

การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์

นางสาวปิ่นปิ่นทษ์ ทักพภมาน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต
วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2564

Criminal prosecution with citizen as plaintiff

Miss Pinpinut Tappaman

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice

School of Law

Sukhothai Thammathirat Open University

2021

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์
ชื่อและนามสกุล	นางสาวปิ่นปิ่นทร์ ทัพภมาน
วิชาเอก	กฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตร ระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2565

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

.....ประธานกรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ)

.....กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แผนวิจิต)

.....
(รองศาสตราจารย์วรุฒิ เทพทอง)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษา ค้นคว่ำอิสระ การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์

ชื่อผู้ศึกษา นางสาวปิ่นปิ่นทร์ ทัพภมาน รหัสนักศึกษา 2634002535 ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ ปีการศึกษา 2564

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว่ำอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักการในการให้อำนาจฟ้องคดีอาญาของราษฎร (2) ศึกษาความเป็นมาของการฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทก์ ตลอดจนปัญหาและผลกระทบ อันเกิดจากการให้อำนาจฟ้องคดี (3) เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการฟ้องคดีของราษฎรตามกฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศ (4) เพื่อศึกษาถึงแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้ราษฎรฟ้องคดีโดยไม่มีข้อจำกัด

การศึกษาค้นคว่ำอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ ตำรากฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการศึกษากฎหมาย

ผลการศึกษาพบว่า (1) การดำเนินคดีอาญาก่อนจะเป็นในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไปเกิดมีแนวคิดว่าการกระทำความผิดบางกรณีไม่ได้เกิดความเสียหายแก่ผู้เสียหายเท่านั้นแต่ยังกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วยจึงเกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน และหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (2) การดำเนินคดีอาญาต้องพิจารณาตามทฤษฎีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีแบบพิร็อก่อนแล้วจึงพิจารณาเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยเนื้อหาเป็นลำดับถัดไปหากขาดเงื่อนไขใดไปการฟ้องดำเนินคดีนั้นจะสิ้นสุดลงไปทันที และทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา คดีใดเมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วถือว่าคดีนั้นเป็นอันยุติลง คู่ความต้องยอมรับและเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาของศาล จะรื้อร้องฟ้องใหม่ในเรื่องเดียวกันอีกไม่ได้ แม้แต่ศาลเองจะหยิบยกมาพิจารณาใหม่ไม่ได้เช่นกัน (3) ในต่างประเทศการดำเนินคดีอาญาของราษฎรจะอยู่ในความควบคุมของรัฐ แต่ละประเทศจะไม่ใช่หลักการดำเนินคดีอาญาอย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียวแต่รวมถึงประเทศไทยด้วย (4) ประเทศแอฟริกาใต้และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้หลักดำเนินคดีโดยรัฐ แต่ก็ให้สิทธิผู้เสียหายดำเนินคดีได้แต่ไม่เปิดกว้างและจะมีเงื่อนไขต่าง ๆ มาควบคุม ส่วนประเทศอังกฤษปัจจุบันก็มีหน่วยงานมาควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาของราษฎร แต่ประเทศไทยให้อิสระราษฎรดำเนินคดีโดยไม่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญาของรัฐ (5) ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในการให้สิทธิฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเพื่อความสงบเรียบร้อยของสังคม

คำสำคัญ อำนาจดำเนินคดี ความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา

Independent Study title: Criminal prosecution with citizen as plaintiff
Author: Miss Pinpinut Tappaman; **ID:** 2634002535; **Degree:** Master of Laws;
Independent Study advisor: Dr. Wanwipa Muangtham, Assistant Professor;
Academic year: 2021

Abstract

This independent research is conducted with the objectives to (1) study the concepts, theories, and principles of the authorization of the civilians to prosecute criminal cases; (2) study the background of civilians prosecuting the case as a plaintiff as well as problems and impacts arising from the use of the right to prosecute the case; (3) to analyze and compare the criminal justice procedure in relation to the civilian's prosecution under the Thai and foreign laws; (4) study the guidelines for the adjustment and amendment of the Criminal Procedure Code regarding the opportunity for civilians to prosecute without limitation.

This independent study was qualitative research which was conducted by researching information from various sources such as journal articles, thesis, law tables, Supreme Court judgments, and websites related to legal education.

The results of the study shows that 1) Criminal prosecution in the past was “an eye for an eye, a tooth for a tooth”, but as the times change, there is a notion that some crimes do not only damage the victims, but also affects the public order and created the principle of criminal prosecution by the civilians and principles of criminal prosecution by the state; 2) Criminal prosecution must first consider the theory of conditions of formality in the power of prosecution and then consider the theory of conditions for the content in the power of the prosecution. If any of the conditions to prosecute are lacking, the prosecution shall be terminated immediately. Moreover, the theory of the binding of judgment, when the judgment of any case is final, such case shall cease. Both parties must accept and respect the sanctity of the court judgments. Neither party may take further proceedings between the same parties and on the same grounds. Not even the judge can bring any grounds for reconsideration; 3) In foreign countries, the criminal prosecution of citizens is under the control of the state. Each country will not adopt only one principle of criminal prosecution including Thailand; 4) South Africa and the Federal Republic of Germany are using the state prosecution principles yet still giving victims the right to prosecute, but not too open and subject to various conditions to control, while England currently has an agency to oversee the criminal prosecution of the citizens. Thailand, on the other hand, grants its citizens to prosecute without involvement in the criminal prosecution of the state.

Keywords: prosecution power, the sanctity of the judgment

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความกรุณาเป็นอย่างยิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์ประจำสาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ได้ให้ความกรุณาปรับเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในการทำสารนิพนธ์เล่มนี้ โดยท่านให้ความเมตตาช่วยเหลือผู้เขียนมาโดยตลอดตั้งแต่เริ่มเรียนวิชาชุดวิชา 40702 ระเบียบวิธีวิจัยและการวิจัยทางนิติศาสตร์ และกฎหมายเปรียบเทียบชั้นสูง ท่านให้คำแนะนำแนวทางการเขียน และเทคนิคการเขียนงานวิชาการ ช่วยแนะนำช่องทางในการหาข้อมูล ช่วยตรวจงานเขียน ตลอดจนติดตามและช่วยกระตุ้นให้ผู้เขียนได้ทำสารนิพนธ์เล่มนี้ตั้งแต่เริ่มต้นจะกระทั่งสำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์อย่างใกล้ชิดมาโดยตลอดจนกระทั่งสารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จได้ ผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในความเมตตาและกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณท่านอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพัตรา แพนวิจิต ที่กรุณาปรับเป็นกรรมการการสอบเล่มการศึกษาค้นคว้าอิสระในครั้งนี้

ขอขอบพระคุณนายสมนึก ขอดกัลยารัตน์ ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดนครสวรรค์ นางทวิรัตน์ วงษ์สุนทร ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดพิษณุโลก ที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาในระดับมหบัณฑิตครั้งนี้และสนับสนุนการศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้อย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณท่านชวิน ฉันทนารัตน์ ท่านผู้พิพากษาศาลจังหวัดอ่างทอง ที่ให้การสนับสนุน ชี้แนะตั้งแต่เริ่มศึกษาระดับมหบัณฑิตจนกระทั่งสำเร็จการศึกษา

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงต่อมารดาของผู้เขียนตลอดจนครูบาอาจารย์ทุกท่าน ผู้ที่เคยประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้ผู้เขียน หากไม่ได้รับความกรุณาของผู้มีพระคุณทุกท่าน ที่กรุณาให้การสนับสนุน ช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมาผู้เขียนคงไม่อาจทำสารนิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลงได้

นางสาวปิ่นปิ่นท์ ทัทภมาน

สิงหาคม 2565

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญตาราง.....	ฅ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ที่มาและความสำคัญของปัญหาการฟ้องคดีโดยราษฎร	1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	17
3. ขอบเขตของการวิจัย	17
4. วิธีดำเนินการศึกษา	17
5. กรอบแนวคิดของการวิจัย	18
6. ระเบียบวิธีวิจัย	18
7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	18
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีและวิวัฒนาการเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา โดยราษฎรเป็นโจทก์	19
1. วิวัฒนาการของการดำเนินคดีอาญา	20
1.1 ความเป็นมาของการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายของประเทศไทย	22
2. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญา	24
2.1 แนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย	24
2.2 แนวความคิดประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย	25
3. แนวคิดของการกำหนดความผิดอาญา	25
3.1 นโยบายของรัฐ	26
3.2 คุณธรรมทางกฎหมาย	27
3.2.1 คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล	27
3.2.2 คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม	28
3.3 หลักประกันในกฎหมายอาญา	28
3.4 การแบ่งประเภทความผิดอาญา	29
3.4.1 ความผิดอาญาแผ่นดิน	30
3.4.2 ความผิดต่อส่วนตัว	30
4. หลักการดำเนินคดีอาญา	31
4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย	31
4.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน	32
4.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ	33

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
5. ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดี.....	35
5.1 ทฤษฎีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี.....	35
5.2 ทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา.....	36
บทที่ 3 การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ตามกฎหมายไทยและต่างประเทศ.....	38
1. การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ตามกฎหมายต่างประเทศ.....	38
1.1 การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ตามกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้.....	38
1.2 การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ.....	43
1.2.1 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการประเทศอังกฤษ.....	45
1.2.2 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในประเทศอังกฤษ.....	46
1.3 การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ตามกฎหมายของ ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	47
1.3.1 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการ ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	47
1.3.2 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย ในประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี.....	48
2. การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ตามกฎหมายประเทศไทย.....	51
2.1 การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายในประเทศไทย.....	54
2.2 การฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการในประเทศไทย.....	57
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหาการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์กับกฎหมายต่างประเทศ.....	58
1. วิเคราะห์ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดีอาญาของราษฎร.....	58
2. วิเคราะห์ปัญหาจำเลยไม่ได้รับการชดเชยตามกฎหมาย.....	63
3. วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตของราษฎร.....	66
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	77
1. บทสรุป.....	77
2. ข้อเสนอแนะ.....	79
2.1 ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดี.....	79
2.2 ปัญหาจำเลยไม่ได้รับการชดเชยตามกฎหมาย.....	80
2.3 ปัญหาการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต.....	81
บรรณานุกรม.....	83
ประวัติผู้ศึกษา.....	87

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 1.1 ศาลจังหวัดพิษณุโลก ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดี.....	8
ตารางที่ 1.2 ศาลจังหวัดพิษณุโลก ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดี.....	10
ตารางที่ 1.3 ศาลจังหวัดนครสวรรค์ ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดี.....	12
ตารางที่ 1.4 ศาลจังหวัดนครสวรรค์ ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดี.....	14

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 คดีศาลจังหวัดพิษณุโลก สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2563 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์.....	9
ภาพที่ 1.2 ศาลจังหวัดพิษณุโลก สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2564 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์.....	11
ภาพที่ 1.3 คดีศาลจังหวัดนครสวรรค์ สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2563 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์.....	13
ภาพที่ 1.4 คดีศาลจังหวัดนครสวรรค์ สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2564 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์.....	15

บทที่ 1

การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์

1. ที่มาและความสำคัญของปัญหาการฟ้องคดีโดยราษฎร

ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายแบบซิวิลลอว์ซึ่งเป็นระบบกฎหมายแบบในประเทศภาคพื้นยุโรป¹ ประเทศในภาคพื้นยุโรปเหล่านี้ส่วนใหญ่จะใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก ส่วนการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนจะเป็นข้อยกเว้น แต่ในส่วนของประเทศไทยที่ผ่านมาอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีความคู่ไปกับพนักงานอัยการที่ฟ้องคดีในนามของรัฐมาโดยตลอด²

ประเทศไทยถึงแม้จะใช้หลักดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่ก็ยอมให้ผู้เสียหายมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 โดยผู้เสียหายมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาทั้งที่เป็นคดีอาญาในความผิดต่อส่วนตัวและคดีอาญาที่เป็นความผิดต่อแผ่นดิน รวมถึงความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการ โดยศาลฎีกาได้วางหลักไว้ว่าความผิดอาญาต่อรัฐ รัฐเท่านั้นที่จะเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องแต่หากเอกชนคนใดได้รับความเสียหายเป็นพิเศษจากการกระทำความผิดดังกล่าวก็ถือว่าเป็นผู้เสียหายและมีสิทธิที่จะฟ้องคดีอาญาได้³

คดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ หมายถึง คดีอาญาที่ราษฎรฟ้องในฐานะโจทก์ โดยต้องเป็นบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดฐานใดฐานหนึ่ง หรือที่กฎหมายเรียกว่าผู้เสียหาย

¹ แสวง บุญเฉลิมวิภาสและอดิรุจ ดันบุญเจริญ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 18, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2562), หน้า 231 อ้างใน ปิติ โภธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703 (2563). หน้า 705 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tcithaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

² ปิติ โภธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703 (2563). หน้า 705 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

³ อาทิตยา สุกวัชโรบล (2559), “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 1 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf

ที่แท้จริง หรือเป็นผู้ที่มีสิทธิฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 มาตรา 5 และมาตรา 6⁴

เมื่อผู้เสียหายใช้สิทธิดำเนินคดีด้วยตนเองโดยการเป็นโจทก์ยื่นฟ้องต่อศาล ศาลจะตรวจคำฟ้องและเมื่อศาลเห็นว่าคำฟ้องนั้นถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 ซึ่งเป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนบัญญัติให้ศาลต้องไต่สวนมูลฟ้องในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ก่อนที่จะสั่งประทับฟ้อง เพราะการฟ้องคดีของราษฎรนั้นไม่ได้ผ่านกระบวนการกลั่นกรองสอบสวนของพนักงานสอบสวน กระบวนการตรวจสอบ จนมีความเห็นว่าควรตั้งฟ้องของพนักงานอัยการ และเพื่อป้องกันการเข้าใจผิดในข้อเท็จจริงหรือเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อกฎหมาย และรวมถึงศาลจะต้องพิจารณาว่าผู้ที่ยื่นฟ้องมานั้นเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ หรือเพียงเพื่อต้องการที่จะกลั่นแกล้งผู้ถูกฟ้องคดีจึงนำคดีขึ้นสู่ศาลโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และในการไต่สวนมูลฟ้องนี้จำเลยจะไม่มาฟังการไต่สวนก็ได้ดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 165 วรรค 3 ว่า “ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ศาลมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องลับหลังจำเลย ให้ศาลส่งสำเนาฟ้องแก่จำเลยรายตัวไป กับแจ้งวันนัดไต่สวนให้จำเลยทราบว่าจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องโดยตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์ด้วยหรือไม่ก็ได้หรือจำเลยจะไม่มาแต่แต่งตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น” จากบทบัญญัตินี้จะเห็นได้ว่าการไต่สวนสาเหตุแห่งการดำเนินคดีของราษฎรที่ฟ้องเป็นโจทก์นี้จะเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เพียงเท่านั้น ในส่วนของผู้ที่ถูกฟ้องนั้นห้ามศาลถามคำให้การเพราะกฎหมายยังไม่ถือว่าเป็นจำเลย แต่ก็ได้ตัดสิทธิผู้ที่ถูกฟ้องในการที่จะมาฟังการไต่สวน หรือไม่มาฟังด้วยตนเองแต่แต่งตั้งทนายเข้ามาเพื่อที่จะซักค้านพยานของโจทก์ก็ได้⁵

สิทธิของราษฎรในการฟ้องคดีอาญานี้ไม่ว่าจะเป็นความผิดต่อแผ่นดินหรือความผิดอันยอมความได้ การฟ้องคดีจะอิสระแยกต่างหากจากการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยสิ้นเชิง และการฟ้องคดีอาญาของพนักงานอัยการจะไม่เป็นการตัดสิทธิราษฎรที่จะนำคดีในความผิดอย่างเดียวกันนี้มาฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่ง เว้นเสียแต่ศาลจะได้มีคำพิพากษา

⁴ อุทุมพร จุณนิพิฐวงษ์ (2556), “คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ หน้า 35 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/147863.pdf>

⁵ “เรื่องเดียวกัน”

เสร็จเด็ดขาดไปในความผิคนั้นแล้ว จึงจะมีผลทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไป⁶ ตามมาตรา 39 (4) แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477⁷

กฎหมายของประเทศไทยให้สิทธิราษฎรฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้เองทั้งในคดีความผิดต่อแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัวหรือคดีอันยอมความได้ ในคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้หากคู่ความสามารถตกลงกันได้แล้ว โจทก์ไม่ตั้งใจที่จะดำเนินคดีกับจำเลยอีก โจทก์จะถอนฟ้องหรือถอนคำร้องก็ทำได้ โดยศาลจะสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความของศาล สิทธิในการดำเนินคดีของโจทก์ทั้งที่เป็นราษฎรและพนักงานอัยการจะหมดไปทันที แต่หากเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดินแม้ว่าผู้เสียหายจะไม่ตั้งใจดำเนินคดีกับจำเลยแล้วก็ตาม ก็ไม่สามารถยุติคดีได้ด้วยการที่สองฝ่ายมาเจรจาผ่อนปรนต่อกัน ไม่ว่าผู้เสียหายจะว่าอย่างไรก็ต้องมีการสอบสวนเพื่อส่งให้พนักงานอัยการฟ้องคดี หรือหากราษฎรผู้เสียหายจะฟ้องคดีเองก็สามารถดำเนินการได้เต็มที่

แต่การฟ้องคดีอาญาของราษฎรนั้นต่างกับการฟ้องคดีของพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยสิ้นเชิง เนื่องจากการฟ้องคดีของราษฎรจะไม่ผ่านกระบวนการคัดกรอง (Screening Process) โดยการสอบสวนของพนักงานสอบสวนแล้วส่งรายงานการสอบสวนไปยังพนักงานอัยการเพื่อทำความเข้าใจว่าควรฟ้องหรือไม่ โดยราษฎรสามารถฟ้องคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้โดยตรง โดยไม่เสียค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดี นอกเสียจากค่านำส่งคำคู่ความเพื่อให้ศาลส่งหมายเรียกให้แก่จำเลยเท่านั้น

การฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหายมีความเป็นอิสระแยกจากพนักงานอัยการอย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็คดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดต่อแผ่นดิน ดังนั้นการกระทำความผิดเพียงครั้งเดียวของจำเลยอาจถูกฟ้องเป็นอีกคดีหลายคดี คือทั้งพนักงานอัยการเป็นโจทก์และผู้เสียหายเป็นโจทก์ และจำเลยอาจจะต้องเจอกับสถานการณ์แบบนี้จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดไปในคดีใดคดีหนึ่งที่ถูกฟ้อง หรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งให้รวมการพิจารณาเป็นคดีเดียวกัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 33⁸

⁶ โกสินทร์ มีพรบุชา, วารสารวิชาการ เรื่องการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎร หน้า 33 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/article/download/157877/114338/>

⁷ “พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477” สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2562) ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB05/%BB05-20-9999-update.pdf>

⁸ เฉลิมวุฒิ บัวบาน. บทบาทของพนักงานอัยการ:ศึกษกรณีสื่อผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 11 (2), 119-224. หน้า 204 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 22 พฤษภาคม 2565 จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/view/119129/118128>

ปัญหาอันเกิดจากการที่กฎหมายให้สิทธิราษฎรมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวางโดยไม่มีเงื่อนไขหรือค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดี การเข้าถึงกระบวนการพิจารณาคดีของศาลสะดวกและง่ายต่อการฟ้องคดี การที่ผู้เสียหายหรือประชาชนฟ้องคดีเองเนื่องจากไม่ประสงค์จะร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนจึงไม่ผ่านกระบวนการคัดกรองจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการก่อนนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ทำให้การฟ้องคดีไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา เพราะด้วยความสะดวกในการฟ้องคดีทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาดูถูกนำไปใช้อย่างบิดเบือน ราษฎรส่วนใหญ่ที่นำคดีเข้าสู่ศาลเป็นการฟ้องคดีด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทน การกลั่นแกล้งให้จำเลยได้รับโทษอย่างรุนแรง และการนำคดีเข้าสู่ศาลเพื่อใช้ศาลเป็นเครื่องมือในการข่มขู่บังคับให้จำเลยยอมที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้แก่ตนเอง การฟ้องคดีอาญาของราษฎรมีเป้าหมายเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ที่แท้จริง จึงทำให้การฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทย์นั้นมีปัญหาเกิดขึ้นหลายประการ ดังนี้

1) **ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดี** กฎหมายเปิดกว้างให้สิทธิแก่ราษฎรในการฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง โดยไม่ตัดสิทธิราษฎรในกรณีที่พนักงานอัยการฟ้องคดีจำเลยในความผิดฐานใดฐานหนึ่งแล้ว ราษฎรก็มีสิทธิที่จะนำความผิดฐานนั้นมาฟ้องจำเลยเป็นอีกคดีหนึ่งได้ หากกรณีคืออยู่ระหว่างการรวบรวมพยานหลักฐานของพนักงานอัยการ แต่ผู้เสียหายไม่รอให้พนักงานอัยการฟ้องหรือคิดว่าคดีไม่มีความคืบหน้าจึงนำคดีฟ้องต่อศาลเอง หากผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาแต่คำฟ้องมีการบรรยายฟ้องไม่ชัดเจนไม่ครบองค์ประกอบของความผิดที่จำเลยได้กระทำผิดนั้น คดีก็จะจบลงด้วยการที่ศาลพิพากษายกฟ้องไป และอีกประการหนึ่งคือผู้เสียหายมีข้อจำกัดในการแสวงหาพยานหลักฐาน เนื่องจากผู้เสียหายไม่มีอำนาจตามกฎหมายในการแสวงหาพยานหลักฐานเช่นเดียวกับพนักงานสอบสวน หากพยานหลักฐานของผู้เสียหายไม่เพียงพอแล้ว ย่อมไม่อาจพิสูจน์ความผิดของผู้กระทำผิดได้⁹ ซึ่งพยานหลักฐานเท่าที่ผู้เสียหายมีและคำฟ้องที่ฟ้องต่อศาลนั้นอาจมีน้ำหนักไม่น่าเชื่อถือ ไม่ทำให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิด ศาลจึงต้องพิพากษายกฟ้องในที่สุด ทำให้กระทบถึงสิทธิในการนำคดีมาฟ้องจำเลยในมูลเหตุเดียวกันของพนักงานอัยการเป็นอันระงับไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)¹⁰ ทั้ง ๆ ที่พนักงานอัยการมีพยานหลักฐานที่ได้มาครบถ้วนและทำให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยได้เป็นที่ยุติโดย

⁹ อาทิตยา สุภวัชโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 3 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf

¹⁰ “พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477” สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2562) ออนไลน์ <http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB05/%BB05-20-9999-update.pdf>

ไม่มีข้อสงสัยว่าจำเลยกระทำความผิดจริงหรือไม่ แต่ก็ไม่สามารถฟ้องจำเลยได้เนื่องจากคดีถูกระงับไปตามบทบัญญัติดังกล่าว

2) **ปัญหาการชดเชยความเสียหายแก่จำเลยที่ถูกฟ้องโดยราษฎร** กฎหมายชดเชยความเสียหายแก่จำเลยเฉพาะกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีเท่านั้นมิได้ให้ความสำคัญต่อความคุ้มครองและชดเชยแก่จำเลยที่ถูกฟ้องโดยราษฎร การฟ้องคดีของราษฎรที่ฟ้องโดยมีจุดประสงค์เพื่อที่จะกลั่นแกล้งอีกฝ่ายให้ได้รับความเดือดร้อน บีบให้อีกฝ่ายกระทำการไปในทางอันเป็นประโยชน์แก่ตนฝ่ายเดียว การฟ้องคดีแก่เชิงกัน เช่น เมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ จำเลยก็กลับมาฟ้องโจทก์บ้าง ฟ้องพยานแต่ละคนที่มาเบิกความให้กับโจทก์ ฟ้องกลับกันไปกลับกันมา ฟ้องหมิ่นประมาทกันไปมา หรือการฟ้องกล่าวหาว่าจำเลยกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาต่อศาลในหลายพื้นที่ โดยมีเจตนาถล่มถ้านแกล้งแค้นจำเลย ยื่นฟ้องต่อศาลในพื้นที่ห่างไกลเพื่อให้จำเลยได้รับความลำบากในการเดินทางไปต่อสู้คดี ฟ้องเบิกความเท็จ ฟ้องเพื่อต่อรองแลกเปลี่ยนเพราะตนถูกจำเลยฟ้องเป็นจำเลยอีกคดีหนึ่งเพื่อให้อีกฝ่ายถอนฟ้องแล้วตนจะถอนฟ้องจำเลยในคดีนี้ หรือการฟ้องจำเลยในข้อหาที่หนักกว่าความเป็นจริงเพื่อให้จำเลยต้องยอมกระทำความหรือไม่กระทำการอันเป็นการมิชอบ โดยเฉพาะการฟ้องเพื่อคุกคามการใช้สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของจำเลยในการป้องกันตนเอง หรือปกป้องประโยชน์สาธารณะ หรือการฟ้องแต่ผู้เสียหายไม่ยอมมาปรากฏตัวอันเป็นการสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้ที่ถูกฟ้องและบุคคลอื่นที่เกี่ยวข้อง¹¹ หากโจทก์มีวัตถุประสงค์ในการฟ้องคดีไม่สุจริตแล้วจะทำให้จำเลยที่ถูกฟ้องคดีได้รับความเดือดร้อน รุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการเสียเวลาในการเดินทางเรื่องต่อสู้คดี การเสียค่าใช้จ่ายในการจ้างทนายความว่าความแก่ต่างให้ เสียค่าใช้จ่ายในการแสวงหาพยานหลักฐานมาหักล้างพยานหลักฐานของโจทก์ เพื่อให้ศาลเชื่อและพิพากษายกฟ้องโจทก์ คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์จำนวนไม่น้อยเมื่อศาลได้พิจารณาวินิจฉัยมูลเหตุแห่งคดีแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลเหตุให้รับประทับฟ้องและหรือมีคำพิพากษายกฟ้อง หากโจทก์ไม่อุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาคดีก็เป็นอันจบไป แต่ความเสียหายความเดือดร้อนความเครียดความทุกข์ใจ เวลาที่ต้องเสียไปกับการเดินทางเรื่องรวบรวมพยานหลักฐาน รวมถึงค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการต่อสู้คดีเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าไม่ได้กระทำความผิดตามที่โจทก์ฟ้อง เนื่องจากการที่ต้องตกอยู่ในฐานะจำเลยในคดีอาญา ต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือมีฉะนั้นก็ต้องหาหลักทรัพย์หรือบุคคลมาเป็นหลักประกันต่อศาลในการร้องขอปล่อยตัวชั่วคราวในระหว่างพิจารณา หรือต้องมา

¹¹ ไพโรจน์ ชนกิจโกเศรษฐ์ (2562) “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่” หลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม หน้า 6 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=13354&table=files_biblio

ศาลเพื่อฟังการพิจารณาในทุกนัดทำให้เสียเวลาและเสื่อมเสียชื่อเสียง¹² หลายรายต้องเป็นหนี้จากการหาเงินเพื่อประกันตัวต่อผู้คดีเมื่อศาลประทับฟ้อง ศาลหมายเรียกจำเลยมาในวันนัดพิจารณาคดีหากไม่สามารถหาเงินมาประกันตัวเพื่อออกมาต่อผู้คดีได้ก็ต้องถูกจำคุกระหว่างการพิจารณาคดีของศาล จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษายกฟ้อง โจทก์ และบางรายอาจเสียชีวิตหรือ โอกาสดี ๆ ที่เข้ามาในช่วงเวลาที่ถูกฟ้องคดี ซึ่งความเสียหายเหล่านี้ได้เกิดขึ้นแล้ว และไม่ได้หมดไปพร้อมกับคำว่าพิพากษายกฟ้อง และคดีถึงที่สุด

การที่จำเลยถูกฟ้องคดีโดยไม่มีความผิดไม่ว่าจะถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือโดยราษฎรฟ้อง ย่อมทำให้เกิดความเสียหายทั้งสิ้นความเดือดร้อนเกิดแก่จำเลยในทุกด้าน ส่งผลกระทบทางจิตใจ หลายคนการดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้นไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ความน่าเชื่อถือไม่สามารถกู้กลับคืนมาเหมือนเดิมได้ ผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้เกิดเฉพาะจำเลยที่ถูกฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องเท่านั้น แต่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มาตรา 20 (1) บัญญัติไว้เฉพาะจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ¹³ เท่านั้น แต่กรณีที่จำเลยถูกฟ้องโดยราษฎรเป็น โจทก์นั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ได้รับค่าทดแทนและค่าเสียหายเพื่อเป็นการเยียวยาทดแทนค่าใช้จ่ายและความเสียหายที่เกิดขึ้นระหว่างที่จำเลยนั้นถูกฟ้องเป็นคดี

3) **ปัญหาการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต** โดยปกติแล้วผู้เสียหายในคดีอาญาที่ฟ้องคดีต้องมุ่งหวังที่จะให้ศาลลงโทษจำเลยเพราะเหตุที่จำเลยกระทำความผิดอาญา แต่ในทางปฏิบัติมีเจ้าหน้าที่ในทางแพ่งนำเรื่องผิดสัญญาทางแพ่งมาฟ้องให้จำเลยต้องรับผิดทางอาญาในความผิดฐานชกยกหรือฉ้อโกง การที่เจ้าหน้าที่ในทางแพ่งนำเรื่องผิดสัญญาทางแพ่งมาฟ้องให้จำเลยต้องรับผิดทางอาญาในความผิดฐานชกยกหรือฉ้อโกง เมื่อจำเลยชำระเงินให้แก่เจ้าหน้าที่จนเป็นที่พอใจของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่มักจะถอนฟ้องคดีให้จำเลย การฟ้องคดีในลักษณะดังกล่าวจึงเป็นการฟ้องคดีอาญาโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ เพราะวัตถุประสงค์ที่แท้จริงในการดำเนินคดีอาญาคือการลงโทษผู้กระทำความผิดอาญา มิใช่การบีบบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้ ศาลฎีกาเคย

¹² อุทุมพร จุลนิพิฐวงษ์ (2556), "คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง" วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต หน้า 9 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/147863.pdf>

¹³ "พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544" สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2559) ออนไลน์ สืบค้นจาก https://file.thailandpost.com/upload/content/2554_5d15d2e21326b.pdf

วินิจฉัยเกี่ยวกับคดีดังกล่าวไว้โดยใช้หลักว่า หากพฤติการณ์แห่งคดีเป็นเรื่องทางแพ่งจำเลยย่อมไม่มีความรับผิดชอบทางอาญา¹⁴

ปัญหาการดำเนินคดีไม่สุจริตนั้นก็ยังมีกรณีที่ผู้เสียหายฟ้องคดีโดยมีวัตถุประสงค์ตัดสิทธิพนักงานอัยการในการฟ้องคดีเพื่อช่วยเหลือจำเลย เช่น ในกรณีพนักงานอัยการได้ยื่นฟ้องจำเลยในคดีลักทรัพย์จำเลยให้การปฏิเสธศาลจึงนัดสืบพยานและในวันเดียวกันนั้นผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องคดีเดียวกันนี้ต่อศาล ปรากฏว่าในวันนั้นได้สอบสวนมูลฟ้องคดีที่ผู้เสียหายฟ้อง ทนายความของผู้เสียหายแถลงต่อศาลว่าไม่มีพยานมาสืบ ศาลจึงพิพากษายกฟ้องเพราะคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ไม่มีพยานมาสืบถึงมูลฟ้อง พอถึงวันนัดสืบพยานคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยก็ยื่นคำร้องต่อศาลว่าคดีในมูลเหตุเดียวกันนี้ศาลในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องนั้นได้พิพากษายกฟ้องไปแล้วขอให้ศาลมีคำสั่งจำหน่ายคดี และสุดท้ายศาลก็สั่งจำหน่ายคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง เพราะสิทธินำคดีมาฟ้องระงับไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)¹⁵ หรือกรณีที่ผู้เสียหายไปร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนเพื่อให้เอาผิดจำเลย จนคดีอยู่ในระหว่างกระบวนการของพนักงานอัยการเพื่อส่งฟ้องต่อศาล แต่ในระหว่างนั้นจำเลยตกลงกับผู้เสียหายได้ แต่เนื่องจากเป็นคดีความผิดต่อแผ่นดิน คดีไม่สามารถยุติลงได้โดยคู่ความตกลงกัน ผู้เสียหายต้องการจะช่วยจำเลยจึงมาฟ้องคดีต่อศาลเวลาสืบพยานก็นำส่งแต่พยานหลักฐานที่ไม่ชัดเจน ไม่มีน้ำหนักให้ศาลเชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิด ทำให้ศาลมีคำพิพากษายกฟ้อง ต่อมาเมื่อพนักงานอัยการนำคดีมาฟ้องต่อศาล ศาลจึงไม่รับฟ้องตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) การดำเนินคดีของผู้เสียหายในกรณีดังกล่าวมีผลทำให้คดีของพนักงานอัยการหรือคดีของรัฐเสียหาย ทำให้ผู้กระทำความผิดพ้นจากการถูกดำเนินคดีอาญาไม่ต้องรับโทษ

แม้ในปัจจุบันจะมีคำพิพากษาศาลฎีกาวินิจฉัยว่าโจทก์ฟ้องดำเนินคดีอาญากับจำเลยโดยสมยอมกัน ไม่ทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความคิดที่ได้ฟ้องอันเป็นหลักการห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำสองกับจำเลยตามมาตรา 39(4)

¹⁴ ไพโรจน์ ธนกิจโกเศรษฐ์ (2562) “การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็นโจทก์ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่” หลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล วิทยาลัยข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม หน้า 15 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=13354&table=files_biblio

¹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 682/2537, สืบค้นจาก <https://deka.in.th/view-5978.html>. อ้างใน อาทิตยา สุขวัชรโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 3 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf

แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา¹⁶ ก็ตาม แต่แนวคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวก็ยังไม่อาจแก้ปัญหาผู้เสียหายทำให้คดีของรัฐเสียหายได้ เนื่องจากพิสูจน์ได้ยากว่าโจทก์ดำเนินคดีอาญากับจำเลยโดยสมยอมกันและขึ้นอยู่กับพิจารณาของแต่ละศาล อันจะอาจทำให้เกิดผลทางคดีที่แตกต่างกันได้ นอกจากนี้การฟ้องดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายก่อนการดำเนินคดีอาญาของรัฐในชั้นเจ้าพนักงานจะเป็นอันยุติอย่างใดอย่างหนึ่งก็ส่งผลเสียต่อกดีของรัฐได้ จะเห็นได้ว่าการฟ้องดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายก่อให้เกิดผลเสียต่อการดำเนินคดีของรัฐ กระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคมและความเชื่อมั่นของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา เพราะไม่อาจนำตัวผู้กระทำผิดอาญามาฟ้องลงโทษได้ สิ้นเปลืองเวลาและงบประมาณของรัฐในการอำนวยความยุติธรรม เนื่องจากประเทศไทยใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐจึงเกิดข้อควรพิจารณาว่าการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายอาจทำให้คดีของรัฐเสียหายได้¹⁷ ดังปรากฏตามสถิติคดีปี 2563 และปี 2564 ที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลจังหวัดพิษณุโลก¹⁸ และจังหวัดนครสวรรค์¹⁹ ดังนี้

ก. ตารางสถิติความเสร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี ปี 2563 ของศาลจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1.1 ศาลจังหวัดพิษณุโลกตารางสถิติความเสร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี

ปี 2563				
ราษฎรฟ้องคดี	ถอนฟ้อง	ยกฟ้อง	จำหน่ายคดี	ลงโทษ
ชกขออกทรัพย์	9.00	1.00	2.00	1.00
บุกรุก	2.00	3.00		
ฉ้อโกง	9.00	4.00	4.00	
ความผิดเกี่ยวกับเอกสาร	1.00	2.00		
เบียดความเท็จ	3.00	1.00		1.00

¹⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9334/2538, สืบค้นจาก <https://deka.in.th/view-1452.html>, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6446/2547 (ศาลฎีกา), น.73 อ้างใน อาทิตยา สุภวัชโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” หน้า 4

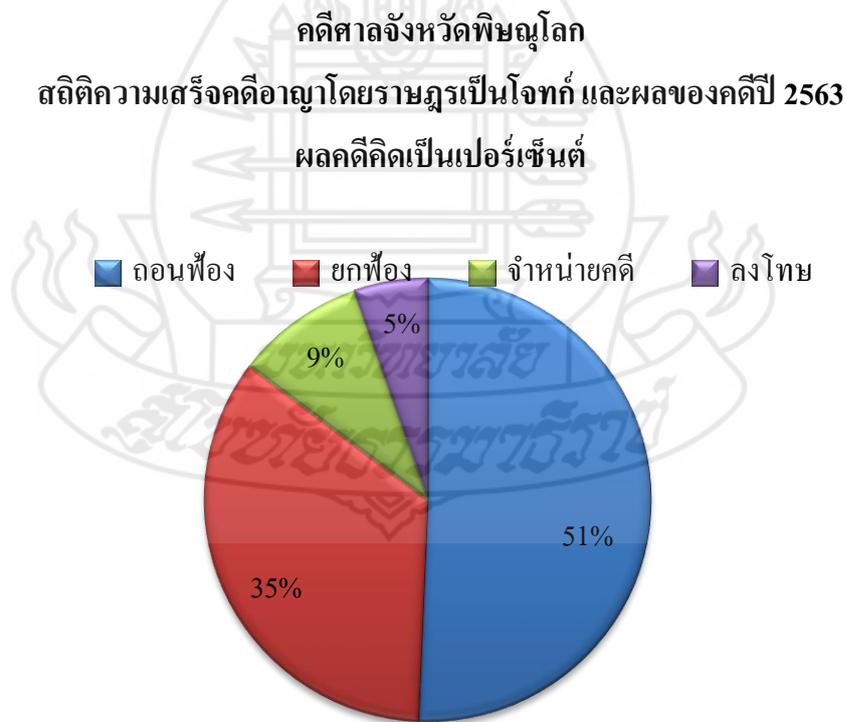
¹⁷ อาทิตยา สุภวัชโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” หน้า 4

¹⁸ ข้อมูลจากศาลจังหวัดพิษณุโลก, งานสารบบคำพิพากษา (ไม่เผยแพร่)

¹⁹ ข้อมูลจากศาลจังหวัดนครสวรรค์, งานสารบบคำพิพากษา (ไม่เผยแพร่)

ตารางที่ 1.1 (ต่อ)

ปี 2563				
รายการฟ้องคดี	ถอนฟ้อง	ยกฟ้อง	จำหน่ายคดี	ลงโทษ
หมิ่นประมาท	8.00	5.00		1.00
แจ้งความเท็จ	3.00	4.00		1.00
ลักทรัพย์	1.00	1.00	1.00	
ฟ้องเท็จ		1.00		
ผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม		1.00		
ปลอมและใช้เอกสารปลอม	2.00			
อั้งยี่		1.00		
ฟอกเงิน		1.00		
แจ้งความเท็จ		1.00		
รวมจำนวนคดี	38.00	26.00	7.00	4.00

ภาพที่ 1.1 คดีศาลจังหวัดพิษณุโลก สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยรายการเป็นโจทก์
และผลของคดีปี 2563 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

สถิติปี 2563 คดีอาญาที่พิจารณาพิพากษาตัดสินของศาลจังหวัดพิษณุโลกมีทั้งหมด 831 คดี แบ่งเป็นคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง จำนวน 756 คดี เป็นคดีที่ราษฎรฟ้อง จำนวน 75 คดี ในจำนวนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บสถิติคดีครั้งนี้สามารถแยกผลของคดีได้เป็น ถอนฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดีชั่วคราว และตัดสินลงโทษ จากการเก็บสถิติพบว่าคดีที่มีการถอนฟ้องคิดเป็น 51% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด และคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องคิดเป็น 35% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด

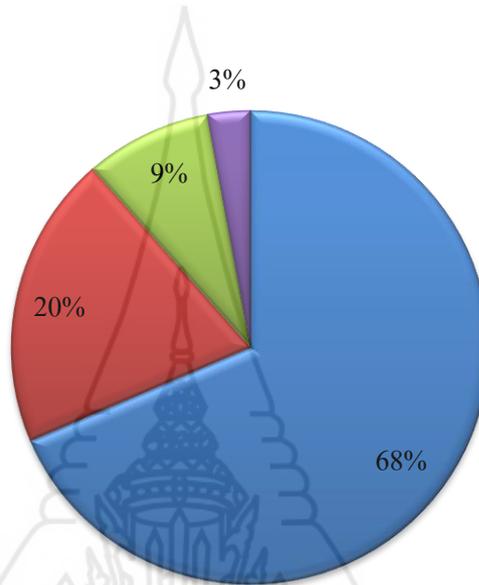
ข. ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี ปี 2564 ของศาลจังหวัดพิษณุโลก

ตารางที่ 1.2 ศาลจังหวัดพิษณุโลก ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี

ปี 2564				
ฐานความผิด	ถอนฟ้อง	ยกฟ้อง	จำหน่ายคดี	ลงโทษ
ยักยอกทรัพย์	2.00	1.00	1.00	
บุกรุก	2.00	2.00		
ฉ้อโกง	4.00		1.00	
เบียดความเท็จ	1.00		1.00	
หมิ่นประมาท	7.00			
ลักทรัพย์	3.00			1.00
ฟ้องเท็จ	1.00			
ผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม		1.00		
ปลอมและใช้เอกสารปลอม	1.00			
ทำให้เกิดเพลิงไหม้	1.00			
ความผิดต่อพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ฯ	1.00			
ขับรถประมาท		2.00		
พยายามฆ่า	1.00			
ความผิดต่อชีวิต		1.00		
รวมจำนวนคดี	24.00	7.00	3.00	1.00

คดีศาลจังหวัดพิษณุโลก
สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2564
ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

■ ถอนฟ้อง ■ ยกฟ้อง ■ จำหน่ายคดี ■ ลงโทษ

ภาพที่ 1.2 ศาลจังหวัดพิษณุโลก ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2564 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

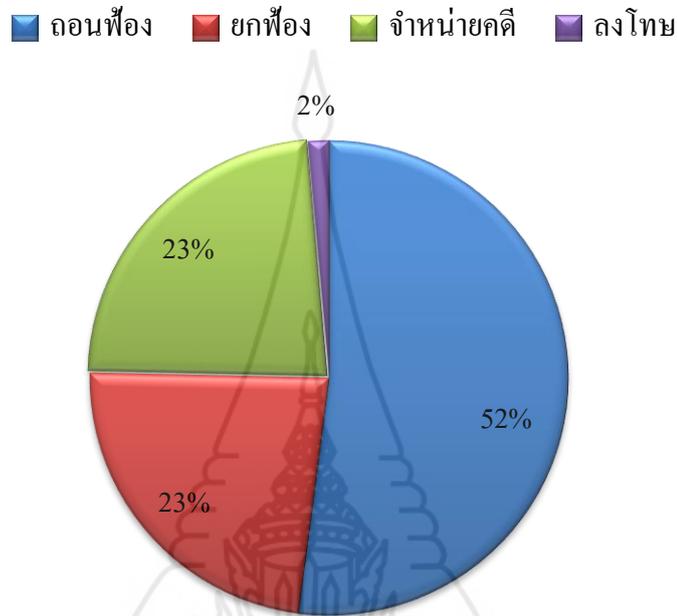
สถิติปี 2564 คดีอาญาที่พิจารณาพิพากษาตัดสินของศาลจังหวัดพิษณุโลกมีทั้งหมด 686 คดี แบ่งเป็นคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง จำนวน 651 คดี เป็นคดีที่ราษฎรฟ้อง จำนวน 35 คดี ในจำนวนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บสถิติคดีครั้งนี้สามารถแยกผลของคดีได้เป็น ถอนฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดีชั่วคราว และตัดสินลงโทษ จากการเก็บสถิติพบว่าคดีที่มีการถอนฟ้องคิดเป็น 68% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด และคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องคิดเป็น 20% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด

ค. ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี ปี 2563 ของ ศาลจังหวัดนครสวรรค์

ตารางที่ 1.3 ศาลจังหวัดนครสวรรค์ ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดี

ศาลจังหวัดนครสวรรค์					
ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี					
ปี 2563					
ฐานความผิด	ถอนฟ้อง	ยกฟ้อง	จำคุก	ลงโทษ	
ยกยอกทรัพย์	4.00	1.00	1.00		
บุกรุก	1.00	2.00			
ฉ้อโกง, พรบ.คอมฯ		1.00	2.00		
หมิ่นประมาท	10.00	2.00	5.00	1.00	
ลักทรัพย์	9.00	1.00	2.00		
ทำให้เสียทรัพย์	1.00	1.00			
ผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม	7.00	6.00	2.00		
ปลอมและใช้เอกสารปลอม	3.00	2.00	3.00		
ความผิดต่อร่างกาย	2.00				
ความผิดต่อเสรีภาพ		1.00	2.00		
ความผิดต่อชีวิต	1.00				
รวมจำนวนคดี	38.00	17.00	17.00	1.00	

คติศาลจังหวัดนครสวรรค์
สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2563
ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

ภาพที่ 1.3 คติศาลจังหวัดนครสวรรค์ สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2563 ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

สถิติปี 2563 คดีอาญาที่พิจารณาพิพากษาตัดสินของศาลจังหวัดนครสวรรค์ มีทั้งหมด 946 คดี แบ่งเป็นคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง จำนวน 873 คดี เป็นคดีที่ราษฎรฟ้อง จำนวน 73 คดี ในจำนวนคดีที่ราษฎรเป็น โจทก์ฟ้องจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บสถิติคดีครั้งนี้สามารถแยกผลของคดีได้เป็น ถอนฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดีชั่วคราว และตัดสินลงโทษ จากการเก็บสถิติพบว่าคดีที่มีการถอนฟ้องคิดเป็น 52% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด และคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องคิดเป็น 23% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด

ง. ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี ปี 2564 ของศาล
จังหวัดนครสวรรค์

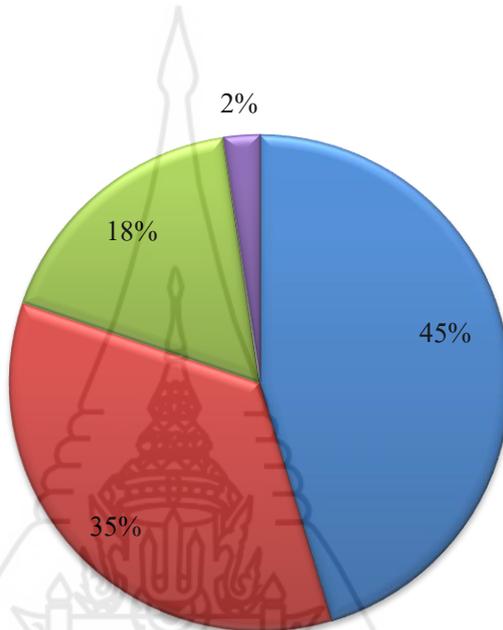
ตารางที่ 1.4 ศาลจังหวัดนครสวรรค์ ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี

ศาลจังหวัดนครสวรรค์
ตารางสถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์และผลของคดี
ปี 2564

ฐานความผิด	ถอนฟ้อง	ยกฟ้อง	จำคุก	ลงโทษ
ยักยอกทรัพย์	2.00		2.00	
บุกรุก	3.00	2.00		1.00
ฉ้อโกง,พรบ.คอมฯ	5.00	2.00	3.00	
เบียดความเท็จ	1.00			
หมิ่นประมาท	15.00	8.00	4.00	
ลักทรัพย์		3.00	1.00	
ทำให้เสียทรัพย์		1.00		
ต่อต้านเจ้าหน้าที่ราชการ		1.00		
ผิดต่อเจ้าพนักงานในการยุติธรรม	8.00	6.00	2.00	
ปลอมและใช้เอกสารปลอม	1.00	4.00	2.00	
ความผิดต่อร่างกาย	1.00	1.00		
ความผิดต่อเสรีภาพ		1.00		1.00
ความผิดต่อพระราชบัญญัติคอมพิวเตอร์ฯ		1.00	1.00	
อนาจาร	1.00			
ความผิดต่อชีวิต	2.00			
รวมจำนวนคดี	39.00	30.00	15.00	2.00

คดีศาลจังหวัดนครสวรรค์
สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2564
ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

■ ถอนฟ้อง ■ ยกฟ้อง ■ จำหน่ายคดี ■ ลงโทษ

ภาพที่ 1.4 คดีศาลจังหวัดนครสวรรค์
สถิติความสำเร็จคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ และผลของคดีปี 2564
ผลคดีคิดเป็นเปอร์เซ็นต์

สถิติปี 2564 คดีอาญาที่พิจารณาพิพากษาตัดสินของศาลจังหวัดนครสวรรค์ มีทั้งหมด 727 คดี แบ่งเป็นคดีที่พนักงานอัยการฟ้อง จำนวน 641 คดี เป็นคดีที่ราษฎรฟ้อง จำนวน 86 คดี ในจำนวนคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องจากที่ผู้ศึกษาได้ทำการเก็บสถิติคดีครั้งนี้สามารถแยกผลของคดีได้เป็น ถอนฟ้อง ยกฟ้อง จำหน่ายคดีชั่วคราว และตัดสินลงโทษ จากการเก็บสถิติพบว่าคดีที่มีการถอนฟ้องคิดเป็น 45% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด และคดีที่ศาลพิพากษายกฟ้องคิดเป็น 35% ของคดีที่ราษฎรฟ้องทั้งหมด

จากสถิติคดีอาญาที่ราษฎรฟ้องเป็นโจทก์ในปี 2563 และปี 2564 ของทั้งสองศาล จะเห็นได้ว่าส่วนใหญ่คดีจะจบลงด้วยการถอนฟ้อง และศาลพิพากษายกฟ้อง โดยหากคิดเป็น ค่าเฉลี่ยของทั้งสองศาลในปี 2563 และปี 2564 แล้วจะได้ค่าเฉลี่ยคิดเป็น 54.16 และ 28.21 ของสถิติ ทั้งหมดตามลำดับ

เมื่อผู้เสียหายมีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง ทั้งในคดีอาญาแผ่นดิน และคดีความผิดต่อส่วนตัวไม่ว่าผู้เสียหายจะดำเนินคดีอาญาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม การดำเนิน คดีอาญาของผู้เสียหายก็อาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีของพนักงานอัยการหรือคดี ของรัฐและส่งผลเสียต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้ทั้งนี้ ไม่ว่าผู้เสียหายจะเจตนาหรือไม่ก็ ตาม เช่น ในคดีที่พนักงานอัยการเป็น โจทก์ฟ้องขอให้ลงโทษจำเลยตามพระราชบัญญัติว่าด้วย ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ. 2534 มาตรา 4 เป็นความผิดต่อส่วนตัวและคดีนั้นยังไม่ถึงที่สุด ผู้เสียหายเป็น โจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการขอถอนคำร้องทุกข์เมื่อคดีขึ้นไปสู่ศาลฎีกาแล้ว ทำให้ สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับลงตามมาตรา 39 (2) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความ อาญา²⁰ ในคดีความผิดต่อ ส่วนตัวศาลฎีกาได้วินิจฉัยว่าจะถอนคำร้องทุกข์เสียเมื่อใดก็ได้ก่อนคดีถึง ที่สุด²¹ แม้พนักงานอัยการจะสามารถใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัวได้โดยอาศัย หลักการดำเนินคดีอาญาตามดุลพินิจ แต่เมื่อพนักงานอัยการได้ใช้ดุลพินิจยื่นฟ้องคดีนี้ต่อศาลก็เป็น การยื่นยันถึงประโยชน์สาธารณะในการลงโทษจำเลยแล้ว จะเห็นได้ว่าการดำเนินคดีอาญาของ ผู้เสียหายในกรณีดังกล่าวอาจมีลักษณะของการใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยมิชอบ โดยใช้ คดีอาญาเป็นเครื่องมือเพื่อบีบบังคับให้ลูกหนี้ชำระหนี้แก่ตนและนำไปสู่ความเสียหายต่อการ ดำเนินคดีของพนักงานอัยการในคดีอาญา หรือในกรณีที่ผู้เสียหายอาจขาดความรู้ด้านกฎหมายใน การร่างฟ้องคดีอาญาผู้เสียหายฟ้องจำเลยในคดีพยายามฆ่าแต่บรรยายฟ้องขาดรายละเอียดเกี่ยวกับ เวลาและสถานที่ที่จำเลยกระทำความผิด ทั้งไม่ได้บรรยายให้เข้าองค์ประกอบความผิดตามที่ฟ้อง ศาลจึงสั่งให้แก้ฟ้องให้ถูกต้อง แต่โจทก์ไม่แก้ทำให้ศาลต้องพิพากษายกฟ้อง²²

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้นผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎร เป็นโจทก์เพื่อแก้ปัญหาและหาทางป้องกันปราชัยเกี่ยวกับการฟ้องคดีโดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือในการ

²⁰ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4967/2541 (ศาลฎีกา.), ออนไลน์ สืบค้นวันที่ 3 กรกฎาคม จาก https://www.smartdeka.com/each_deka/คำพิพากษาศาลฎีกาที่4967_2541

²¹ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 206/2488 (ศาลฎีกา.), ออนไลน์ สืบค้นวันที่ 3 กรกฎาคม 2565 จาก https://www.smartdeka.com/each_deka/คำพิพากษาศาลฎีกาที่206_2488

²² คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 687/2502 (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 11/2502) (ศาลฎีกา.), ออนไลน์ สืบค้นวันที่ 3 กรกฎาคม 2565 จาก [https://www.smartdeka.com/each_deka/ คำพิพากษาศาลฎีกาที่687_2502](https://www.smartdeka.com/each_deka/คำพิพากษาศาลฎีกาที่687_2502)

กลั่นแกล้งอีกฝ่ายหรือการฟ้องคดีอาญาเพื่อมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของกฎหมายอาญาในครั้งนี้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักการในการให้อำนาจฟ้องคดีอาญาของเอกชน
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการฟ้องคดีของเอกชนตามกฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศ
- 2.3 เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการฟ้องคดีของเอกชนตามกฎหมายของไทย
- 2.4 เพื่อศึกษาแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้เอกชนฟ้องคดีโดยไม่มีข้อจำกัด

3. ขอบเขตของการวิจัย

มุ่งศึกษาเกี่ยวกับกรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ปัญหากระบวนการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎร ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบการดำเนินคดีอาญา ทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง

4. วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยได้ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น บทความวารสาร วิทยานิพนธ์ ตำรากฎหมาย คำพิพากษาศาลฎีกา และเว็บไซต์ที่เกี่ยวกับการศึกษากฎหมาย

5. กรอบแนวคิดของการวิจัย

ทฤษฎีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี อาจแยกพิจารณาออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ เงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง โดยแบบพิธี เช่น เขตอำนาจ ความสามารถของกลุ่ม ความคดีไม่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาล คำฟ้องต้องชอบด้วยรูปแบบตาม กฎหมายเป็นต้น และเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยเนื้อหา เช่น ห้ามดำเนินคดีอาญาซ้ำ กฎหมาย ยกเลิกความผิด กฎหมายยกเว้นโทษ อายุความ เป็นต้น ทั้งนี้การพิจารณาเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้อง ต้องดำเนินการตามลำดับก่อนหลัง โดยเริ่มพิจารณาในประเด็นเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยแบบพิธี ก่อนเป็นลำดับแรก ถ้าเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยพิธีได้ดำเนินการโดยถูกต้องครบถ้วนแล้วจึงจะ พิจารณาในเรื่องประเด็นเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยเนื้อหาเป็นลำดับถัดไป ทฤษฎีผลผูกพันคำ พิพากษา แยกคำพิพากษาถึงที่สุดสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทได้แก่ คำพิพากษาถึงที่สุดโดย แบบพิธี และคำพิพากษาถึงที่สุดโดยเนื้อหา หากคดีใดได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วคดีนั้นเป็นอันยุติ ลง กลุ่มความต้องยอมรับและเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาของศาล

6. ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาอิสระครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และศึกษาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา บทความทางด้านกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาจัดทำรวบรวมข้อมูล ค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นปัญหาตามหลักเกณฑ์ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 7.1 เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดทฤษฎีและหลักการในการให้อำนาจฟ้องคดีอาญาของเอกชน
- 7.2 เพื่อให้ทราบถึงการเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการฟ้องคดีของเอกชนตามกฎหมายของไทยและกฎหมายต่างประเทศ
- 7.3 เพื่อให้ทราบถึงการวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเกี่ยวกับการฟ้องคดีของเอกชนตามกฎหมายของไทย
- 7.4 เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการเสนอแนะแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับการเปิดโอกาสให้เอกชนฟ้องคดีโดยไม่มีข้อจำกัด

บทที่ 2

วิวัฒนาการ และแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญา โดยราษฎรเป็นโจทก์

การฟ้องคดีอาญา เป็นการกล่าวหาบุคคลที่ทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งหรือหลายฐาน หรือกระทำการอันก่อเหตุร้ายเกิดความไม่ปลอดภัยแก่ประชาชนต่อศาล เป็นการฟ้องคดีในฐานะตัวแทนของสังคม เพื่อให้ศาลพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดและกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการป้องปราม ระงับ ป้องกัน และปราบปรามอาชญากรรม เพื่อให้เกิดความสงบสุขเรียบร้อยขึ้นภายในสังคม²³

ในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Civil Law นั้นยึดถือหลักการดำเนินคดีโดยรัฐเป็นสำคัญ โดยให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ นั่นก็คือ พนักงานอัยการมาทำหน้าที่ดำเนินคดีอาญาในนามของรัฐ ส่วนประเทศที่ใช้ระบบกฎหมาย Common Law เช่นประเทศอังกฤษที่ยึดถือหลักการดำเนินคดีโดยประชาชนเป็นหลักก็มีแนวคิดที่จะให้รัฐเข้ามามีบทบาทในการควบคุมดูแลการดำเนินคดีมากขึ้นในปัจจุบัน²⁴

การฟ้องคดีผู้ฟ้องต้องมีอำนาจในการฟ้องคดีตามกฎหมาย กล่าวคือ มีเงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องหรืออำนาจในการดำเนินคดี โดยแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ เงื่อนไขแห่งอำนาจฟ้องโดยแบบพิธี เช่น เขตอำนาจ คดีต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาล คำฟ้องต้องเป็นไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น และเงื่อนไขอำนาจฟ้องโดยเนื้อหา เช่น ห้ามดำเนินคดีซ้ำ กฎหมายมีการยกเลิกความผิดแล้ว ความผิดที่ฟ้องนั้นกฎหมายยกเว้นโทษ และอายุความเป็นต้น โดยจะพิจารณาเงื่อนไขอำนาจฟ้องแบบพิธีก่อน เมื่อดำเนินการตามเงื่อนไขแบบพิธีถูกต้องครบถ้วนแล้วจึงพิจารณาเงื่อนไขอำนาจฟ้องแบบเนื้อหาในลำดับถัดไป

²³ โกสินทร์ มีพรบุษยา (2556) “เรื่องการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎร” วิทยานิพนธ์ นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช หน้า 1 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://dric.nrct.go.th/Search/ShowFulltext/2/281112>

²⁴ รุณิษา สาลีพันธ์ (2560) “ผลกระทบการใช้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาในความผิดอันเกิดจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน” วารสารวิชาการเฉลิมกาญจนา ปีที่ 4 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม 2560 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2565 จาก http://www.cnu.ac.th/images/Journal/Vol.4No.2/191-197_4_2.pdf

การฟ้องคดีอาญาของประเทศไทย เป็นไปตามหลักการการดำเนินคดีโดยรัฐ โดยมีแนวความคิดว่าเมื่อมีการกระทำผิดขึ้น ความเสียหายไม่ได้ส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายโดยตรงเพียงอย่างเดียว แต่ยังก่อให้เกิดผลกระทบต่อสังคมด้วย รัฐจึงมีหน้าที่ปราบปรามการกระทำผิดเพื่อคืนความยุติธรรมและความสงบสุขให้แก่สังคมควบคู่ไปกับหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย²⁵

การจะทำให้ทุกคนที่อยู่รวมกันในสังคมดำเนินชีวิตได้อย่างสงบสุข ก็ต้องอาศัยการดำเนินกระบวนการทางอาญามาป้องกันคนในสังคมปฏิบัติตามกรอบของกฎหมาย หากมีการฝ่าฝืนกฎหมายก็ต้องมีการดำเนินคดีอาญา สาธารณคดีสำคัญของการดำเนินคดีอาญาก็เพื่อแสวงหาข้อเท็จจริงที่จะยืนยันความผิดให้ปรากฏต่อศาล เพื่อให้ศาลกำหนดโทษหรือมีมาตรการทางอาญามาลงโทษผู้กระทำความผิด หรือหากมิได้กระทำความผิดก็เพื่อหาข้อเท็จจริงมาพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ถูกกล่าวหา การบังคับใช้กฎหมายอาญานั้นก็เพื่อให้เกิดความสงบสุขขึ้นในสังคม และในการดำเนินคดีอาญาจะต้องสอดคล้องเหมาะสมระหว่างกระบวนการที่ชอบธรรม (Due process) อยู่ในกรอบของกฎหมายเป็นไปตามหลักการและเหตุผล โดยต้องคำนึงถึงสิทธิและเสรีภาพของบุคคลควบคู่ไปกับประสิทธิภาพในการควบคุมอาชญากรรมในสังคม (Crime Control) และสามารถนำผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้โดยเร็วเพื่อให้ประชาชนเกิดความเกรงกลัวหากจะฝ่าฝืนกฎหมาย

การฟ้องคดีอาญาเป็นขั้นตอนที่สำคัญของการเริ่มต้นกระบวนการพิจารณาในชั้นศาล ในการกล่าวหาบุคคลอื่นว่ากระทำความผิดทางอาญา ทำให้คู่กรณีทุกฝ่ายต้องเข้าร่วมในการดำเนินกระบวนการพิจารณานำเสนอข้อมูลให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยพยานหลักฐานและตัดสินชี้ขาดข้อกล่าวหาที่ยื่นฟ้อง

1. วิวัฒนาการของการฟ้องคดีอาญา

ก่อนที่จะมีการสถาปนารัฐขึ้นมานั้นเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นมาในสังคม สังคมก็ปล่อยให้มีการแก้แค้นทดแทนกันแบบตาต่อตาฟันต่อฟันเป็นเรื่องของเอกชน จะจัดการลงโทษกันเอง แต่ต่อมาเมื่อมีการสถาปนาอำนาจรัฐขึ้นการแก้แค้นทดแทนกันไม่สามารถทำได้ เพราะรัฐได้เข้ามาปราบปรามควบคุมและจับกุมผู้กระทำความผิดที่ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ไม่มีความสงบไปดำเนินคดีมีการพิจารณาคดีและลงโทษผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย โดยองค์กรที่รัฐจัดตั้งขึ้นมาเช่น ตำรวจ อัยการ ศาล ราชทัณฑ์ เป็นต้น แต่ก็มีแนวคิดประการหนึ่งว่าการรักษา

²⁵ อาทิตยา ศุภวัชโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 35 (ออนไลน์) สารบัญฉบับ คืบค้นวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf

ความสงบเรียบร้อยของสังคมไม่ได้เป็นหน้าที่ของรัฐหรือของตำรวจทั้งหมด แต่เป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนด้วย ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาไม่ได้เป็นเรื่องของรัฐแต่ประชาชนทุกคนมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นได้แม้จะไม่ใช่ผู้เสียหายเลยก็ตาม²⁶

ในสังคมแต่ละสังคมมีวิวัฒนาการของการดำเนินคดีอาญาที่แตกต่างกันออกไป โดยมีแนวคิดและรูปแบบในการดำเนินคดีอาญาที่มีความสัมพันธ์กับแนวความคิดเรื่องผู้รักษาความสงบเรียบร้อย แต่เดิมนั้นการดำเนินคดีอาญาจะเป็นเรื่องระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด โดยผู้ที่ได้รับความเสียหายก็ต้องการให้ผู้กระทำผิดได้รับความผิดได้รับผลร้ายตอบแทน เป็นไปในลักษณะการแก้แค้นทดแทน ตาต่อตาฟันต่อฟัน ไม่มีการแบ่งแยกสิทธิฟ้องคดีอาญาออกจากสิทธิฟ้องคดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา การดำเนินคดีอาญาจึงเป็นการต่อสู้กันระหว่างเอกชนสองคน โดยมีคนกลางเป็นผู้ชี้ขาดสำหรับรูปแบบการดำเนินคดีอาญากับการดำเนินคดีแพ่งจะไม่ต่างกัน การดำเนินคดีอาญาแบบเดิมจะรวมกับการดำเนินคดีแพ่งและขึ้นอยู่กับผู้เสียหายเป็นสำคัญ เรียกว่า หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากคดีอาญานอกจากจะส่งผลกระทบต่อผู้เสียหายแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวมด้วย ประชาชนเป็นผู้มีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม เมื่อมีการกระทำผิดอาญาเกิดขึ้นจึงถือว่าประชาชนทุกคนได้รับความเสียหายจากการกระทำผิด ดังนั้น ประชาชนทั่วไปจึงมีสิทธิฟ้องคดีอาญาได้ตามหลักการที่ว่าบุคคลใดจะฟ้องคดีอาญาก็ได้ (Anyone may prosecute) โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลผู้ฟ้องคดีนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงและได้รับความเสียหายโดยตรงจากการกระทำผิดหรือไม่ จึงเกิดหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เมื่อเกิดรัฐสมัยใหม่หลายๆ ประเทศก็หันมาใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ อันเป็นหลักการที่เกิดขึ้นใหม่ ด้วยเหตุผลที่ว่าการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นภารกิจที่สำคัญของรัฐ รัฐจึงมีอำนาจสมบูรณ์ในการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำผิดเพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ²⁷

²⁶ เถลิมวุฒิ สารกิจ “คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา:อำนาจฟ้องคดีอาญา มาตรา 29-36” เว็บไซต์ READ Awrite.com (www.readawrite.com/c/0722fdacb53d063898a56239c199fef5?page_no=1)

²⁷ พรศักดิ์ พลสมบัตินันท์, “อำนาจดำเนินคดีอาญาโดยรัฐและผู้เสียหาย,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, 2545), น.7-10. อ้างใน อาทิตยา สุภวัชรโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : สิทธิการณผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” หน้า 30 (ออนไลน์) สารสังเขป สืบค้นวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จากhttp://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf

1.1 ความเป็นมาของการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายของประเทศไทย

ในยุคสุโขทัยโดยเฉพาะสมัยพ่อขุนรามคำแหงมหาราชใช้การปกครองในลักษณะพ่อปกครองลูก หากราษฎรคนใดมีความเดือดร้อนใจจะไปสั่นกระดิ่งที่หน้าประตูวังเพื่อขอให้พ่อขุนรามคำแหงทรงแก้ปัญหาให้ อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษาศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชอย่างละเอียดจะพบว่าข้อพิพาทหรือคดีความอาจขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของพระเจ้าแผ่นดินได้ 2 วิธี ได้แก่ วิธีการที่ 1 คู่ความทั้งสองฝ่ายมาทูลเกล้าเหตุการณ์ที่พิพาทกัน และพระเจ้าแผ่นดินทรงมีพระราชวินิจฉัยตัดสินความตามข้อเท็จจริง²⁸ โดยปรากฏในศิลาจารึกว่า “ถ้าไพร่ฟ้าลูกเจ้าลูกขุนผิดแผกแตกกว้างกัน(พระองค์) ไต่สวนดูแลแท้จริงแล่งความแก่เขาด้วยชื่อ บ่อเข้าผู้ลัก” การร้องเรียนเช่นนี้เรียกว่าระเบียบธรรมดา มีการใช้กันไม่นานนักถ้าถูกยกเลิกแล้วเปลี่ยนมาเป็นการฟ้องร้องต่อศาลแทน²⁹ วิธีที่ 2 คือ มีเจ้าทุกข์หรือผู้เสียหายร้องทุกข์ต่อพระเจ้าแผ่นดิน ปรากฏในศิลาจารึกว่า “ในปากปตู (วัง) มีกระดิ่งอันหนึ่งแขวงไว้ ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้านกลางเมืองมีถ้อยมีความเจ็บท้องข้องใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าขุน บ่ไร้ไปสั่นกระดิ่งอันท่านแขวนไว้ พ่อขุนรามคำแหงเจ้าเมืองได้ยินเมื่อถามสวนความแก่มันด้วยชื่อ” การร้องเรียนวิธีที่ 2 นี้ เรียกว่าระเบียบพิเศษ มีการใช้กันจนถึงสมัยอยุธยาเรียกว่า “การถวายฎีกา” เป็นระยะเวลายาวนานต่อเนื่องกันถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ โดยสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ราชการที่ 4 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหน้าที่ตึกลองวินิจฉัยกรณีเพื่อเรียกประชาชนมาถวายฎีกา³⁰ พกกลางสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5³¹ จึงมีแนวคิดในการร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากประเทศไทยต้องการหลุด

²⁸ ร.แสงกาต์, “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา” ปาฐกถาแสดงที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง ณ วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2493, ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น.461. อ้างใน ปิติ โทธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” หน้า 708

²⁹ “เรื่องเดียวกัน”

³⁰ ดู “ประชุมประกาศรัชกาลที่ 4 ภาค 4 ข้อ 114 ประกาศการที่จะทูลเกล้าฯ ถวายฎีกา ณวันอังคาร เดือน 5 แรม 8 ค่ำ ปีมะเมียยังเป็นนพศก”, ห้องสมุดดิจิทัลวชิรญาณ, สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กันยายน 2563 จาก https://vajirayana.org/ประชุม_ประกาศรัชกาลที่-4-ภาค-4/114-ประกาศการที่จะทูลเกล้าฯ-ถวายฎีกา อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 709

³¹ ร.แสงกาต์, “ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยว่าด้วยศาลและวิธีพิจารณา” ปาฐกถาแสดงที่มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง ณ วันที่ 14 สิงหาคม พ.ศ. 2493, ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และวิมลย์ พงศ์พนิตานนท์, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553), น.461. อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 709

พ้นจากสิทธิสภาพนอกอาณาเขต แต่เนื่องจากการจัดทำประมวลกฎหมายถือเป็นเรื่องยากต้องใช้ระยะเวลา³² พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชการที่ 5 ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ร่างกฎหมายวิธีสบัญญัติขึ้นเพื่อใช้บังคับชั่วคราว ได้แก่พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ศก 115³³

พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ศก 115 ไม่ได้บัญญัติเรื่องผู้มีสิทธิฟ้องคดีได้โดยตรง ศาลจึงนำพระอัยการลักษณะรับฟ้องในกฎหมายตราสามดวงมาใช้บังคับโดยวางหลักว่า คดีอาชญาไม่ใช่ของตนเองฟ้องไม่ได้ ตามกฎหมายลักษณะรับฟ้อง บทที่ 21 ประการที่ 4³⁴ บัญญัติว่า

“ถ้าแลอนาประชาราษฎรมีถ้อยคำร้องฟ้องศาลา แลฟ้องร้องเรียนกฎหมายโรงสารกรมใด ๆ ถ้าในฟ้องแลกฎหมายนั้นหมีได้เรียกก็ดี 1

...

อนึ่งในฟ้องร้องแลกฎหมายหมีไช่ญาติพี่น้องเกบเอาคดีเพื่อนฝูงมิตรสหายมาฟ้องมา กฎหมายก็ดี 5

...

แลราษฎรผู้ต้องคดีมีถ้อยคำตัดฟ้อง 20 ประการนี้ ท่านให้ मुखลูกขุนพิพากษาตามบท พระไอยการพระราชกฤษฎีกา ถ้าต้องด้วยพระไอยการห้าม 20 ประการนี้ให้ยกฟ้องเสีย”³⁵

³² แสวง บุญเฉลิมวิภาส และอดิรุจ ตันบุญเจริญ, ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย, พิมพ์ครั้งที่ 18, (กรุงเทพฯ: วิทยุชน, 2562), น. 245 อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 709

³³ ดูประกอบ พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปพลางก่อน รัตนโกสินทร์ศก 115 อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 709

³⁴ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 253/121 ใน พระยาศิษย์ธรรมธาดา (ยุหะสิงห์ อัสวานนท์), พระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาชญา กับคำพิพากษาศาลฎีกาบรรทัดฐานแผนกวิธีพิจารณาความอาชญา, (ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์: ไม่ปรากฏสำนักพิมพ์, 2474), น.213 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 85/117 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยบังอาจกล่าวคำหยาบซ้ำแลชกต่อขมรดาของจำเลยเอง ตัดสินว่าโจทก์ซึ่งเป็นบุคคลภายนอกหามีสิทธิฟ้องไม่, น.213 อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 710

³⁵ มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง, ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1 จุลศักราช 1166 พิมพ์ตามฉบับหลวง ตราสามดวง เล่ม 1, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์, 2529), น.303-306. อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 710

บทบัญญัติมาตรานี้เรียกว่า เหตุตัดฟ้อง 20 ประการ ซึ่งให้อำนาจศาลยกฟ้องเสียได้ โดยไม่ต้องพิจารณาคดีอีก³⁶

ดังนั้น แนวคิดในการให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้จึงเป็นรากเหง้าจากจารีตประเพณีที่อยู่คู่กับประเทศไทยมาช้านานตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยจัดทำร่างประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแนวคิดที่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้กลายมาเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งที่ต้องบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายฉบับนี้ต่อไป³⁷

2. แนวคิดเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาโดยราษฎร

การดำเนินคดีอาญาโดยราษฎร มีแนวคิดว่าการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์อันเป็นมาตรฐานของสังคมจนเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความเสียหาย ไม่ว่าจะต่อชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สินหรือสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดก็ตาม อำนาจฟ้องคดีอาญาเพื่อนำผู้กระทำผิดมาลงโทษตามกฎหมายเป็นหน้าที่ของราษฎรซึ่งเป็นผู้เสียหายโดยตรงจากการกระทำนั้น³⁸

2.1 แนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อย

การดำเนินคดีอาญา เป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม จัดว่าเป็นภารกิจที่สำคัญมากที่สุดอันหนึ่งของรัฐ แม้การดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของทุกรัฐจะมีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อให้เกิดความสงบสุขและสันติสุขของรัฐ เนื่องจากประเทศต่าง ๆ ในโลกมีประวัติศาสตร์ของชนชาติที่แตกต่างกันออกไป รูปแบบของการดำเนินคดีอาญาจึงมีแนวความคิดในการรักษาความสงบเรียบร้อยที่ผิดแผกแตกต่างจากกันออกไป ในสมัยก่อนมีความคิดเริ่มต้นที่ต้องการแก้แค้นผู้กระทำความผิด ในลักษณะ “ตาต่อตา ฟันต่อฟัน” ต่อมาแนวคิดดังกล่าวได้มีการเปลี่ยนไป เมื่อมีการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มและเกิดเป็นการปกครองในรูปแบบของรัฐ โดยในความคิดบางกรณีนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้เสียหายแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐด้วย จึงเกิดเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนขึ้นและในบางรัฐได้มีการพัฒนาเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ

³⁶ พงษ์นรินทร์ ศรีประเสริฐ, “กระบวนการตรวจสอบความจริงในคดีอาญา ศึกษาจากกฎหมายตราสามดวง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2549), น.67. อ้างใน “เรื่องเดียวกัน” หน้า 710

³⁷ “เรื่องเดียวกัน” หน้า 710

³⁸ โกสินทร์ มีพรบุชา, วารสารวิชาการ เรื่องการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎร หน้า 35 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://so01.lci-thaijo.org/index.php/lawhcu/article/download/157877/114338/>

2.2 แนวความคิดประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย

แนวความคิดนี้เป็นแนวความคิดที่ว่า การดำเนินคดีอาญาเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยเป็นหน้าที่ของประชาชนโดยตรง เพราะถือว่าประชาชนมีหน้าที่ร่วมกันเพื่อรักษาการศึกษา และปฏิบัติตามกฎหมาย โดยมีประเทศอังกฤษเป็นต้นแบบของแนวความคิดนี้ ประชาชนมีสิทธิอย่างกว้างขวางในการฟ้องคดีอาญา แนวความคิดนี้เกิดจากการต่อสู้เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพของประชาชนในรัฐต่าง ๆ และเมื่อครั้งที่ประเทศอังกฤษจะสถาปนาระบบตำรวจขึ้นเพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐ ก็มีการต่อต้านอย่างรุนแรงจากประชาชน อย่างไรก็ตามในทางทฤษฎีถือว่าเป็นหน้าที่ของประชาชนทุกคนที่จะต้องผลัดเปลี่ยนกันในการปฏิบัติงาน จนกระทั่งต่อมาได้มีการผลักดันพระราชบัญญัติตำรวจนครบาลออกใช้เป็นผลสำเร็จ แม้รัฐสภาจะได้พยายามคัดค้านอย่างเต็มที่ก็ตาม ในเวลาต่อมาหลังจากที่ได้จัดตั้ง Director of Public Prosecutions (D.P.P.) ขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 1879 อันมีผลให้การฟ้องคดีอาญาของประชาชนในความผิดบางประเภทจะต้องได้รับความยินยอมอนุญาตจาก D.P.P. แต่ในพื้นฐานของความคิดแล้ว D.P.P. ไม่ได้กระทำการแทนรัฐแต่กระทำการแทนประชาชน ทั้งนี้ การฟ้องคดีอาญาของ D.P.P. ยังแสดงให้เห็นถึงแนวความคิดที่ประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย³⁹

3. แนวคิดของการกำหนดความผิดอาญา

กฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่บัญญัติห้ามมิให้หรือบังคับให้กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใด หากมีผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามต้องรับโทษ กฎหมายอาญา หมายถึง กฎหมายที่กำหนดว่าการกระทำและการงดเว้นการกระทำใดเป็นความผิดอาญา และจะลงโทษหรือให้วิธีการอย่างใดแก่การกระทำและการงดเว้นการกระทำอันเป็นความผิดอาญานั้น รัฐจะเป็นผู้บัญญัติถึงความผิดและการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษจึงเป็นการกำหนดความสัมพันธ์ของรัฐกับราษฎรในฐานะที่รัฐมีอำนาจเหนือกว่าราษฎร กฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายมหาชนแต่อย่างไรก็ตามการให้ความหมายกฎหมายอาญาดังกล่าวเป็นการกล่าวถึงมาตรการบังคับทางอาญาเฉพาะโทษ ซึ่งยังไม่เพียงพอเพราะนอกจากโทษแล้วมาตรการบังคับทางอาญายังมีมาตรการอื่นๆอีก เช่น วิธีการเพื่อความปลอดภัย จึงกล่าวได้ว่ากฎหมายอาญา คือ “บรรดากฎหมายทั้งหลายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไข

³⁹ เฉลิมวุฒิ บัวบาน (2561) “บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณียุติโทษฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว” หน้า 207

ของการใช้โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัยและมาตรการบังคับทางอาญาอื่นนั้น” โดยกฎหมายอาญามีความมุ่งหมายเพื่อคุ้มครองป้องกันความปลอดภัยของสังคมมนุษย์โดยรัฐมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคม เพื่อให้ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน รัฐจึงใช้กฎหมายอาญาทำหน้าที่ดังกล่าวเพื่อกำหนดว่าการกระทำหรือไม่กระทำการใดบ้างเป็นความผิด และมีบทลงโทษอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามแม้รัฐจะมีอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยและบัญญัติกฎหมายอาญา แต่เนื่องจากกฎหมายอาญามีสภาพบังคับที่รุนแรงอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลได้ ฉะนั้นการบัญญัติกฎหมายอาญาจึงไม่ควรมุ่งแต่จำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลเท่านั้น แต่จะต้องเป็นหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลด้วย แม้การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลจะกระทำได้ แต่ต้องไม่ขัดหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ การกำหนดความผิดอาญาจึงเป็นการพิจารณาว่าการกระทำการใดหรือไม่กระทำการใดสมควรเป็นความผิดอาญา (Criminal offense) และเมื่อเป็นความผิดอาญาแล้ว จึงพิจารณาต่อไปว่าความผิดอาญาใดควรกำหนดให้เป็นความผิดอาญาต่อแผ่นดินหรือความผิดอาญาต่อส่วนตัว เดิมกฎหมายอาญากับศีลธรรมมีความเกี่ยวข้องกัน โดยกฎหมายอาญาเกิดจากจารีตประเพณี ศาสนาและศีลธรรมในสังคม เมื่อกฎหมายมีความสอดคล้องกับศีลธรรมแล้ว ย่อมส่งผลดีให้คนในสังคมปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะทำให้ผู้ที่คิดจะฝ่าฝืนกฎหมายรู้สึกว่าการฝ่าฝืนศีลธรรมที่ควบคุมสังคมอยู่ด้วยโดยกำหนดความผิดอาญาจากการกระทำที่สังคมเห็นว่าขัดต่อศีลธรรมอันดี ซึ่งการกระทำนั้นที่มีลักษณะเป็นความผิดอยู่ในตัวมันเอง (Mala in se) แต่ในปัจจุบันเมื่อสังคมเจริญก้าวหน้าและมีความซับซ้อนมากขึ้น การใช้หลักเกณฑ์ทางศีลธรรมย่อมไม่เพียงพอในการกำหนดความผิดอาญาอีกต่อไป ดังนั้นเพื่อให้เข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน รัฐจึงจำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายเทคนิคที่ไม่ได้มีหลักพื้นฐานมาจากศีลธรรม แต่เป็นความผิดเนื่องจากรัฐกำหนด (Mala prohibita) เพื่อแก้ปัญหาไปตามวัตถุประสงค์จะเห็นได้ว่าศีลธรรมไม่ใช่หลักเกณฑ์เดียวในการบัญญัติกฎหมายอาญาอีกต่อไป ในปัจจุบันกฎหมายอาญาจึงมีทั้งที่มีเหตุผลทางศีลธรรมและไม่มีเหตุผลทางศีลธรรม ดังนั้นการศึกษาหลักเกณฑ์ที่มีผลต่อการกำหนดความผิดอาญาจึงมีความสำคัญ เพราะการวางหลักเกณฑ์ในการกำหนดขอบเขตของกฎหมายอาญาจะช่วยแก้ปัญหาการเกิดกฎหมายอาญาเพื่อ (Overcriminalization) ได้ หลักเกณฑ์ที่มีผลต่อการกำหนดความผิดอาญามีดังนี้

3.1 นโยบายของรัฐ

นโยบายของรัฐในการบัญญัติกฎหมายอาญาขึ้นอยู่กับระบอบการปกครองของแต่ละประเทศ เมื่อแบ่งกลุ่มประเทศตามระบอบการปกครองออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ประเทศกลุ่มเสรีนิยมกับประเทศกลุ่มสังคมนิยม ทำให้สามารถแบ่งนโยบายของรัฐในการบัญญัติกฎหมายอาญาได้เป็น

2 ประเภท คือ นโยบายที่เป็นเสรีนิยมและนโยบายที่เป็นเผด็จการ นโยบายที่เป็นเสรีนิยมมีสาระสำคัญ คือ การบัญญัติความผิดอาญาเป็นการกำหนดหน้าที่ให้แก่ประชาชน จึงต้องกำหนดหน้าที่ให้แก่ประชาชนของรัฐให้น้อยที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ การกำหนดความผิดอาญาและเรื่องระวางโทษย่อมเป็นไปโดยระมัดระวังและผ่อนเบาที่สุด เพราะในระบบเสรีนิยมมุ่งเน้นการแก้ไขฟื้นฟูให้อาชญากรกลับตัวเป็นคนดี ส่วนนโยบายที่เป็นเผด็จการนั้นมีสาระสำคัญ คือ มุ่งคุ้มครองป้องกันเฉพาะประโยชน์ของรัฐ บุคคลเอกชนในฐานะพลเมืองมีความสำคัญรองลงมา ความผิดที่เกี่ยวกับประโยชน์ของรัฐจะมีระวางโทษสูง ส่วนความผิดที่เกี่ยวกับประโยชน์ส่วนบุคคลจะมีระวางโทษที่ต่ำมากเมื่อเทียบกับกฎหมายอาญาของกลุ่มประเทศเสรีนิยม ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายอาญาของประเทศกลุ่มเสรีนิยมจึงคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยบัญญัติกฎหมายเท่าที่จำเป็น ไม่ให้กระทบสิทธิเสรีภาพของประชาชนเกินสมควรแตกต่างจากประเทศกลุ่มสังคมนิยมที่ไม่คำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยมุ่งเน้นที่การคุ้มครองประโยชน์ของรัฐเป็นหลัก

3.2 คุณธรรมทางกฎหมาย

ในสังคมมีปทัสถาน (Norm) ซึ่งในปทัสถานก็มีคุณธรรมทางกฎหมายแฝงอยู่ การฝ่าฝืนปทัสถานบางอย่างก็อาจไม่ร้ายแรงจนถึงขั้นกำหนดเป็นความผิดอาญาได้ แต่หากคุณธรรมทางกฎหมายใดมีความสำคัญต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมก็จะถูกยกระดับขึ้นเป็นคุณธรรมทางกฎหมายในกฎหมายอาญา “คุณธรรมทางกฎหมาย (Rechtsgut หรือ legal interest) จึงหมายถึงประโยชน์หรือคุณค่าของการอยู่ร่วมกันที่กฎหมายคุ้มครอง หรือประโยชน์ที่กฎหมายคุ้มครอง” การคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมายเป็นการกิจหนึ่งของกฎหมายอาญา เหตุที่ต้องบัญญัติกฎหมายอาญาเพื่อคุ้มครองคุณธรรมทางกฎหมาย เนื่องจากคุณธรรมทางกฎหมายนั้นมีความสำคัญและจำเป็นในการอยู่ร่วมกันของสังคมมนุษย์ หากคุณธรรมทางกฎหมายดังกล่าวถูกทำลายไปย่อมกระทบต่อการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคมอย่างร้ายแรงจนสมควรกำหนดเป็นความผิดอาญานอกจากผู้กระทำความผิดของการกระทำและผลของการกระทำจะถูกนำมาพิจารณาในการบัญญัติความผิดอาญาฐานต่างๆแล้ว คุณธรรมทางกฎหมายก็ถือเป็นพื้นฐานทางความคิดในการบัญญัติความผิดอาญาฐานต่างๆด้วยเช่นกัน คุณธรรมทางกฎหมายมีอยู่ 2 ประเภท ดังนี้

3.2.1 คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล (Individualrechtsgut)

เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่คุ้มครองในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตัวบุคคลโดยตรง เช่น ความปลอดภัยของร่างกาย ชีวิต ทรัพย์สิน อาจแบ่งแยกย่อยได้อีกเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้ (höchstpersönliches Rechtsgut) เพื่อความชัดเจนและเป็นประโยชน์ทางวิชาการในการบัญญัติความผิดอันยอมความได้ เช่น ความปลอดภัยของร่างกาย เกียรติ โดยกฎหมายมุ่งคุ้มครองบุคคลโดยตรง ส่งผลให้บุคคลที่กฎหมายให้การคุ้มครองกลายเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้

3.2.2 คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม (Universalrechtsgut)

เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองในเรื่องของส่วนรวม เช่น สภาพความแท้ของเงินตรา ความปลอดภัยของการจราจร การรักษาไว้ซึ่งความลับของประเทศในทางการทหาร การคำนึงถึงคุณธรรมทางกฎหมายในการบัญญัติกฎหมายอาญาช่วยในการตีความกฎหมายอาญา แบ่งประเภทความผิดอาญา และกำหนดความหมายของผู้เสียหายในวิธีพิจารณาความอาญาได้ อีกทั้งยังช่วยวินิจฉัยเรื่องการป้องกัน โดยชอบด้วยกฎหมายที่สามารถกระทำได้ เฉพาะการป้องกันคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลเท่านั้น รวมถึงปัญหาความยินยอมของผู้เสียหายในคดีอาญา เนื่องจากคุณธรรมทางกฎหมายที่บุคคลผู้เป็นเจ้าของจะสละความคุ้มครองได้นั้นต้องเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล จะต้องเป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคลโดยแท้ ไม่มีคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวมปนอยู่ด้วย และต้องกระทำโดยสมัครใจ โดยรู้และเข้าใจผลของการสละคุณธรรมทางกฎหมายนั้นด้วย แม้ชีวิตมนุษย์เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล แต่เจ้าของก็ไม่อาจสละความคุ้มครองได้ ดังนั้นการล่วงละเมิดชีวิตมนุษย์แม้เป็นคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล แต่ผู้เสียหายและผู้กระทำผิดก็ไม่อาจตกลงยุติการดำเนินคดีได้

3.3 หลักประกันในกฎหมายอาญา

หลักประกันในกฎหมายอาญาเป็นข้อเรียกร้องของการบัญญัติกฎหมายอาญาทั้งในทางรูปแบบและทางเนื้อหา โดยเฉพาะความชัดเจนแน่นอนของกฎหมายอาญา หลักอำนาจรัฐต้องมีกฎหมายรับรอง เป็นหลักกฎหมายในรัฐเสรีประชาธิปไตย มีหลักว่าการกระทำทั้งหลายที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องมีกฎหมายรับรองให้อำนาจกระทำได้ ถือเป็นหลักประกันในทางรูปแบบของหลักนิติรัฐและถูกนำมาใช้ในกฎหมายอาญาด้วย แต่หลักประกันในกฎหมายอาญาจะคำนึงถึงหลักประกันในทางรูปแบบเพียงอย่างเดียวไม่ได้ ต้องคำนึงถึงหลักประกันในทางเนื้อหาด้วยสิ่งใดไม่ยุติธรรมแล้วแม้จะชอบด้วยหลักประกันในทางรูปแบบของการบัญญัติกฎหมายก็ไม่อาจกลายเป็นความยุติธรรมได้ ดังนั้นทั้งหลักประกันในทางรูปแบบและเนื้อหาต่างก็เป็นข้อเรียกร้องของหลักนิติรัฐทั้งสิ้น หลักประกันในทางเนื้อหามี 4 ประการ คือ

- 1) การกำหนดความผิดและการลงโทษที่แรงกว่าจะกระทำโดยใช้กฎหมายจารีตประเพณีมิได้
- 2) การกระทำความผิดและการลงโทษที่แรงกว่าจะกระทำโดยใช้กฎหมายใกล้เคียงอย่างยิ่งมิได้
- 3) กฎหมายอาญาในทางเป็นโทษไม่มีผลย้อนหลัง

4) กฎหมายอาญาต้องมีความชัดเจนแน่นอน ถ้อยคำในกฎหมายอาญาจะต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน ปราศจากความคลุมเครือ หลีกเลี่ยงการใช้ถ้อยคำที่มีความหมายกว้างหรือขยายความได้เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอ้างความไม่รู้กฎหมายขึ้นเป็นข้อแก้ตัว และเพื่อให้บุคคลรู้ล่วงหน้าว่าการกระทำหรือไม่กระทำการใดๆ ของตนนั้นเป็นความผิดอาญา อีกทั้งยังช่วยให้เจ้าหน้าที่รัฐบังคับใช้กฎหมายให้เป็นไปโดยเสมอภาค ไม่เลือกปฏิบัติตามอำเภอใจ

นอกจากนี้ศาสตราจารย์ Herbert L. Packer ได้เสนอหลักการซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่นักนิติศาสตร์ไว้ 6 ประการ เพื่อใช้พิจารณาว่าการกระทำนั้นควรเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ดังนี้

- 1) การกระทำนั้นเป็นที่เห็น ได้ชัดในหมู่มชนส่วนมากว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อสังคม และหมู่มชนส่วนมากมิได้ให้อภัยแก่การกระทำนั้น
- 2) ถ้าการกระทำดังกล่าวเป็นความผิดทางอาญาแล้ว จะไม่ขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษประการต่างๆ
- 3) การปราบปรามการกระทำเช่นนั้น โดยถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิดทางอาญาจะไม่มีผลเป็นการลดการกระทำที่สังคมเห็นว่าถูกต้องให้น้อยลงไป
- 4) หากเป็นความผิดอาญาแล้ว จะสามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน
- 5) การใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากับการกระทำดังกล่าวจะไม่มีผลทำให้เกิดการใช้กระบวนการนั้นอย่างเกินขีดความสามารถทั้งทางด้านคุณภาพและปริมาณ
- 6) ไม่มีมาตรการควบคุมที่สมเหตุสมผลอื่นๆ แล้ว นอกจากใช้กฎหมายอาญากับกรณีที่เกิดขึ้น

ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายอาญาต้องพิจารณาถึงหลักเกณฑ์หลายๆ ประการ ประกอบกันจะพิจารณาเพียงหลักเกณฑ์เดียวไม่ได้ ไม่ว่าจะเป็นศีลธรรม นโยบายของรัฐ คุณธรรมทางกฎหมายและหลักประกันในกฎหมายอาญา หลักเกณฑ์ทั้งหลายเหล่านี้ล้วนมีความสำคัญในการกำหนดความผิดอาญาทั้งสิ้น

3.4 การแบ่งประเภทความผิดอาญา

เมื่อเป็นความผิดอาญาแล้ว จึงพิจารณาต่อไปว่าความผิดอาญาใดควรเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เกณฑ์ในการแบ่งประเภทความผิดอาญามีหลายเกณฑ์แต่การแบ่งประเภทความผิดอาญาตามที่จะศึกษานี้เป็นการแบ่งประเภทความผิดอาญาตามลักษณะของความผิด หรือในแง่การดำเนินคดี แบ่งออกเป็นความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว

3.4.1 ความผิดอาญาแผ่นดิน

หากพิจารณาจากคุณธรรมทางกฎหมาย ในความผิดอาญาแผ่นดินมีคุณธรรมทางกฎหมายที่กฎหมายอาญามุ่งคุ้มครอง คือ คุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนรวม เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาแผ่นดินมีลักษณะที่กระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมส่วนรวม จึงเป็นหน้าที่ของรัฐโดยตรงในการรักษาความสงบเรียบร้อยและระงับปราบปรามการกระทำความผิด เพื่อรักษาไว้ซึ่งประโยชน์สาธารณะ รัฐย่อมมีอำนาจดำเนินคดีอาญาแผ่นดินได้ โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ การดำเนินคดีอาญาแผ่นดินจึงไม่ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้เสียหายแม้ผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องในคดีอาญาแผ่นดิน สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของรัฐก็ไม่ระงับไป

3.4.2 ความผิดต่อส่วนตัว

หากพิจารณาจากคุณธรรมทางกฎหมาย ในความผิดต่อส่วนตัวมีคุณธรรมทางกฎหมายที่กฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองคือคุณธรรมทางกฎหมายที่เป็นส่วนบุคคล ทำให้บุคคลที่กฎหมายอาญามุ่งคุ้มครองมีฐานะเป็นผู้เสียหายและสามารถดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นได้ ความผิดต่อส่วนตัวเป็นความผิดที่กฎหมายอาญาระบุไว้โดยเฉพาะว่าเป็นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ โดยคำว่า “ความผิดต่อส่วนตัว” เป็นคำที่ใช้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ส่วนในประมวลกฎหมายอาญาเรียกความผิดประเภทเดียวกันนี้ว่า “ความผิดอันยอมความได้” ในความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้นั้น รัฐหรือหน่วยงานของรัฐไม่อาจเป็นผู้เสียหายในความผิดดังกล่าวได้ ดังนั้นความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้จึงหมายถึงเฉพาะความผิดที่ผู้เสียหายเป็นเอกชนเท่านั้น เมื่อรัฐไม่ได้รับความเสียหาย รัฐจึงมีอำนาจดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวแบบมีขอบเขตจำกัด โดยจะกระทำได้อต่อเมื่อผู้เสียหายนำคดีมาร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงาน เนื่องจากการดำเนินคดีความผิดต่อส่วนตัวมีเจตจำนงของผู้เสียหายเป็นเงื่อนไขในการดำเนินคดีรัฐจึงต้องเคารพเจตจำนงของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายไม่ร้องทุกข์รัฐย่อมไม่มีอำนาจดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิด และหากผู้เสียหายประสงค์ที่จะถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัว ก็มีผลทำให้สิทธิในการดำเนินคดีอาญาระงับไป จะเห็นได้ว่าในความผิดต่อส่วนตัวผู้เสียหายมีอำนาจเริ่มคดีและระงับคดีได้อย่างเต็มที่ เนื่องจากผู้เสียหายได้รับความเสียหายมากกว่ารัฐ จึงควรให้ผู้เสียหายเป็นผู้วินิจฉัยว่าจะดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำความผิดหรือไม่⁴⁰

⁴⁰ อาทิตยา ศุภวัชรโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 15 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf

4. หลักการดำเนินคดีอาญา

หลักการดำเนินคดีอาญาได้พัฒนาไปตามความเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่เดิมการลงโทษมีลักษณะเป็นการแก้แค้นทดแทน ซึ่งเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะดำเนินการทดแทนต่อผู้กระทำความผิดกฎหมาย การดำเนินคดีจึงเป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย ต่อมามีความเห็นว่าการกระทำความผิดอาญานั้นก่อให้เกิดผลกระทบต่อสมาชิกในสังคมด้วย จึงมีหลักการดำเนินคดีโดยประชาชนเกิดขึ้น และประการสุดท้ายก็เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐตามลำดับ⁴¹

ระบบการดำเนินคดีอาญาเป็นแนวทางกำหนดบทบาทหน้าที่ขององค์กรและผู้ที่ต้องเกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีอาญา อันมีลักษณะเป็นกระบวนการค้นหาความจริงในคดีอาญา เนื่องจากการฟ้องดำเนินคดีอาญาเป็นการใช้สิทธิที่เกี่ยวข้องกับส่วนได้เสียของสังคม ผู้มีอำนาจฟ้องดำเนินคดีอาญาจึงแตกต่างจากคดีแพ่ง ในคดีแพ่งสามารถกำหนดตัวผู้มีส่วนได้เสียได้แน่นอน ส่วนในคดีอาญาหากการกระทำผิดอาญานั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคม กฎหมายอาจกำหนดให้รัฐมีอำนาจฟ้องดำเนินคดีอาญา แต่หากการกระทำผิดอาญานั้นก่อให้เกิดความเสียหายต่อสังคมและมีส่วนได้เสียของประชาชนรวมอยู่ด้วย กฎหมายอาจกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจฟ้อง

4.1 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย (Private Prosecution)

จากการศึกษาประวัติศาสตร์ ประเทศอังกฤษ และกลุ่มประเทศที่ใช้กฎหมายระบบคอมมอนลอว์ มีการดำเนินคดีในระบบกล่าวหา ซึ่งวิวัฒนาการมาจากการแก้แค้นกันระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิด โดยผู้เสียหายฟ้องคดีเพื่อต้องการให้ผู้กระทำความผิดได้รับโทษด้วยตนเองแล้วรวบรวมพยานหลักฐานเสนอต่อศาลเพื่อให้ศาลพิจารณาลงโทษ รวมทั้งบังคับโทษและให้มีการรับผิดตามข้อเรียกร้องของผู้เสียหายหรือเครือญาติอันเป็นแนวความคิดของปัจเจกนิยม (Individualism) มีเป้าหมายที่จะลดความอาฆาตมาดร้ายของบุคคลในสังคม หรือผู้เสียหายที่ต้องการแก้แค้นด้วยตนเอง สิทธิและเสรีภาพของประชาชนจึงมีสูงมาก การดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายจึงเป็นกรณีที่ต่อสู้กันเองระหว่างราษฎร ที่นำพยานหลักฐานมาสู้ โดยศาลวางตัวเป็นกลางอย่างเคร่งครัด เพื่อวินิจฉัยตัดสินการดำเนินคดีอาญาจึงแทบไม่ต่างจากการดำเนินคดีแพ่ง นอกจากนั้นการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายนี้คำนึงถึงแต่ผลประโยชน์หรือส่วนได้เสียของผู้เสียหายหรือเครือญาติเท่านั้น โดยมิได้คำนึงถึงผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของรัฐเท่าที่ควร กฎหมายมีขึ้นเพื่อวางกติกาในการจัดการกับข้อขัดแย้งระหว่างราษฎรทั้ง 2 ฝ่าย แทนการที่คู่กรณีใช้กำลังแก้แค้น

⁴¹ สุพัตรา เกตุแก้ว (2555) “การจัดประเภทความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้ : ศึกษากรณี ความผิดฐานข่มขืนกับความผิดฐานลักทรัพย์” วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยบูรพาฉบับที่ 10 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นคืนวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/144704.pdf>

กันเองตามอำเภอใจ⁴² แต่ก็มีข้อวิจารณ์ถึงหลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหาย เนื่องจากหลักการดำเนินคดีอาญาดังกล่าวคำนึงถึงแต่ส่วนได้เสียของผู้เสียหายโดยมิได้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เมื่อผู้เสียหายได้รับการเยียวยาจากผู้กระทำผิดจนพอใจแล้วก็อาจไม่ติดใจเอาความกับผู้กระทำผิดอีก ทำให้รัฐไม่สามารถรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้อย่างครบถ้วน อย่างไรก็ตามผู้เสียหายเป็นผู้ได้รับผลร้ายโดยตรงจากการกระทำผิดอาญาจึงต้องมีอำนาจดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองได้ แต่ผู้เสียหายอาจใช้สิทธิโดยไม่สุจริตแก่งแย่งคดีอาญาระหว่างเอกชนด้วยกันได้ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันการใช้อำนาจฟ้องคดีอาญาในทางที่มีขอบ โดยให้อำนาจศาลปฏิเสธไม่รับคดีไว้พิจารณาได้หากว่าพยานหลักฐานไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนข้อกล่าวหาหรือกำหนดความรับผิดชอบทางแพ่งสำหรับการแก่งแย่งฟ้องคดีอาญาระหว่างเอกชน

4.2 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน (Popular Prosecution)

ตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นถือว่าประชาชนทุกคนเป็นผู้เสียหาย ทุกคนจึงมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ ซึ่งมาจากแนวคิดที่ว่าการกระทำความผิดอาญาไม่ได้ก่อความเสียหายให้กับผู้เสียหายโดยตรงเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมด้วยการควบคุมอาชญากรรมจึงเป็นหน้าที่ของประชาชน เพราะประชาชนทุกคนเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มิใช่เรื่องของผู้เสียหายที่มุ่งแก้แค้นตอบแทนผู้กระทำผิดเท่านั้น แนวคิดเช่นนี้ก็มีปรากฏในกฎหมายไทยดั้งเดิม คือ กฎหมายลักษณะโจร 5 เส้น กล่าวคือในละแวก 5 เส้นในรัศมีบ้าน ผู้อยู่อาศัยในบ้านมีหน้าที่ต้องดูแลความสงบเรียบร้อยในบริเวณบ้านของตน หากไม่ดูแลก็ต้องมีโทษและยังปรากฏชัดเจนในระบบกฎหมายโรมันที่จำแนกความผิดอาญาตามลักษณะการกระทำความผิด เป็นความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดต่อส่วนตัว ทำให้มีการฟ้องคดีตามหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชน ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดอาญานั้นมีอำนาจฟ้องในคดีความผิดต่อส่วนตัว แต่ในคดีอาญาแผ่นดินกฎหมายโรมันถือว่าส่งผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคมและก่อความเสียหายต่อประโยชน์ส่วนรวม อำนาจฟ้องจึงเป็นของประชาชนทุกคน ไม่ว่าจะบุคคลเหล่านั้นจะได้รับผลร้ายโดยตรงจากการกระทำผิดนั้นหรือไม่ก็ตาม นอกจากนี้ประชาชนในสังคมยังให้ความสำคัญกับสิทธิเสรีภาพสูงมาก เนื่องจากมาจากแนวความคิดตามระบบปัจเจกชนนิยม (Individualism) และแนวคิดที่ว่าประชาชนเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อยซึ่งคำนึงว่ารัฐไม่อาจล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชนในรัฐได้ ส่งผลให้รัฐต้องบัญญัติ

⁴² เฉลิมวุฒิ บัวบาน (2561) “บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว” หน้า 209

กฎหมายรับรองให้ประชาชนมีอำนาจฟ้องคดีอาญาได้ เพราะประชาชนไม่ไว้ว่างใจและมีแนวโน้มไปในทางปฏิเสธอำนาจรัฐ เห็นได้ชัดในประเทศอังกฤษเมื่อเกิดการสถาปนาอำนาจรัฐสภาขึ้นมา คานอำนาจกษัตริย์ โดยรัฐสภามีฐานะเป็นผู้แทนของประชาชน จนในที่สุดก็ยอมรับว่าอำนาจรัฐสภาเป็นอำนาจสูงสุด และเมื่ออังกฤษจะสถาปนาระบบตำรวจขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในรัฐ ประชาชนก็ต่อต้านอย่างรุนแรง เพราะประชาชนมีความต้องการทำหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมด้วยตนเอง ประชาชนจึงเป็นผู้มีส่วนได้เสียในการดำเนินคดีอาญา เพื่อให้สังคมเกิดความสงบสุข ผู้ที่สามารถฟ้องคดีจึงได้แก่ ผู้ทำหน้าที่เป็นอัยการ (Public Prosecutor) ตำรวจหรือเจ้าหน้าที่อื่นๆของรัฐ รวมทั้งตัวผู้เสียหาย

4.3 หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ (Public Prosecution)

หลักนี้เป็นหลักการดำเนินคดีอาญาที่เกิดขึ้นใหม่จากแนวความคิดตามระบบอรรถประโยชน์นิยมและแนวความคิดว่ารัฐเป็นผู้รักษาความสงบเรียบร้อย การดำเนินคดีอาญาโดยรัฐนั้นถือว่าหน้าที่ในการคุ้มครองและรักษาความสงบเรียบร้อยในสังคมเป็นหน้าที่ของรัฐ ไม่ใช่ของผู้เสียหายแม้ในคดีอาญานั้นมีเอกชนเป็นผู้เสียหาย ไม่ว่าจะคดีอาญานั้นจะเกี่ยวข้องกับสาธารณชนหรือไม่ก็ตาม และไม่ว่าผู้เสียหายจะประสงค์ให้รัฐดำเนินคดีหรือไม่ รัฐก็มีอำนาจบริบูรณ์ในการดำเนินคดีอาญานั้นเพราะความผิดอาญาเป็นความผิดต่อสังคมหรือรัฐ ซึ่งหลักการนี้ได้รับอิทธิพลจากหลักการค้นหาความจริงในระบบไต่สวน และแนวคิดของซีซาร์ เบ็คคาเรีย (Cesare Beccaria) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีคนที่กล่าวถึงสิทธิของผู้เสียหายและรัฐในการดำเนินคดีอาญาว่า “บางครั้งเราสามารถยกเว้นไม่ลงโทษสำหรับความผิดเล็กน้อยได้ เมื่อผู้ที่ถูกล่วงละเมิดให้อภัยแก่การกระทำนั้น การให้อภัยเป็นสิ่งที่ดีแต่เป็นการกระทำที่ตรงกันข้ามกับประโยชน์สาธารณะ เอกชนอาจให้อภัยโดยไม่เรียกร้องค่าสินไหมทดแทนสำหรับการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ตนได้ แต่การให้อภัยของเขาเช่นนั้นไม่อาจทำลายความจำเป็นในการลงโทษเพื่อไม่ให้เป็นแบบอย่างได้ สิทธิในการลงโทษไม่ได้เป็นของผู้ใดผู้หนึ่งแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นของกฎหมายทั้งหลายอันเป็นองค์กรที่มาจากเจตนารมณ์ของทุกคน ผู้ถูกล่วงละเมิดคนใดคนหนึ่งอาจละสิทธิในส่วนของตนได้ แต่ไม่มีอำนาจใดๆเหนือสิทธิเช่นนั้นของผู้อื่น” จากคำกล่าวแสดงให้เห็นว่า เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้น แม้ผู้เสียหายจะไม่ติดใจดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดแล้ว แต่รัฐก็ยังคงมีอำนาจดำเนินคดีกับผู้กระทำผิดอยู่ เนื่องจากรัฐดำเนินคดีอาญาไปเพื่อประโยชน์ส่วนรวมจึงสำคัญเหนือกว่าผู้เสียหายที่ดำเนินคดีอาญาไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน เพราะเมื่อมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นย่อมก่อให้เกิดความเสียหายที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมโดยรวม ไม่ใช่เฉพาะแต่ผู้เสียหายและบุคคลใกล้ชิดเท่านั้นที่ได้รับความเสียหาย ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาจึงเป็นหน้าที่ของรัฐ ซึ่งหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐก่อให้เกิดนิตติสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในคดี 2 ฝ่าย คือรัฐกับผู้กระทำผิด เนื่องจากรัฐมีหน้าที่อำนวยความยุติธรรมและมิอาจเป็นปฏิปักษ์กับใครได้ โดยองค์กรของรัฐที่มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาได้แก่ศาล อัยการและตำรวจ ทุกฝ่ายมีหน้าที่ตรวจสอบข้อเท็จจริงใน

เรื่องทีกล่าวหาตลอดจนมีหน้าที่ค้นหาความจริงแท้ของเรื่อง เป็นหลักในคดีอาญาที่เรียกว่า “หลักการตรวจสอบ” โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกฝ่ายจะต้องร่วมกันตรวจสอบค้นหาความจริง และเคารพสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในกระบวนการยุติธรรมตามมาตรฐานสากลด้วย หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐมีพนักงานอัยการในฐานะตัวแทนของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินคดีอาญาชั้นสอบสวนฟ้องร้องตามระบบอัยการที่สมบูรณ์ โดยถือว่าการสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการดำเนินคดีอาญากระบวนการเดียวกันที่แบ่งแยกมิได้ ในปัจจุบันมีหลายประเทศนำหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐไปใช้ แต่ส่วนมากรัฐก็ไม่ได้ผูกขาดการดำเนินคดีอาญาไว้แต่เพียงผู้เดียว แม้ประเทศที่ถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้บ้าง แต่จำกัดประเภทและฐานความผิด ว่าจะเห็นว่าหลักการดำเนินคดีอาญาแต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกัน และยังมีข้อดีและข้อเสียที่แตกต่างกันไปอีกด้วย ในปัจจุบันแต่ละประเทศจึงมักมีการนำหลักการดำเนินคดีอาญารูปแบบต่างๆมาใช้ปะปนกัน โดยไม่มีการนำหลักการดำเนินคดีอาญาใดมาใช้เพียงหลักเดียว เนื่องจากหลักการดำเนินคดีอาญาแต่ละรูปแบบก็มีข้อบกพร่องแตกต่างกันไป ซึ่งหลักการดำเนินคดีโดยผู้เสียหายก็เป็นการคำนึงถึงแต่ผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือญาติเพียงอย่างเดียว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคม ส่วนหลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนที่ไม่ได้เจาะจงว่าประชาชนคนใดเป็นผู้เสียหายและมีอำนาจฟ้องก็อาจทำให้ไม่มีผู้ยื่นฟ้อง หรือไม่ยกยื่นฟ้องเพราะกลัว หรือได้รับประโยชน์จากผู้กระทำผิด หรือเห็นว่าไม่เกิดประโยชน์จึงไม่ยื่นฟ้อง ส่วนหลักการดำเนินคดีโดยรัฐที่มีพนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินคดีก็อาจตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของอำนาจฝ่ายบริหารและใช้อำนาจไปในทางที่มิชอบเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อบังคับบัญชา รวมทั้งอาจทำให้เกิดความไม่เสมอภาคระหว่างพนักงานอัยการผู้เป็นโจทก์กับจำเลยได้แม้ในปัจจุบันมีหลายประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐ แต่หลักการดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายก็ยังมีความสำคัญอยู่ในแง่การป้องกันการใช้อำนาจโดยมิชอบของพนักงานอัยการและช่วยถ่วงดุลการใช้อำนาจฟ้องของพนักงานอัยการ ทั้งรัฐและผู้เสียหายจึงมีอำนาจดำเนินคดีอาญาได้ ขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายจะให้อำนาจดำเนินคดีแก่รัฐหรือผู้เสียหายเป็นหลัก บางประเทศอาจให้อำนาจดำเนินคดีแก่รัฐเป็นหลัก บางประเทศอาจให้อำนาจดำเนินคดีแก่ผู้เสียหายเป็นหลักเนื่องจากการกระทำผิดอาญาส่งผลกระทบต่อส่วนได้เสียของผู้เสียหายและสังคม หากพิจารณาจากผลกระทบที่เกิดจากการกระทำผิดอาญาแล้วพบว่าความผิดอาญานั้นร้ายแรง และส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมเป็นอย่างมาก ก็ให้รัฐเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญานั้น หากความผิดอาญานั้นทำให้ผู้เสียหายได้รับความเสียหายเป็นอย่างมาก แต่กลับไม่ส่งผลกระทบต่อสังคม ก็ให้ผู้เสียหายเป็นหลักในการดำเนินคดีอาญานั้น⁴³

⁴³ อาทิตยา ศุภวัชรโรบล (2559) “การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญาแทน” หน้า 34

5. ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินคดี

5.1 ทฤษฎีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี

เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี (prerequisites for prosecution) หมายถึง เงื่อนไขที่จะให้อำนาจในการเริ่มต้นคดีและดำเนินคดีต่อไป กล่าวคือ การที่เจ้าพนักงานหรือศาลจะเริ่มต้นหรือดำเนินคดีต่อไปได้หรือไม่จะต้องมีข้อเท็จจริงหรือเหตุการณ์ใด ๆ ที่ให้หรือตัดอำนาจดำเนินคดีของเจ้าพนักงานหรือศาล⁴⁴

เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดี (prerequisites for prosecution) อาจเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเงื่อนไขระงับคดี (bars to prosecution) ในกรณีที่มีเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่งเกิดขึ้นแล้วส่งผลให้การชี้ขาดเนื้อหาของคดีของเจ้าพนักงานหรือศาลนั้นไม่สามารถกระทำต่อไปได้โดยเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีหรือระงับคดีสามารถแบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยแบบพิธีและเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยเนื้อหา

(1) เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยแบบพิธี (Formal Prerequisites for prosecution)

เป็นการพิจารณาถึงความชอบด้วยกฎหมายในเรื่องของแบบพิธีในการฟ้องคดี เช่น คำฟ้องที่ยื่นต่อศาลจะต้องบรรยายข้อเท็จจริงให้ครบองค์ประกอบของความผิด มีรายละเอียดเกี่ยวกับเวลาและสถานที่ที่จำเลยกระทำความผิดอย่างชัดเจน โจทก์ที่ยื่นฟ้องจะต้องเป็นผู้เสียหายโดยชอบด้วยกฎหมาย และต้องยื่นคำฟ้องนั้นต่อศาลที่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีตลอดจนขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนี้จะต้องไม่มีคดีอื่นอยู่ระหว่างการพิจารณา โดยเป็นหน้าที่ของศาลที่จะต้องตรวจเงื่อนไขที่เป็นแบบพิธีต่างๆเหล่านี้ให้ครบถ้วนในขณะที่รับฟ้องคดีหากพบว่าขาดเงื่อนไขใดเงื่อนไขหนึ่งไปขณะยื่นฟ้องศาลก็จะรับฟ้องนั้นไว้พิจารณาต่อไปไม่ได้ต้องยกฟ้องหรือจำหน่ายคดีออกไปทันที เมื่อมีเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยแบบพิธีครบถ้วนแล้ว จึงไปพิจารณาถึงเงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยเนื้อหาต่อไป

(2) เงื่อนไขให้อำนาจดำเนินคดีโดยเนื้อหา (Substantive prerequisites)

เป็นการพิจารณาถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับคำฟ้องว่ามีเงื่อนไขตามที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่ เช่น คดีต้องยังไม่ขาดอายุความ หากเป็นความผิดอาญาต่อส่วนตัวต้องยังไม่มีการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือตกลงยอมความกัน โดยชอบด้วยกฎหมาย และก่อนหรือขณะ

⁴⁴ คณิต ฒ นคร, กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา, พิมพ์ครั้งที่ 8 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิญญูชน, 2555), หน้า 177-179 อ้างใน จุฑามาศ เกียรติวรศรีกุล (2561), การฟ้องคดีอาญา: ศึกษากรณีย์ผู้เสียหายช่วยเหลือจำเลยในคดีอาญา, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 36 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 30 พฤษภาคม 2565 จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_5901031574_10684_11037.pdf

พิจารณาคดีนี้จะต้องยังไม่มีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในคดีอื่นที่ทำให้คดีนี้เป็นการดำเนินคดีซ้ำ ไม่มีกฎหมายยกเว้นความผิดและการออกกฎหมายมานิรโทษกรรมแก่จำเลย⁴⁵

กล่าวโดยสรุปคือ ทฤษฎีเงื่อนไขในการดำเนินคดีจะเน้นที่รูปแบบและรายละเอียดในการฟ้องคดีต่อศาลต้องผ่านกระบวนการพิจารณาตามเงื่อนไข ไม่ว่าจะเป็นก่อนฟ้องหรือระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม หากขาดเงื่อนไขใดไปการฟ้องดำเนินคดีนั้นจะสิ้นสุดลงไปที่ทันที การพิจารณาเงื่อนไขการให้อำนาจดำเนินคดีจะต้องพิจารณาเงื่อนไขแบบพิธีเป็นลำดับแรก แล้วจึงพิจารณาเงื่อนไขการให้อำนาจดำเนินคดีโดยเนื้อหาเป็นลำดับถัดไป

5.2 ทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา

คำพิพากษาของศาล คือ คำชี้ขาดข้อโต้แย้งในประเด็นแห่งคดีที่คู่ความมีข้อพิพาทกัน เมื่อศาลมีคำชี้ขาดออกมาอย่างไรแล้วหากเป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุดย่อมมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีผลผูกพันคู่ความในคดีไม่ให้หยิบยกข้อพิพาทที่ได้มีการชี้ขาดแล้วกลับมาฟ้องร้องฟ้องกันได้อีก รวมทั้งห้ามไม่ให้ศาลหยิบยกประเด็นที่ได้พิพากษาไปแล้วมาพิจารณาใหม่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกันกับหลัก กฎหมายปิดปากเป็นการปิดปากทั้งศาลและคู่ความในคดีให้ยอมรับในผลแห่งคำตัดสินจะมากี่ไข เปลี่ยนแปลงอีกภายหลังไม่ได้โดยคำพิพากษาถึงที่สุดสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทได้แก่

(1) คำพิพากษาถึงที่สุดโดยแบบพิธี (Formal final adjudication)

เป็นคำพิพากษาที่ทำให้กระบวนการพิจารณาของศาลสิ้นสุดลงโดยการยกฟ้องศาลจะตัดสินคดีโดยมิได้เข้าไปวินิจฉัยในเนื้อหาของคดีว่าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จริงหรือไม่ แต่จะพิจารณาถึงรูปแบบของการฟ้องคดีเป็นสำคัญ เช่น คดีขาดอายุความ โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ คำฟ้องได้บรรยายครบถ้วนถูกต้องตามที่กฎหมายบัญญัติหรือไม่ คำตัดสินของศาลในกรณีนี้จะมีผลศักดิ์สิทธิ์ผูกพันคู่ความเช่นเดียวกันกับการวินิจฉัยเนื้อหาแห่งคดี

(2) คำพิพากษาถึงที่สุดโดยเนื้อหา (Substantive final adjudication)

เป็นคำพิพากษาที่ศาลได้พิจารณาถึงเนื้อหาของคดีโดยนำข้อเท็จจริงในคดีมาปรับกับหลักกฎหมายและวินิจฉัยว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดจริงตามที่ถูกกล่าวหาหรือไม่ ซึ่งจะ

⁴⁵ กิตติพงษ์ศิริโรจน์, “ฟ้องซ้ำในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 6. อ้างใน จุฑามาศ เกียรติวรศรีกุล (2561), การฟ้องคดีอาญา:ศึกษารณผู้เสียหายช่วยเหลือจำเลยในคดีอาญา, วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หน้า 38. (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 30 พฤษภาคม 2565 จาก

http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_5901031574_10684_11037.pdf

มีผลเป็นการรับรองและยืนยันถึงความผิดหรือความบริสุทธิ์ของจำเลย ถ้าจำเลยเป็นผู้กระทำ ความผิดศาลก็เกิดอำนาจที่จะบังคับคดีกำหนดโทษที่จะลงแก่จำเลยได้ ผลของคำพิพากษายังทำให้ อำนาจในการลงโทษจำเลยในภายหน้าระงับไป กล่าวคือ เมื่อศาลพิพากษาลงโทษหรือยกฟ้องแล้ว จำเลยจะไม่ถูกฟ้องร้องสำหรับการกระทำเดียวกันนั้นอีก อันเป็นผลของหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำ⁴⁶

โดยสรุปทฤษฎีผลผูกพันคำพิพากษา (Theory of finally-binding effect) มุ่งเน้น การยึดมั่นในคำพิพากษา หากคดีใดได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วคดีนั้นเป็นอันยุติลง คู่ความต้อง ขอมรับและเคารพในความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษาของศาล จะรื้อร้องฟ้องกันใหม่ในเรื่องเดียวกัน อีกไม่ได้ แม้แต่ศาลเองจะหยิบประเด็นที่มีการวินิจฉัยชี้ขาดพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วมาพิจารณาใหม่ ก็ไม่ได้เช่นกัน

⁴⁶ กิตติพงษ์ศิริโรจน์, “ฟ้องซ้ำในคดีอาญา,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), น. 6. อ้างใน จุฑามาศ เกียรติวรศรีกุล (2561), การฟ้องคดีอาญา:ศึกษากรณี ผู้เสียหายช่วยเหลือจำเลยในคดีอาญา, หน้า 38.

บทที่ 3

การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายไทย และต่างประเทศ

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาเกี่ยวกับราษฎรฟ้องคดีอาญาของต่างประเทศว่าในต่างประเทศมีหลักการอย่างไร และนำมาเปรียบเทียบกับหลักการดำเนินคดีอาญาและบทบาทของราษฎรฟ้องคดีอาญาของประเทศไทย ว่าหลักการการดำเนินคดีอาญาและบทบาทของราษฎรที่เป็นผู้เสียหายมีความแตกต่างหรือทำให้เกิดผลกระทบในประเทศไทยอย่างไร และเพื่อค้นหาแนวทางแก้ไขปัญหาเหมาะสมต่อไป

1. การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายต่างประเทศ

1.1 การฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้

ประเทศแอฟริกาใต้ตกเป็นอาณานิคมของประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศอังกฤษ ตามลำดับ⁴⁷ และถูกเรียกว่า “อาณานิคมแหลมกู๊ดโฮป (Colony of the Cape of Good Hope)” เมื่อชาวอังกฤษเข้าปกครองดินแดนประเทศแอฟริกาใต้ได้พยายามนำระบบกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาแบบอังกฤษมาใช้⁴⁸ ประเทศอังกฤษใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยประชาชนแต่ชาว

⁴⁷ The Government Communication and Information System, Republic of South Africa, “History,” in Official Guide to South Africa 2018/19 accessed 1 November 2020, gcis.gov.za/sites/default/files/docs/resourcecentre/pocketguide/2012/02-History-2018-19%28print%29%20.pdf, pp.2-3 อ้างใน ปิติ โพธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 714 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁴⁸ Jamil Ddamulira Mujuzi, “The History and Nature of the Right to Institute a Private Prosecution in South Africa,” *Fundamina*, 25, no. 1, 131, p.133 (2019). อ้างใน ปิติ โพธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสาร* จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

อังกฤษกลับพบว่าในอาณานิคมแห่งนี้มีการใช้ระบบกฎหมายโรมัน-ดัตช์อยู่ก่อนแล้วซึ่งเป็นระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐเท่านั้น⁴⁹

รัฐสภาอังกฤษได้จัดตั้งคณะกรรมการสอบสวน (commission of inquiry) ขึ้นมาศึกษาการนำระบบกฎหมายมาใช้ เนื่องจากอยากให้อาณานิคมแห่งนี้เป็น “รัฐแห่งกฎหมาย (state of the laws)” และที่ประชุมมีการพิจารณาเรื่องการบริหารกระบวนการยุติธรรมทางอาญาว่าจะให้ใช้ระบบการฟ้องคดีรูปแบบใด⁵⁰ คณะกรรมการสอบสวนมีข้อสรุปเรื่องการฟ้องคดีในอาณานิคมแหลมกู๊ดโฮปโดยเสนอว่า ตามหลักทั่วไปการฟ้องคดีต้องทำโดยพนักงานอัยการ การฟ้องคดีโดยเอกชนเป็นข้อยกเว้น เอกชนผู้ที่มีสิทธิฟ้องคดีได้นั้นต้องแสดงให้เห็นได้ว่าได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดนั้น กล่าวคือจะต้องเป็นผู้ที่เสียหายจากการกระทำผิดอาญานั้นและประสงค์ที่จะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญานั้น หรือเป็นกรณีที่พนักงานอัยการปฏิเสธที่จะฟ้องคดี⁵¹ กฎหมายฉบับแรกที่อนุญาตให้เอกชนฟ้องคดีคือ “พระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1828 (The 1828 Ordinance on Criminal Procedure)⁵²” ได้นำหลักกฎหมายอังกฤษมาปรับใช้⁵³ โดยบัญญัติเรื่องการ

⁴⁹ ศาลแอฟริกาใต้เคยกล่าวว่า “สิทธิในการฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนในประเทศแอฟริกาใต้เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดย บทบัญญัติของกฎหมายซึ่งสิ่งนี้ไม่เคยมีอยู่ในระบบกฎหมายโรมัน-ดัตช์มาก่อน” ดูประกอบ Mullins and Meyer v Pearlman, [1917] T.P.D. 639. อ้างใน ปิติ โทธิ วิจิตร. (2020). อิทธิพล ของ กฎหมาย ต่าง ประเทศ ต่อ พัฒนาการ ของ ระบบ การ ฟ้อง คดีอาญา โดย ผู้เสียหาย ของ ประเทศไทย. *วารสาร นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 714 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵⁰ เผยแพร่ใน Hansard UK House of Commons Debates no. 7 (25 Jul 1822), accessed 23 November 2020, from <https://api.parliament.uk/historic-hansard/commons/1822/jul/25/commission-of-inquiry>. อ้างใน ปิติ โทธิ วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 714 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵¹ “เรื่องเดียวกัน”

⁵² เผยแพร่ใน Hercules Tennant, and Edgar Michael Jackson, Statutes of the Cape of Good Hope, 1652- 1895, vol. I, 1652-1871 (Cape Town: J.C. Juta & Co., 1895), pp.35-48. อ้างใน ปิติ โทธิ วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 715 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵³ Padraig O'Malley, “1828 Criminal Procedure Act No 40,” The Heart of Hope, accessed 26 November 2019, from <https://omalley.nelsonmandela.org/omalley/index.php/site/q/03lv01538/04lv01646/05lv01656.htm>.

ฟ้องคดีอาญาโดยเอกชนไว้ในมาตรา 13 ว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีในอาชญากรรมหรือความผิดใด ๆ คู่ความที่ได้รับความสะดวกหรือการกระทำ ความผิดมีอำนาจฟ้องคดีต่อศาลใด ๆ แก่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมหรือความผิดดังกล่าว”⁵⁴

ตามมาตรา 13 ไม่ได้จำกัดประเภทคดีที่ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้อง ผู้เสียหายสามารถจะฟ้องคดีได้ทุกประเภทโดยไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นคดีความผิดเล็กน้อยเท่านั้น เพียงแต่หากฟ้องต้องแสดงให้เห็นได้ว่ามีผลกระทบหรือได้รับความเสียหายอันเป็นสาระสำคัญจากการกระทำความผิดอาญา⁵⁵ โดยจะต้องวางเงิน 20 ปอนด์ และวางหลักประกันต่อศาล ศาลจึงจะออกหมายเรียกจำเลยให้ตามมาตรา 20 หากต่อมาศาลพิพากษายกฟ้อง ศาลอาจสั่งให้ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่จำเลยใช้ในการต่อสู้คดีให้แก่จำเลยได้ ตามมาตรา 19

นอกจากพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1828 ที่เป็นกฎหมายกลางแล้ว กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเฉพาะเรื่องฉบับอื่น ๆ ซึ่งบทบัญญัติก็มีลักษณะเดียวกัน กล่าวคือกฎหมายเฉพาะเหล่านี้ใช้ระบบการฟ้องคดีอาญาโดยรัฐเป็นหลัก แต่หากอัยการสูงสุดปฏิเสธไม่ฟ้องคดีแล้วจึงอนุญาตให้ผู้เสียหายมีสิทธินำคดีอาญามาฟ้องเองได้ เช่น พระราชบัญญัติปราบปรามการลักโค ฉบับที่ 16 ปี ค.ศ.1864 (แหลมกูดโฮป) ((The Cattle Theft Repression Act 16 of 1864

อ้างใน ปิติ โพธิ์วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 715 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵⁴ Hercules Tennant, and Edgar Michael Jackson, *Statutes of the Cape of Good Hope, 1652-1895*, vol. I, 1652-1871 (Cape Town: J.C. Juta & Co., 1895), pp.35-48. อ้างใน ปิติ โพธิ์วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 715 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵⁵ มาตรา 15 บัญญัติว่า “เพื่อประโยชน์ในการฟ้องคดีโดยเอกชนดังกล่าว คู่ความเอกชนดังกล่าวจะต้องสามารถแสดงให้เห็นว่ามีผลประโยชน์อันเป็นสาระสำคัญและเป็นพิเศษในประเด็นที่จะต้องพิจารณาพิพากษา ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาที่อ้างในคำฟ้อง” อ้างใน ปิติ โพธิ์วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 715 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

(Cape of Good Hope)) มาตรา 12⁵⁶ พระราชบัญญัติการปราบปรามการลักทรัพย์ในโกดังสินค้าและผลผลิต ฉบับที่ 35 ปี ค.ศ.1893 (แหลมกูด โฮป) ((The Stock and Produce Thefts Repression Consolidation Act 35 of 1893 (Cape of Good Hope)) มาตรา 16⁵⁷ เป็นต้น

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศแอฟริกาใต้มีการแก้ไขเพิ่มเติมเรื่อยมาจนถึงพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐาน ฉบับที่ 31 ปี ค.ศ.1917 (Criminal Procedure and Evidence Act, No. 31 of 1917) คาดว่าเป็นฉบับที่นำมาเป็นต้นแบบของการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย บทบัญญัติที่เกี่ยวกับการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายมีว่า

“หมวด 3 การฟ้องคดีโดยเอกชน

มาตรา 14 ในคดีที่อัยการสูงสุดปฏิเสธไม่ฟ้องคดีสำหรับความผิดใด ๆ คู่ความเอกชนซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ว่าผลประโยชน์อันเป็นสาระสำคัญและเฉพาะเจาะจงในประเด็นที่จะพิจารณาพิพากษา ได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้น ๆ อาจฟ้องคดีอาญาผู้ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำผิดต่อศาลที่มีเขตอำนาจได้

มาตรา 15 บุคคลดังต่อไปนี้ไม่มีสิทธิฟ้องคดี

- (เอ) สามี ในกรณีความผิดที่กระทำต่อภรรยา
- (บี) ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้ใช้อำนาจปกครองของผู้เยาว์หรือคนวิกลจริต ในความผิดที่กระทำต่อบุคคลที่ตนดูแล
- (ซี) ภรรยาหรือบุตร หรือญาติลำดับถัดไปของผู้ตายในกรณีที่ไม่มีภรรยาหรือบุตร เมื่อความตายมีสาเหตุมาจากผู้ถูกกล่าวหา
- (ดี) หน่วยงานราชการหรือบุคคลที่มีอำนาจตามกฎหมายลายลักษณ์อักษรเฉพาะ ในความผิดที่บัญญัติไว้

⁵⁶ เผยแพร่ใน Statutes of the Cape of the Good Hope Passed by the Third Parliament, 1864-1868 (Cape Town: Saul Solomon & Co., Steam Printing Office, 1868), pp.101-102. อ้างใน อ้างใน ปิติ โพธิ์วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศ ไทย” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(4), 703-703. หน้า 716 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵⁷ เผยแพร่ใน Statutes of the Cape of the Good Hope Passed by the Eight Parliament, 1889-1893 (Cape Town: W A. Richards and Sons, Printers and Stationers, Castle St., 1894), p.720. อ้างใน ปิติ โพธิ์วิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศ ไทย” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(4), 703-703. หน้า 716 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

มาตรา 23

(1) ในคดีอาญาที่เอกชนเป็นโจทก์ หากต่อมาศาลพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ศาลซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีอาญาอาจสั่งให้โจทก์ใช้ค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการฟ้องคดี

(2) หากศาลพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นการฟ้องอย่างไม่มีมูลและเป็นกรรณกันแก่ง และจำเลยร้องขอ ศาลอาจสั่งให้โจทก์ชำระค่าเสียหายแก่จำเลยตามจำนวนที่เห็นสมควร⁵⁸

จากบทบัญญัติมาตรา 15 จะเห็นได้ว่าการบัญญัติเรื่องผู้มีอำนาจจัดการแทนซึ่งคล้ายกับบทบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 และมาตรา 5 ของประเทศไทยมาก และไม่ปรากฏว่ามีบทบัญญัติที่คล้ายกันนี้ในบทบัญญัติกฎหมายของประเทศอื่น⁵⁹

บทบัญญัติข้างต้นประเทศแอฟริกาได้อนุญาตให้ผู้เสียหายหรือบุคคลตามมาตรา 15 ฟ้องคดีอาญาได้ถ้าหากอัยการสูงสุดหรือรัฐไม่ฟ้องคดีแล้วเท่านั้น แต่จะต้องมีหนังสือยืนยันการไม่ฟ้องคดีที่อัยการออกให้ด้วย มิฉะนั้นผู้เสียหายจะนำคดีมาฟ้องไม่ได้หรือหากยื่นฟ้องแล้วฟ้องนั้นจะเสียไป⁶⁰

มีข้อสังเกตว่า เมื่อผู้เสียหายฟ้องคดีแล้วอัยการสูงสุดสามารถเข้ามาควบคุมคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเป็นโจทก์แล้วดำเนินคดีต่อไปหรือยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลยุติการดำเนินคดีของเอกชนได้⁶¹ อำนาจของอัยการสูงสุดที่เข้าควบคุมคดีที่เอกชนเป็นโจทก์นี้ปรากฏอยู่ในระบบการดำเนินคดีอาญาของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เกือบทุกประเทศ

⁵⁸ Charles W.H. Lansdown, *The South African Criminal Procedure and Evidence Acts, 1917-1942 and the Children's Act, 1937, Amended to 1942*, 3rd edition (Cape Town and Johannesburg: Juta & Co., Ltd, 1942), pp.5-6. อ้างใน ปิติ โทธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อการพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 716 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁵⁹ ปิติ โทธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อการพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 49(4), 703-703. หน้า 717 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁶⁰ “เรื่องเดียวกัน”

⁶¹ ตามมาตรา 8 แห่งบทบัญญัติกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศแอฟริกาใต้ อ้างใน ปิติ โทธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อการพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของ

ประเทศแอฟริกาได้มีการพัฒนาแนวคิดในเรื่องผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาเรื่อยมาจนศตวรรษที่ 20 ศาลรัฐธรรมนูญของประเทศแอฟริกาใต้ก็ได้มีการอธิบายมุมมองเรื่องการฟ้องคดีโดยผู้เสียหายว่า การฟ้องคดีของเอกชนแม้ว่าจะเป็นสิทธิแต่ก็ถือว่าเป็นการเยียวยาได้ด้วย กล่าวคือ การใช้สิทธิฟ้องคดีอาญานั้นก็เป็นการใช้อำนาจของรัฐในเรื่องที่รัฐไม่จำเป็นที่จะต้องตัดสินใจ และอาจมีการโต้แย้งได้ว่าการที่เอกชนฟ้องคดีไม่ได้เป็นการใช้สิทธิส่วนตัวแต่เป็นการใช้อำนาจรัฐลงโทษอาชญากรรม และรัฐได้รับประโยชน์จากการฟ้องคดีโดยเอกชน⁶²

1.2 การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ

ในอดีตประเทศอังกฤษได้มีการนำตัวผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดมาฟ้องดำเนินคดีต่อศาลโดยถือว่าเป็นหน้าที่ของผู้เสียหายและญาติเท่านั้น เจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานของรัฐไม่ได้เข้าไปช่วยในการดำเนินการทางคดี ต่อมาได้มีชาวออร์แมนเข้ามาอาศัยปะปนอยู่กับชาวอังกฤษ ซึ่งชาวออร์แมนนี้มีจำนวนน้อยและเป็นชาวต่างถิ่นไม่มีญาติอยู่ในอังกฤษ กษัตริย์อังกฤษในสมัยนั้นจึงเห็นถึงความจำเป็นที่ชาวออร์แมนควรจะได้รับ ความคุ้มครองจึงได้นำระบบความรับผิดชอบตามสังคมน่วมกัน (System of communal responsibility) มาใช้สำหรับความรับผิดชอบอาญาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นนับแต่นั้นมา ระบบการรักษาความสงบเรียบร้อยของอังกฤษจึงถือว่าประชาชนมีสิทธิฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้โดยไม่ต้องคำนึงว่าบุคคลนั้นจะเป็นผู้เสียหายที่แท้จริงหรือไม่ แม้ต่อมาเมื่อได้มีการตั้งหน่วยงานราชการขึ้นมาทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาในงานเหล่านั้นก็ยังคงดำเนินคดีอาญาใดๆ ดังเช่นเอกชนทั่วไปตามแนวคิดที่มีมาตั้งแต่เดิมไม่ได้แสดงถึงการใช้อำนาจรัฐที่เหนือเอกชนแต่อย่างใด จนมาถึงกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 อังกฤษจึงเริ่มมีการออกกฎหมายจำกัดการดำเนินคดีเอกชนและจัดตั้งองค์กรที่มีหน้าที่รับผิดชอบในการดำเนินคดีอาญาโดยเฉพาะขึ้นมา แต่อย่างไรก็ดีข้อจำกัดเหล่านั้นก็ไม่ใช่การกระทบกระเทือนต่อหลักทั่วไปอันเป็นรากฐานที่ใครก็สามารถฟ้องคดีอาญาได้ เพราะข้อจำกัดดังกล่าวเป็นเพียงข้อยกเว้นที่ใช้ยกเว้นในคดีความผิดบางประเภทเท่านั้น ซึ่งแนวคิดในการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษในปัจจุบันจึงยังคงถือว่าประชาชนทุกคนสามารถฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาได้ แต่อย่างไรก็ดีในทางปฏิบัติแล้วประชาชนจะไปร้องทุกข์ต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินคดีแทนการฟ้องร้องด้วยตนเองและการฟ้องคดีแต่ละครั้ง

ประเทศไทย” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(4), 703-703. หน้า 717 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 3 มิถุนายน 2565 จาก <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>

⁶² Du Plessis v De Klerk 1996 (5) BCLR 658 (CC) fn.87, accessed 22 April 2020, from <http://www.saflii.org/za/cases/ZACC/1996/10.pdf>. อ้างใน ปิติ โทธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 49(4), 703-703. หน้า 717

ต้องเสียค่าใช้จ่ายจำนวนมากจนมีผู้กล่าวว่า ปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายในการฟ้องคดีนี้เป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้ราษฎรไม่ยอมมีส่วนร่วมในการฟ้องคดีอาญาซึ่งองค์กรตำรวจนี้เป็นองค์กรที่ตั้งขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพื่อรับภาระหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาจากเอกชนโดยตำรวจจะมีหน้าที่ในการสอบสวนแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิด จับกุมผู้กระทำความผิด รวมถึงฟ้องร้องดำเนินคดี และในการดำเนินคดีตำรวจอาจอ้างทนายความให้เป็นผู้ว่าความในศาล ดังเช่นเอกชนทั่วไปการฟ้องคดีของตำรวจโดยทฤษฎีแล้วก็คือการฟ้องคดีโดยเอกชนนั่นเอง (every police prosecution is in theory a private prosecution) นอกจากนี้อังกฤษยังมีเจ้าพนักงานขององค์กรที่ทำหน้าที่ในการดำเนินคดีอาญาที่สำคัญ ได้แก่ Attorney-General เป็นตำแหน่งรัฐมนตรีในรัฐบาลที่อาจเรียกได้ว่าเป็นประมุขฝ่ายอัยการของอังกฤษ ทำหน้าที่ให้คำแนะนำทางด้านกฎหมายแก่รัฐบาล ตลอดจนตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินคดีในนามแผ่นดิน และมี Director of Public Prosecution (D.P.P) เป็นตำแหน่งข้าราชการประจำเสมือนอัยการ โดยมืองค์กรในการดำเนินคดีอาญาคือ Crown Prosecution service (CPS) องค์กรนี้มี D.P.P เป็นผู้บังคับบัญชาขององค์กรภายใต้การกำกับดูแลของ Attorney-General ที่รับผิดชอบในคณะรัฐมนตรีองค์กรและตำแหน่งเหล่านี้จะมีบทบาทในการกำกับดูแลการฟ้องร้องคดีอาญาของเอกชนตลอดจนเป็นผู้ดำเนินคดีในความผิดบางประเภท กล่าวคือในคดีอาญาบางประเภทเอกชนจะฟ้องได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจาก Attorney-General เช่น คดีเปิดเผยความลับทางราชการหรือในคดีบางเรื่องที่เอกชนฟ้องแล้วหาก Attorney-General พิจารณาเห็นว่าเพื่อสาธารณประโยชน์ไม่ควรที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไป Attorney-General อาจขออนุญาตต่อศาลให้ยุติดำเนินคดีนั้นได้ ในขณะที่ D.P.P. เองก็มีอำนาจที่จะเป็นโจทก์ฟ้องในความผิดอาญาที่มีลักษณะร้ายแรง รวมถึงคดีความต่างๆ ที่หน่วยงานราชการส่งมาให้ ทั้งนี้ต่อเมื่อ D.P.P. พิจารณาแล้วเห็นว่า เป็นคดีที่มีความสำคัญหรือมีเหตุผลประการอื่น ตามระเบียบข้อบังคับว่าด้วยการดำเนินการฟ้องร้องความผิดอาญา ค.ศ. 1879 (The Prosecution of Offence Regulations 1946 under The Prosecution of Offence Act 1879) และระเบียบดังกล่าวยังกำหนดให้ตำรวจต้องรายงานคดีอาญาบางประเภทโดยเฉพาะคดีที่กระทบกระเทือนต่อชุมชนคนส่วนมากให้ D.P.P. ทราบ เพื่อ D.P.P. จะได้พิจารณาฟ้องร้องคดีเอง นอกจากนี้ในคดีที่ตำรวจหรือเอกชนอื่นฟ้องแล้วถอนฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีต่อไปภายในเวลาอันสมควร เจ้าหน้าที่ศาลต้องรายงานให้ D.P.P. ทราบ เมื่อ D.P.P. พิจารณาเห็นว่าถอนฟ้องไม่สุจริตหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะสมควรจะดำเนินคดีนั้นต่อไป ก็มีอำนาจเข้าดำเนินคดีนั้นต่อไปได้ ดังนั้นจึงแสดงให้เห็นได้ว่าแม้ปัจจุบันอังกฤษจะยังคงใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยประชาชนอยู่ แต่รัฐได้เข้าไปควบคุมการดำเนินคดีในหลาย ๆ ด้าน

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่รัฐต้องดูแลให้การดำเนินคดีอาญาของเอกชนให้อยู่ภายในขอบเขตที่เหมาะสม⁶³

1.2.1 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการประเทศอังกฤษ

ในระบบกฎหมายอังกฤษ พนักงานอัยการคือผู้ฟ้องคดีอาญาในนามของรัฐ ในเบื้องต้นเมื่อสำนวนคดีอาญามาถึงพนักงานอัยการ พนักงานอัยการจะพิจารณาพยานหลักฐานในฐานะเจ้าหน้าที่ที่รักษาประโยชน์ของรัฐ ไม่ใช่ในฐานะที่จะเป็นโจทก์อย่างผู้เสียหายที่ฟ้องคดีเอง แต่พนักงานอัยการจะมีความเป็นกลางเสมือนเป็นตัวแทนของรัฐที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาล ต้องทำตัวดำรงตน และพิจารณาสำนวนอย่างเป็นกลางไม่น้อยไปกว่าศาล และเมื่อทำในนามรัฐจึงต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นหลัก⁶⁴

ในอดีตตั้งแต่สมัยยังไม่มียุทธวิธีและระบบอัยการประชาชนผู้มีข้อพิพาทจะต้องนำคดีขึ้นฟ้องศาลและเสียค่าใช้จ่ายด้วยตนเอง จนกระทั่งปี ค.ศ. 1880 จึงมีการจัดตั้งหน่วยงานทำหน้าที่ในการฟ้องคดีที่มีความยุ่งยาก โดยเป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกรมตำรวจ (Home Office) จนกระทั่งปี ค.ศ. 1985 มีการตรากฎหมาย Prosecution of Offences Act 1985 จัดตั้งสำนักงานอัยการ (The Crown Prosecution Service หรือ CPS) โดยการรวมเอาหน่วยงานการฟ้องคดีทั้งหมดที่มีอยู่ของตำรวจเข้าด้วยกัน การฟ้องคดีของอัยการกระทำในนามของรัฐ หลักการสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของอัยการตาม The Code for Crown Prosecutors คือ “การปฏิบัติหน้าที่เพื่อความยุติธรรม มิใช่เพียงเพื่อให้ได้คำพิพากษามาเพื่อลงโทษจำเลย” กล่าวได้ว่าการสั่งคดีของอัยการของอังกฤษเป็นระบบดุลพินิจ เนื่องจากหากพิจารณาตาม The Code for Crown Prosecutors ในการพิจารณาสั่งฟ้องของอัยการจะต้องพิจารณาตามหลักการสองประการ คือ

ประการแรก ต้องมั่นใจว่าพยานหลักฐานเพียงพอที่จะสามารถพิสูจน์ความผิดของจำเลยจนนำไปสู่การลงโทษได้ และ

ประการที่สอง การฟ้องจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Public Interest) ด้วยในกรณีทั่วไปอัยการจะฟ้องคดีเมื่อมีพยานหลักฐานเพียงพอที่จะดำเนินคดีต่อจำเลย

⁶³ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ (น.ม.) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 48-50, หน้า 50 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก

<http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/41458>

⁶⁴ กนกศักดิ์ พ่วงลาภ, “การสั่งคดีอาญาข้อพิจารณา ขั้นตอน แนวทางของอัยการในประเทศอังกฤษที่มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ” บทความคอลัมน์นิสต์ มติชนออนไลน์ 30 มกราคม 2560 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_443987

เพื่อให้ได้คำพิพากษามาลงโทษ ยกเว้นแต่กรณีที่มีการฟ้องคดีมีแนวโน้มอย่างชัดเจนว่าการฟ้องคดีจะไม่สอดคล้องกับประโยชน์สาธารณะ โดยจะเกิดผลเสียมากกว่าผลดีหรือปรากฏว่าเมื่อพิจารณาในทุกแง่มุมแล้วกรณีจะเป็นผลดียิ่งกว่าที่จะกันบุคคลออกจากการฟ้องคดี การชั่งน้ำหนักของประโยชน์สาธารณะ ว่ามีความจำเป็นที่จะต้องฟ้องคดีเพื่อปกป้องประโยชน์สาธารณะหรือไม่สามารถพิจารณาได้หลายประเด็น โดยตัวอย่างปัจจัยที่ใช้ในการพิจารณาประกอบดุลพินิจ เช่น เป็นความผิดร้ายแรงหรือมีการวางแผนเตรียมการล่วงหน้าหรือไม่ จำเลยได้ร่วมกันกระทำความผิดหลายคน มีการใช้กำลังหรือไม่⁶⁵

การจะฟ้องหรือไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการของประเทศอังกฤษนั้นจะต้องคำนึงถึงเรื่องประโยชน์สาธารณะเป็นหลักเสมอ และพนักงานอัยการจะต้องเป็นกลาง ซึ่งจะต่างจากผู้ที่ยื่นฟ้องคดีเป็นโจทก์ทั่วไปที่คำนึงแต่จะต้องรักษาผลประโยชน์ของผู้เสียหายเท่านั้น หลักการนี้จะมีในระบบกฎหมายของประเทศอังกฤษตลอดมาและนับวันหลักประโยชน์สาธารณะนี้จะยึดถือกันทั่วไปเป็นวงกว้างขึ้นเรื่อย ๆ และเรียกได้ว่าเป็นสิ่งที่ใช้กันมากขึ้นแทบทุกประเทศยึดถือหลักนี้เป็นหลักสากล รวมถึงประเทศไทยด้วย⁶⁶

1.2.2 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในประเทศอังกฤษ

ในประเทศอังกฤษผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีอาญาได้ด้วยตนเอง และกฎหมายก็ยอมรับสิทธิในการดำเนินคดีอาญาของประชาชนไว้อย่างกว้างขวาง แต่ก็มีมีการจัดตั้งหน่วยงานของรัฐขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาของประชาชน และในปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาจะอยู่ภายใต้การควบคุมของ CPS ภายใต้ความเห็นชอบของ D.P.P และ AG ตามลำดับชั้นบังคับบัญชา⁶⁷

⁶⁵ น้ำแท้ มีบุญสร้าง, กระบวนกระตุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย, หน้า 42 (ออนไลน์) สาระสังเขป คืบวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก

https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/3journal/b115%20jun_6_6.pdf

⁶⁶ กนกศักดิ์ พ่วงลาภ, “การสังคดีอาญาข้อพิจารณา ขั้นตอน แนวทางของอัยการในประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ”

⁶⁷ สถาบันกฎหมายอาญา, สารานุกรมกระบวนกระตุติธรรมนานาชาติ (กรุงเทพฯ: เซเวนพรีนติ้ง, 2540), 2 อ้างใน เฉลิมวุฒิ บัวบาน (2561) “บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษาคณณณผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว” มหาวิทยาลัยนเรศวร วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561 หน้า 214 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืบวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/download/119129/118128/453462>

1.3 การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

1.3.1 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของพนักงานอัยการสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีใช้ระบบปกครองในแบบสหพันธ์ จึงมีองค์กรการปกครองทั้งสหพันธรัฐและมลรัฐ กล่าวคือ มีทั้งรัฐสภาของสหพันธรัฐ รัฐสภาของมลรัฐ รัฐบาลของสหพันธรัฐ และรัฐบาลมลรัฐ กฎหมายที่ใช้บังคับ คือ กฎหมายว่าด้วยการศาลยุติธรรม ทั้งทางแพ่งและอาญา รวมทั้งกฎหมายวิธีพิจารณาความซึ่งได้ประกาศใช้ในปี ค.ศ.1877 โดยอำนาจการสอบสวนฟ้องร้องเป็นความรับผิดชอบของพนักงานอัยการ เป็นการรับอิทธิพลมาจากประเทศฝรั่งเศส กฎหมายดังกล่าวนี้เป็นรากฐานของกฎหมายว่าด้วยศาลยุติธรรมและกฎหมายวิธีพิจารณาความที่ใช้ในปัจจุบัน⁶⁸

การดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมันจะยึดหลักดำเนินคดีโดยรัฐ โดยพนักงานอัยการมีอำนาจดำเนินคดีอาญา แต่ก็เปิดโอกาสให้เอกชนที่เป็นผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้ในคดีบางประเภท ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมันนั้นมีการกำหนดให้การสอบสวนฟ้องร้องเป็นกระบวนการเดียวกันที่อยู่ในความรับผิดชอบของพนักงานอัยการซึ่งมีหน้าที่ในการค้นหาความจริงพุดติการณ์แห่งการกระทำความผิดทั้งที่เป็นผลร้ายและผลดีต่อผู้ต้องหารวมไปถึงพุดติการณ์แวดล้อมที่ส่งผลในการกำหนดโทษ โดยมีตำรวจเป็นผู้ช่วยเหลือในการรวบรวมพยานหลักฐานให้ ถ้าผลการสอบสวนทำให้ทราบหรือทำให้เชื่อได้ว่าการกระทำความผิดอาญาพนักงานอัยการจะต้องยื่นฟ้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจ เว้นแต่ในบางกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้พนักงานอัยการมีอำนาจใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องคดีได้แม้จะปรากฏพยานหลักฐานว่าได้มีการกระทำความผิดดังที่ระบุไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความเยอรมัน มาตรา 153 ถึงมาตรา 154 E เช่นในกรณีความผิดเล็กน้อยและการดำเนินคดีไม่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะเป็นต้น แต่คดีที่พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้องเพราะเหตุดังกล่าวนั้นต้องได้รับความเห็นชอบจากผู้บังคับบัญชาในสำนักงานอัยการนั้นๆ ก่อนนอกจากนี้กฎหมายยังบังคับว่าต้องได้รับความเห็นชอบจากศาลเสียก่อนก่อนที่จะ

⁶⁸ VGL Wolfgang Heyde, Die Rechtspflege in der Bundesrepublik Deutschland, Auflage, Königshofen 972 S.9, อ้างถึงใน คณิต ฒ นคร, อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง, ในระบบอัยการต่างประเทศ กรมอัยการ, 16. อ้างใน เฉลิมวุฒิ บัวบาน (2561) “บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว” มหาวิทยาลัยนเรศวร วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561 หน้า 213 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/download/119129/118128/453462>

พนักงานอัยการจะยุติคดีด้วยมาตรการบางอย่าง เช่นการชะลอฟ้องในคดีความผิดอาญาโทษปานกลางไว้ชั่วคราวโดยมีเงื่อนไขแต่อย่างไรก็ตามพนักงานอัยการมีหน้าที่ที่จะต้องแจ้งให้ผู้ร้องทุกข์ทราบถึงเหตุผลหากจะตั้งไม่ฟ้องหรือมีคำสั่งให้ชะลอการฟ้องไว้ชั่วคราวหรือยุติการสอบสวน และผู้ร้องทุกข์ที่เป็นผู้เสียหายหากประสงค์จะอุทธรณ์ก็สามารถยื่นอุทธรณ์ต่ออธิบดีอัยการแห่งสหพันธรัฐหรืออธิบดีอัยการแห่งมลรัฐได้ตามแต่กรณีในส่วนของหัวหน้าอัยการดังกล่าวหากไม่เห็นด้วยกับอัยการเจ้าของคดีก็สามารถสั่งให้อัยการเจ้าของคดีเปิดคดีทำการสอบสวนใหม่และยื่นฟ้องคดีนั้นต่อไป แต่หากหัวหน้าอัยการยังวินิจฉัยยื่นตามอัยการเจ้าของคดีแต่ผู้เสียหายนั้นไม่เห็นด้วยก็สามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลตรวจสอบคำวินิจฉัยนั้นได้อีกชั้นหนึ่ง นอกจากนี้ผู้เสียหายยังสามารถขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการ ในคดีที่พนักงานอัยการยื่นฟ้องได้ด้วย ซึ่งถือได้ว่าหลักการนี้เป็นการประกันสิทธิของผู้เสียหายในคดีความผิดที่ผู้เสียหายไม่มีอำนาจในการยื่นฟ้อง ส่วนคดีที่ผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้เองด้วยเหตุที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธิไว้ถ้าพนักงานอัยการจะฟ้องคดีเนื่องจากเห็นว่าทำให้การดำเนินคดีเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสาธารณะก็ทำได้ เว้นแต่ว่าผู้เสียหายได้ฟ้องคดีนั้นไปเองแล้ว นอกเสียจากศาลเห็นว่าพนักงานอัยการจำเป็นต้องเข้ามาในคดีหรือพนักงานอัยการเห็นว่าควรที่จะต้องเข้าไปในคดี⁶⁹

1.3.2 บทบาทในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายในประเทศสหพันธรัฐเยอรมนี

กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศสหพันธรัฐเยอรมนีให้สิทธิพนักงานอัยการเป็นผู้มีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาเป็นหลักแต่เพียงผู้เดียว แต่ในบางฐานความผิดที่กฎหมายมีข้อยกเว้นให้ผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีอาญาได้เอง⁷⁰ คือตามความผิดที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความเยอรมัน มาตรา 374 ซึ่งเป็นความผิดที่เกี่ยวข้องกับเอกชนเป็นเรื่องส่วนตัวและมีบทลงโทษสถานเบา เช่น ความผิดฐานบุกรุก คูหมีน หรือหมิ่นประมาท เปิดจดหมายผู้อื่น การเปิดเผยความลับของผู้อื่น การทำร้ายร่างกาย ชูเชิญผู้อื่น ทำให้เสีย

⁶⁹ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 46 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁷⁰ เฉลิมวุฒิ บัวบาน (2561) “บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษกรณผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว” มหาวิทยาลัยนเรศวร วารสารนิติศาสตร์ ปีที่ 11 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2561 หน้า 213 (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นค้นวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/download/119129/118128/453462>

ทรัพย์ และความผิดอาญาบางฐาน ตามกฎหมายว่าด้วยการแข่งขันทางการค้า กฎหมายสิทธิบัตร แบบแผน เครื่องหมายการค้า ลิขสิทธิ์⁷¹

การดำเนินคดีอาญาของประเทศเยอรมนีใช้หลักการดำเนินคดีโดยรัฐ (Public Prosecution) เดิมองค์การศาลเป็นองค์กรเดียวที่เป็นผู้ดำเนินการตั้งแต่เริ่มต้นคดีจนถึงการพิพากษาคัดสิน แต่การให้อำนาจทั้งหมดตกอยู่กับผู้พิพากษาจะก่อให้เกิดความไม่เป็นกลางควมมีอคติในการตัดสินได้ส่งผลให้คู่ความอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมในการพิจารณาคดี ทำให้ต่อมาประเทศเยอรมนีได้นำระบบการดำเนินคดีในระบบกล่าวหามาใช้ และได้จัดตั้งองค์กรอัยการขึ้นมาเพื่อรับผิดชอบในการสอบสวนฟ้องร้องจึงทำให้หน้าที่ในการสอบสวน การฟ้องร้อง และการพิจารณาพิพากษาคดีแยกออกจากกัน โดยสิ้นเชิง โดยศาลยังคงทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีเช่นเดิม⁷² และหากมีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นนั้นถือว่าสังคมและประชาชนเป็นผู้ได้รับความเสียหาย การดำเนินคดีอาญาของประชาชนที่ผู้เสียหายนั้นอาจทำให้รัฐได้รับความเสียหาย รัฐจึงต้องเข้าไปดำเนินการเพื่อดูแลผลประโยชน์ดังกล่าว โดยไม่ได้ตัดสิทธิเอกชนที่ผู้เสียหายในการฟ้องดำเนินคดีอาญาเพียงแต่ก่อนข้างจะถูกจำกัดเฉพาะคดีที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ในฐานความผิดที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรงแต่หากศาลเห็นว่าในคดีอาญาที่ผู้เสียหายฟ้องนั้นจะมีผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะศาลจะแจ้งให้อัยการทราบถึงการดำเนินคดีของผู้เสียหายนั้น ดังนี้เมื่ออัยการเข้ามาในคดีเพื่อรักษาประโยชน์ของสาธารณะผู้เสียหายก็ไม่สามารถที่จะทำให้คดีของรัฐเสียหายได้⁷³ ในการฟ้องคดีของเอกชนที่ผู้เสียหายนั้นมีเงื่อนไขสำคัญในการฟ้องคดีอาญาที่สามารถฟ้องคดีเองได้นอกจากความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา 224 และความผิดฐานข่มขู่ตามมาตรา 241

⁷¹ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 46 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_DOI=10.14457/CU.the.2006.200

⁷² คณิต ฒ นคร, ‘อัยการเยอรมันและการดำเนินคดีอาญาของอัยการเยอรมันก่อนฟ้อง’ หนังสือนรวมบทความด้านวิชาการของศาสตราจารย์คณิต ฒ นคร อัยการสูงสุด(พิมพ์อักษร 2540) 146-158. อ้างใน สุทธิดา ใจสำริด ปัญหาคณิราษฎร์เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา:ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 หลักสูตร

นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Graduate Law Journal Volume 14 No. 3 July –September 2021 ออนไลน์ สาระสังเขป สืบค้นวันที่ 4 มิถุนายน 2565 หน้า 549 จาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gradlawtjournal/article/download/247544/168386/905898>

⁷³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 377 (1). อ้างใน สุทธิดา ใจสำริด ปัญหาคณิราษฎร์เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา:ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1. หน้า 550

แล้ว คือผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์และจะต้องผ่านการเจรจาประนีประนอมยอมความกันก่อน (Suehneversuch) หากเจรจากันได้สำเร็จข้อพิพาทยุติ เรื่องก็จะจบลงโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีความกัน แต่ถ้าไม่สามารถที่จะเจรจาดตกลงกันได้⁷⁴ ผู้เสียหายจึงจะสามารถใช้สิทธิยื่นฟ้องเป็นคดีได้ โดยหลักเกณฑ์นี้ถือได้ว่าเป็นลักษณะพิเศษของกระบวนการพิจารณาคดีของประเทศเยอรมนี

การกลั่นกรองคดีแบ่งเป็นการกลั่นกรองคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์กับการกลั่นกรองคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ดังนี้

1) คดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา หากผู้เสียหายประสงค์จะฟ้องร้องคดีต่อศาลเองโดยไม่ผ่านพนักงานอัยการ ผู้เสียหายจะถูกจำกัดประเภทคดีโดยจะสามารถฟ้องร้องได้เฉพาะในคดีที่กฎหมายบัญญัติฐานความผิดที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรง นอกจากประเภทความผิดที่ถูกจำกัดแล้วกฎหมายยังกำหนดเงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้ผู้เสียหายมีสิทธิฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้นั้นก็คือ ผู้เสียหายจะต้องมีการร้องทุกข์และจะต้อง⁷⁵ ผ่านกระบวนการเจรจาเพื่อประนีประนอมยอมความคดีกันต่อหน้าผู้แทนกระทรวงยุติธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งและกระบวนการดังกล่าวไม่สำเร็จเสียก่อน ผู้เสียหายจึงจะได้รับใบรับรองอนุญาตให้ฟ้องคดีได้⁷⁶ แต่ทั้งนี้ในการยื่นฟ้องคดีอาญาต่อศาลนั้นผู้เสียหายจะต้องวางหลักประกันสำหรับค่าธรรมเนียมอันอาจทำให้จำเลยเสียหายด้วย⁷⁷

2) คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้อง พนักงานอัยการจะเข้ามาทำการสอบสวนคดีด้วยตนเองโดยมีเจ้าพนักงานตำรวจทำหน้าที่ช่วยเหลือในการสอบสวนนั้น ในบางคดีพนักงานอัยการอาจไม่ได้ทำการสอบสวนด้วยตนเอง แต่ให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้มีอำนาจสอบสวนคดีแทนอย่างเช่นคดีที่ไม่มีความสำคัญมากนัก หรือเป็นคดีที่ไม่ค่อยมีความซับซ้อน การสอบสวน

⁷⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเยอรมัน มาตรา 380. อ้างใน สุทธิดา ใจสำริด ปัญหากรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา:ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1. หน้า 550

⁷⁵ German Code of Criminal Procedure Section 154e อ้างใน สุทธิดา ใจสำริด ปัญหากรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา:ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1. หน้า 551

⁷⁶ นพรัตน์ อักษร, “ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา”, หน้า 90. อ้างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 46 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁷⁷ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 46 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

คดีหากพบว่ามิพยานหลักฐานเพียงพอว่ามีมูลที่จะฟังได้ว่าผู้ต้องหากระทำความผิดพนักงานอัยการ
จึงจะสั่งฟ้องคดีนั้นต่อศาล เมื่อยื่นฟ้องแล้วศาลจะพิจารณากลับกรอคดีพนักงานอัยการฟ้องอีกครั้ง
เพื่อเป็นการควบคุมการใช้ดุลพินิจของพนักงานอัยการในการสั่งฟ้องรวมถึงกลับกรอคดีที่ไม่เป็น
ประโยชน์เข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล โดยการไต่สวนมูลฟ้องก่อนที่จะมีการประทับรับ
ฟ้องคดีไว้พิจารณา

การกลับกรอคดีที่อาจเป็นการกลับแกเล้งฟ้องร้องกันในคดีอาชญาฐานหมิ่น
ประมาทเพื่อข่มขู่หรือต่อรองกับผู้เสียหายหรือผู้ที่แสดงความคิดเห็นประเทศเยอรมนีมีบทบัญญัติ
ซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญาเยอรมัน มาตรา 154e⁷⁸ บทบัญญัตินี้ให้
อำนาจพนักงานอัยการที่จะชะลอการยื่นฟ้องคดีอาชญาฐานหมิ่นประมาทหรือฐานดูหมิ่นตราบใดที่
การดำเนินคดีอาญาหรือการดำเนินคดีทางวินัยเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น
การดำเนินคดีอาญาหรือการดำเนินคดีทางวินัยเกี่ยวกับการกระทำที่กล่าวหาว่าหมิ่นประมาทหรือดูหมิ่น
ไม่มีคำตัดสิน แต่ถ้ามีการฟ้องดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายไปแล้วคดีเหล่านั้นก็
จะต้องยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้ก่อนเพื่อรอฟังผลของคดีก่อนที่ได้มีการดำเนินคดีอาญา
หรือการดำเนินคดีทางวินัยนั้น⁷⁹

2. การฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายประเทศไทย

ปัจจุบันตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยมีการแบ่งความผิดออกเป็น 2 ประเภท คือ
ความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ กับความผิดต่ออาญาแผ่นดิน แต่ตามเอกสารร่าง
กฎหมายนั้นไม่ได้บอกถึงที่มาในการแบ่งประเภทของความผิดว่ามีหลักเกณฑ์การแบ่งแยกประเภท
ความผิดอย่างไร⁸⁰ ตั้งแต่สมัยโบราณกฎหมายตราสามดวงบทบัญญัติพระอัยการลักษณะรับฟ้อง

⁷⁸ German Code of Criminal Procedure Section 154e อ้างใน สุทธิดา ใจสำริด ปัญหากรณีราษฎร
เป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา: ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
มาตรา 161/1. หน้า 551

⁷⁹ สุทธิดา ใจสำริด ปัญหากรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา: ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญาโดยไม่
สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมาย
อาญา คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ Graduate Law Journal Volume 14 No. 3 July –September 2021
ออนไลน์ สารสังเขป สืบค้นวันที่ 4 มิถุนายน 2565 หน้า 550 - 551 จาก [https://so01.tci-
thaijo.org/index.php/gradlawjournal/article/download/247544/168386/905898](https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gradlawjournal/article/download/247544/168386/905898)

⁸⁰ นพรัตน์ อักษร, “ความผิดอันยอมความได้กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญา” วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2532) หน้า 11 อ้างใน ประดิษฐ์

ในบทที่ 26 ก็ได้กล่าวถึงการขอมความในคดีอาญาแล้ว แต่ถ้ามีหลักการที่ชัดเจนเลยจะปรากฏในกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 และในประมวลกฎหมายอาญาในปัจจุบันก็ยังคงหลักการนี้ไว้อยู่ โดยมีแนวคิดประกอบเหตุผลกำหนดความผิดอันขอมความได้ว่าถ้าต้องลงโทษผู้กระทำความผิดทุกครั้งที่มีการกระทำความผิดก็อาจจะทำให้สังคมเกิดสภาพเดือดขาด ไม่มีความประนีประนอมกัน อาจจะทำให้ครอบครัวแตกแยกได้ หรือผู้เสียหายอาจจะต้องได้รับความเสียหายมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความลับของเจ้าทุกข์หรือในเรื่องค่าสินไหมทดแทนของผู้เสียหาย ดังปรากฏในรายงานการประชุมคณะกรรมการพิจารณาปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ครั้งที่ 67-4/2507 ดังนั้นการบัญญัติกฎหมายอาญาจึงกำหนดให้ความผิดอาญาบางเรื่องที่ทำให้เกิดความเสียหายต่อเอกชนนั้นเป็นการส่วนตัวมากกว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่รัฐ ซึ่งความผิดส่วนตัวนั้นให้สามารถขอมความกันได้⁸¹

ในส่วนของการดำเนินคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญากำหนดผู้มีอำนาจฟ้อง 2 ประเภท คือ 1 พนักงานอัยการ และ 2 ผู้เสียหาย⁸² เมื่อมีการกระทำความผิดอาญาขึ้น ถ้าเป็นความผิดอาญาแผ่นดินการฟ้องคดีจะเป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานของรัฐที่จะทำการสอบสวนฟ้องร้องคดีเพื่อที่จะหาผู้กระทำความผิดมาลงโทษตามกฎหมาย แต่หากเป็นความผิดต่อส่วนตัวการที่เจ้าพนักงานจะสอบสวนฟ้องร้องคดีได้นั้นจะต้องมีการร้องทุกข์กล่าวโทษจากผู้เสียหายเสียก่อน⁸³ แต่ในส่วนของเอกชนนั้นสามารถฟ้องร้องคดีความผิดที่ตนอาจเป็นผู้เสียหายได้ทั้งในส่วนความผิดต่อส่วนตัวและความผิดอาญาแผ่นดิน โดยตามกฎหมายได้มีการแบ่งประเภทของผู้เสียหายออกเป็น 2 ประเภทคือ ผู้เสียหายที่แท้จริงและผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย⁸⁴

ผู้เสียหายที่แท้จริงก็คือบุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาโดยตรง และเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยที่ไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการกระทำความผิด ส่วนผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหาย ได้แก่

พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า12 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁸¹ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า13 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁸² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28

⁸³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 121

⁸⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4)

(1) ผู้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 4 วรรคสอง ที่ให้สามีสมาชิกฟ้องคดีทุกประเภทแทนภริยาได้เมื่อได้รับอนุญาตโดยชัดแจ้งจากภริยา แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นสามีภริยาที่ชอบด้วยกฎหมาย

(2) ผู้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 5 (1) – (3) สามารถจัดการแทนผู้เสียหายเนื่องจากอำนาจของกฎหมาย ได้แก่ ผู้อนุบาลหรือผู้แทนโดยชอบธรรมสำหรับความผิดที่ได้กระทำต่อผู้ไร้ความสามารถหรือผู้เยาว์ที่อยู่ในความดูแลของตน โดยต้องเป็นผู้อนุบาลหรือผู้แทนโดยชอบธรรมที่ชอบด้วยกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์⁸⁵ หรือกรณีบุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยา ซึ่งสามารถจัดการแทนในความผิดที่ผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ โดยถือบุพการี ผู้สืบสันดานตามความเป็นจริง⁸⁶ ส่วนความเป็นสามีภริยาพิจารณาตามความชอบด้วยกฎหมาย⁸⁷ และกรณีผู้จัดการหรือผู้แทนอื่น ๆ ของนิติบุคคลที่สามารถดำเนินคดีแทนนิติบุคคลในความผิดที่ได้กระทำลงแก่นิติบุคคล

(3) ผู้มีอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 6 คือผู้มีอำนาจที่ได้รับการแต่งตั้งจากศาลให้มีอำนาจที่จะจัดการแทน ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นผู้เยาว์ ผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล หรือมีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลแต่ไม่สามารถทำหน้าที่ได้ หรือผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาลมีผลประโยชน์ขัดกันกับผู้เยาว์ ผู้วิกลจริตหรือคนไร้ความสามารถ

นอกจากผู้เสียหายที่แท้จริงหรือผู้มีอำนาจจัดการแทนผู้เสียหายจะดำเนินคดีด้วยตนเองแล้ว ตามแนววินิจฉัยคำพิพากษาศาลฎีกาบุคคลดังกล่าวยังสามารถมอบอำนาจให้ผู้อื่นฟ้องร้อง

⁸⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1405/2512 อ้างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 14 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁸⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 303/2497, 1384/2516, 2664/2527 อ้างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 14 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁸⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1335/2494 อ้างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 14 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

ดำเนินคดีอาญาแทนตนได้ด้วย⁸⁸รูปแบบการดำเนินคดีอาญาของไทยในปัจจุบันนี้เป็นผลมาจากเหตุจากความจำเป็นทางสังคมตามประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชนชาติไทยในอดีต⁸⁹

2.1 การฟ้องร้องดำเนินคดีอาญาโดยผู้เสียหายในประเทศไทย

ตามบทบัญญัติของกฎหมายซึ่งปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ได้ให้อำนาจทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายในการฟ้องคดีอาญาได้ ในกรณีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีกฎหมายไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขก่อนฟ้องไว้ ดังนั้น เมื่อเอกชนมีฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 2 (4) และไม่ถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมาย เช่น ห้ามฟ้องบุพการี ห้ามฟ้องขอให้กักกัน หรือการจำกัดอำนาจกรณีฟ้องเด็กและเยาวชน ก็สามารถรวบรวมพยานหลักฐาน โดยเขียนคำฟ้องให้ถูกต้อง⁹⁰ และยื่นต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีได้⁹¹ และเมื่อผู้เสียหายยื่นฟ้องคดีต่อศาลแล้วศาลจะทำการไต่สวนมูลฟ้องคดีนั้นเสียก่อน เว้นแต่ว่าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยในข้อหาอย่างเดียวกันด้วย⁹² ในการไต่สวนมูลฟ้องหากศาลพิจารณาพยานหลักฐานว่าได้มีการกระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นและมีเหตุสมควรเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดศาลจึงจะประทับรับฟ้องไว้และมีหมายเรียกจำเลยมาสอบคำให้การแต่หากพยานหลักฐานของโจทก์ไม่พอที่จะฟังได้ว่าจำเลยได้กระทำความผิดอาญาเกิดขึ้นหรือไม่มีมูลเหตุอันสมควรเชื่อได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดศาลต้องพิพากษายกฟ้องไปในคราวเดียว⁹³ เช่นนี้ก็จะส่งผลให้สิทธิฟ้องคดีอาญาในความผิดซึ่งได้ฟ้องนั้นระงับไป⁹⁴ พนักงานอัยการ

⁸⁸ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 755/2505, 890/2503, 1534/2503, 502/2523 อ่างใน อ่างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 14 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁸⁹ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 14 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁹⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 158

⁹¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 22 และมาตรา 24

⁹² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 (1)

⁹³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 167

⁹⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(4)

หรือผู้เสียหายรายอื่นก็จะไม่สามารถนำคดีมาฟ้องจำเลยในความผิดนั้นได้อีก⁹⁵ แต่อย่างไรก็ดี ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ในคดีที่ศาลยกฟ้องนั้นยังสามารถยื่นอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้ตามขั้นตอนของกฎหมาย กระบวนการพิจารณาในชั้นไต่สวนมูลฟ้องจะเป็นเรื่องระหว่างศาลกับโจทก์เท่านั้น ศาลจึงมีอำนาจไต่สวนมูลฟ้องกลับหลังจำเลยได้เพียงแต่ต้องส่งสำเนาคำฟ้องและแจ้งวันนัดให้จำเลยทราบด้วย ส่วนจำเลยนั้นจะมาฟังการไต่สวนมูลฟ้องเองและตั้งทนายให้ซักค้านพยานโจทก์หรือไม่ได้ก็ได้ หรือจำเลยจะไม่มาแต่ตั้งทนายความให้ซักค้านพยานโจทก์ก็ได้ โดยในชั้นนี้จำเลยจะนำพยานหลักฐานของตนมาสืบหักล้างพยานโจทก์ไม่ได้โดยในชั้นไต่สวนมูลฟ้องนี้ไม่มีกฎหมายกำหนดให้รัฐจะต้องจัดหาทนายความให้แก่ผู้ถูกกล่าวหา ดังนั้นผู้ถูกกล่าวหาจึงต้องจัดหาทนายความด้วยตนเอง และในชั้นนี้ไม่ให้ศาลสอบคำให้การของจำเลย โดยกฎหมายยังไม่ถือว่าผู้ถูกกล่าวหาเป็นจำเลย

เมื่อศาลได้มีการประทับฟ้องไว้พิจารณาแล้วในการสืบพยานต้องทำโดยเปิดเผย ต่อหน้าจำเลยเว้นแต่กฎหมายจะบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น⁹⁶ โดยก่อนที่ศาลจะเริ่มการพิจารณาคดี จะต้องสอบถามและหรือตั้งทนายความให้แก่จำเลยตามที่กฎหมายบัญญัติ⁹⁷ หลังจากนั้นจึงสอบถามคำให้การของจำเลยเพื่อฟังข้อเท็จจริงเบื้องต้นว่าจำเลยจะให้การเช่นไร ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพ ศาลจะพิพากษาโดยไม่สืบพยานต่อไปก็ได้ เว้นแต่ความผิดที่ฟ้องเข้ามานั้นเป็นคดีที่กฎหมายบัญญัติให้ศาลต้องฟังพยานโจทก์ประกอบคำรับสารภาพของจำเลย⁹⁸ ในการสืบพยานคดีอาญานั้น โจทก์มีภาระหน้าที่นำพยานเข้าสืบก่อนเสมอเพื่อนำพยานหลักฐานฝ่ายตนมาพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดตามที่ได้กล่าวหาเมื่อฝ่ายโจทก์แถลงต่อศาลว่าหมดพยานแล้วหลังจากนั้นฝ่ายจำเลยถึงจะได้นำพยานหลักฐานฝ่ายของตนเข้าสืบหักล้าง⁹⁹ ทั้งนี้โจทก์จะต้องพิสูจน์ให้ศาลรับฟังจนสิ้น

⁹⁵ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 687/2502 (ประชุมใหญ่) อ้างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 22 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁹⁶ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172, 177, 178, 172 ทวิ, 180, 230, 237 ทวิ อ้างใน ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย หน้า 22 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก https://doi.nrct.go.th/ListDoi/listDetail?Resolve_Doi=10.14457/CU.the.2006.200

⁹⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 173

⁹⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176

⁹⁹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 174

ข้อสงสัยตามสมควร ได้ว่าจำเลยกระทำความผิด¹⁰⁰ กล่าวคือ ศาลจะพิจารณาวินิจฉัยพยานหลักฐานที่โจทก์นำเสนอต่อศาลก่อนว่าพยานหลักฐานนั้นมีความหนักแน่นน่าเชื่อถือว่าจำเลยกระทำความผิดหรือไม่เพียงไร ถ้าไม่น่าเชื่อถือหรือเป็นที่สงสัยหรือเป็นการกล่าวอ้างลอย ๆ ศาลย่อมไม่รับฟังและพิพากษายกฟ้องได้โดยไม่ต้องคำนึงถึงพยานหลักฐานที่จำเลยนำสืบมา แต่ถ้าพยานหลักฐานของโจทก์มีความหนักแน่นน่าเชื่อถือศาลยังต้องพิจารณาพยานหลักฐานของจำเลยที่นำสืบมานั้นว่าสามารถหักล้างได้เพียงใด หากรับฟังแล้วมีน้ำหนักหักล้างพยานโจทก์ได้หรือก่อให้เกิดข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยอาจไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง ศาลก็ต้องพิพากษายกฟ้องโจทก์เช่นกัน โจทก์ในคดีอาญาจึงมีภาระหน้าที่สำคัญจำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญในการรวบรวมพยานหลักฐานและมีความรู้ในขั้นตอนการดำเนินคดีจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์วิธีพิจารณาความ โดยเคร่งครัดมากกว่าจำเลย

ในคดีอาญาที่ไม่ใช่ความผิดต่อส่วนตัวระหว่างดำเนินคดี พนักงานอัยการอาจขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมได้โดยยื่นคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ก่อนคดีเสร็จเด็ดขาด¹⁰¹ แต่พนักงานอัยการต้องถือเอาคำฟ้องของผู้เสียหายเป็นหลักหากคำฟ้องของผู้เสียหายมีความบกพร่องก็ต้องรับผลนั้นไปด้วยจะขอแก้ไขเพิ่มไม่ได้

ในคดีอาญาที่ผู้เสียหายยื่นฟ้อง ผู้เสียหายยังมีสิทธิที่จะเรียกร้องในทางแพ่งได้ด้วย โดยผู้เสียหายอาจยื่นฟ้องคดีแพ่งที่มีมูลจากการกระทำความผิดอาญาต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือเลือกจะไปยื่นฟ้องต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งตามปกติก็ได้¹⁰² การพิพากษาคดีส่วนแพ่งศาลจะต้องถือข้อเท็จจริงตามที่ปรากฏในคำพิพากษาคดีในส่วนความผิดอาญา¹⁰³ แต่การพิจารณาความรับผิดทางแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายอันว่าด้วยความรับผิดของบุคคลในทางแพ่ง¹⁰⁴

นอกจากนี้ผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องคดีอาญายังสามารถยุติคดีความลงก่อนศาลพิพากษาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ที่บัญญัติให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปด้วยเหตุหลายประการ รวมถึงการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันโดยถูกต้องตามกฎหมายในความผิดต่อส่วนตัว หรือเมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดในความผิดที่ได้ฟ้องด้วย ดังนั้นคดีอาญาจึงอาจยุติลงก่อนศาลชี้ขาดตัดสินว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ โดยขึ้นอยู่กับ

¹⁰⁰ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 227

¹⁰¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 31

¹⁰² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 40

¹⁰³ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 46

¹⁰⁴ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 47

กับการตัดสินใจหรือการดำเนินการของตัวผู้เสียหายที่ทำหน้าที่เป็นโจทก์ในคดี ไม่ว่าจะการถอนฟ้อง หรือยอมความนั้นจะเป็นไปด้วยเหตุผลใด ๆ รวมถึงการละทิ้งการดำเนินคดีหรือการดำเนินคดีไปในทางให้ศาลมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดให้ยกฟ้องก็จะส่งผลให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้ และในปัจจุบันกฎหมายเพียงให้พนักงานอัยการสามารถดำเนินคดีในมูลความผิดนั้นได้ต่อไปในบางกรณีเท่านั้น เช่น การถอนฟ้องในคดีความผิดอาญาแผ่นดินไม่ตัดสิทธิของพนักงานอัยการที่จะนำคดีมาฟ้องอีก¹⁰⁵ หรือในกรณีที่สามารถพิสูจน์ได้ว่าผู้เสียหายกับจำเลยดำเนินคดีในลักษณะสมยอมกันโดยไม่สุจริตเพื่อต้องการตัดสิทธิฟ้องคดีของผู้เสียหายรายอื่นหรือของพนักงานอัยการซึ่งเคยมีแนวคำวินิจฉัยของศาลฎีกาไม่ถือว่าได้มีการฟ้องร้องคดีแก่จำเลยอย่างแท้จริงสิทธินำคดีอาญามาฟ้องจึงยังไม่ระงับ¹⁰⁶

2.2 การฟ้องคดีอาญาโดยพนักงานอัยการของประเทศไทย

อัยการปฏิบัติหน้าที่ในนามของรัฐ และเป็นองค์กรสำคัญในการดำเนินคดีอาญาตามระบบกล่าวหา โดยปกติจะมีอัยการประจำศาลชั้นต้นแต่ละศาลทุกศาล¹⁰⁷ กล่าวคือ มีอัยการประจำศาลจังหวัด อัยการประจำศาลแขวง และอัยการประจำศาลเยาวชนและครอบครัว แต่อัยการประจำศาลยุติธรรมชั้นต้นในกรุงเทพมหานครมีองค์กรเดียว คือ อัยการสำนักงานอัยการสูงสุด¹⁰⁸

โดยทั่วไปอำนาจหน้าที่ของพนักงานอัยการที่กฎหมายกำหนดไว้ พอจะสรุปได้ดังนี้

1) อำนาจหน้าที่ในการอำนวยความสะดวก ได้แก่ การบริหารงานยุติธรรม ในส่วนฝ่ายบริหารของรัฐเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและปลอดภัยในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สิน โดยอัยการจะเป็นผู้พิจารณาพยานหลักฐานในสำนวนการสอบสวนที่พนักงานสอบสวนเสนอมาแล้ววินิจฉัยสั่งคดีตลอดทั้งดำเนินคดีอาญาทางศาลในฐานะทนายแผ่นดินตามที่ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาและกฎหมายอื่นๆ บัญญัติไว้ว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของอัยการ

2) อำนาจหน้าที่ในการรักษาผลประโยชน์ของรัฐ ได้แก่ การพิจารณาให้คำปรึกษาทางด้านกฎหมายแก่ส่วนราชการและหน่วยงานของรัฐตรวจร่างสัญญา ตอบข้อหารือตลอดจนการดำเนินคดีในศาล ในฐานะทนายความของแผ่นดินแทนรัฐบาล หน่วยงานของรัฐที่เป็นนิติบุคคลที่ตั้งขึ้น โดยพระราชบัญญัติหรือพระราชกฤษฎีกา¹⁰⁹

¹⁰⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 36

¹⁰⁶ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 9334/2538 (ออนไลน์) สืบค้นวันที่ 8 มิถุนายน 2565 จาก

<https://deka.in.th/view-1452.html>

¹⁰⁷ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553, มาตรา 12

¹⁰⁸ พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553, มาตรา 13, 42

¹⁰⁹ เฉลิมวุฒิ บัวบาน (2561) “บทบาทของพนักงานอัยการ:ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว” หน้า 210

บทที่ 4

วิเคราะห์ปัญหาการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ กับกฎหมายต่างประเทศ

ปัญหาซึ่งเกิดจากการที่ประเทศไทยให้อำนาจการฟ้องคดีอาญาแก่ราษฎรอย่างกว้างขวางโดยไม่มีเงื่อนไข ไม่มีค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดี ไม่ต้องวางเงินประกันความเสียหายไว้ให้แก่จำเลย ไม่มีกฎหมายกำหนดให้การฟ้องคดีอาญาของราษฎรต้องผ่านหน่วยงานในการกลั่นกรองก่อนฟ้อง และถึงแม้ว่าคดีนั้นพนักงานอัยการจะได้ฟ้องจำเลยเป็นคดีต่อศาลแล้วก็ตามราษฎรก็มีสิทธิที่จะฟ้องจำเลยเป็นคดีในความผิดฐานเดียวกันกับพนักงานอัยการได้ เห็นได้ว่าราษฎรเข้าถึงกระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้อย่างสะดวกและง่าย การที่ราษฎรฟ้องคดีเองเนื่องจากไม่ประสงค์จะร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน จึงไม่ผ่านกระบวนการกลั่นกรองสืบค้นและแสวงหาพยานหลักฐานจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการก่อนนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ทำให้การฟ้องคดีบางครั้งไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินคดีอาญา เพราะการฟ้องคดีของราษฎรส่วนใหญ่ที่นำคดีเข้าสู่ศาลเป็นการฟ้องคดีด้วยวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทน กลั่นแกล้งให้จำเลยได้รับโทษอย่างรุนแรง หรือการนำคดีเข้าสู่ศาลเพื่อเป็นเครื่องมือในการข่มขู่ บังคับให้จำเลยยอมที่จะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดให้แก่ตนเอง การฟ้องคดีอาญาของราษฎร ที่มีเป้าหมายเบี่ยงเบนไปจากวัตถุประสงค์ที่แท้จริงจึงทำให้การฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทก์นั้น มีปัญหาที่ต้องนำมาวิเคราะห์หลายประการ ดังนี้

1. วิเคราะห์ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดีอาญาของราษฎร

บทบัญญัติกฎหมายของประเทศไทยให้อำนาจแก่ผู้ที่จะนำคดีอาญามาฟ้องได้ คือพนักงานอัยการ และผู้เสียหาย ทั้งพนักงานอัยการและผู้เสียหายสามารถฟ้องคดีได้ทั้งคดีความผิดต่อแผ่นดินและคดีความผิดต่อส่วนตัว แต่ในกรณีคดีความผิดต่อส่วนตัวหากผู้เสียหายต้องการให้พนักงานอัยการฟ้องคดีให้จะต้องแจ้งความร้องทุกข์ต่อพนักงานสอบสวนก่อน คดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนั้นกฎหมายวางหลักไว้ว่าศาลไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้มีการไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้ ในทางปฏิบัติแล้วในคดีที่อัยการเป็นโจทก์นั้น ศาลจะไม่ได้ทำการไต่สวนมูลฟ้องอาจเป็นเพราะเห็นว่าคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องนั้นมีการผ่าน

กระบวนการกลั่นกรองเป็นลำดับขั้นตอน ผ่านการรวบรวมพยานหลักฐานตั้งแต่ชั้นตำรวจสืบสวน สอบสวน จนถึงขั้นตอนกระบวนการของพนักงานอัยการ โดยทั้งหมดนี้เป็นเจ้าพนักงานของรัฐ กระทำการไปตามหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐาน จึงรับฟังได้ว่าคดีมีมูลเหตุให้ประทับรับ ฟ้องนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้ ในส่วนของผู้เสียหายสามารถนำคดีอาญาเข้าสู่ กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้แต่จะต้องเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง และความเสียหายที่เกิดขึ้นนั้น จะต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำให้เกิดความเสียหายหรือความผิดนั้น หรือที่เรียกว่าผู้เสียหาย โดยนิรนัยในคดีอาญาที่ราษฎรฟ้องเป็น โจทก์นี้กฎหมายกำหนดให้ศาลจะต้องทำการไต่สวนมูล ฟ้องทุกคดีเพื่อเป็นการกลั่นกรองคดีว่ามีมูลเหตุอันควรที่จะรับประทับฟ้องไว้พิจารณาหรือไม่ ใน การฟ้องคดีอาญาของราษฎรกฎหมายประเทศไทยไม่ได้มีการกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ก่อนฟ้องคดีที่ ราษฎรมีฐานะเป็นผู้เสียหายในคดีอาญาหากไม่ได้ฟ้องตามที่กฎหมายห้ามไว้ เช่น ห้ามฟ้องบุพการี ห้ามฟ้องให้กักกัน หรือการจำกัดอำนาจกรณีฟ้องเด็กและเยาวชน เป็นต้น ผู้เสียหายก็สามารถ รวบรวมพยานหลักฐานฟ้องต่อศาลได้โดยให้อำนาจแก่ผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจจัดการแทน ผู้เสียหายฟ้องคดีได้ทั้งในคดีความผิดต่อส่วนตัวและคดีความผิดต่อแผ่นดินโดยไม่ต้องรอว่าอัยการ จะมีคำสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้อง การที่ประเทศไทยให้สิทธิราษฎรในการฟ้องคดีอย่างอิสระเป็นเอกเทศ ไม่เกี่ยวกับการฟ้องคดีของพนักงานอัยการและไม่ถูกตัดสิทธิห้ามฟ้องในกรณีที่พนักงานอัยการ ฟ้องคดีในความผิดฐานใดฐานหนึ่งแก่จำเลยไปแล้ว ราษฎรก็สามารถที่จะนำการกระทำความผิด ของจำเลยนั้นมาฟ้องเป็นอีกคดีหนึ่งได้ หากกรณีที่คดีอยู่ระหว่างการรวบรวมพยานหลักฐานของ พนักงานอัยการแต่ผู้เสียหายไม่รอให้พนักงานอัยการฟ้องหรือเข้าใจไปว่าคดีนั้นไม่มีความสืบหน้า แล้วนำคดีฟ้องต่อศาลเสียเองในการกระทำความผิดในเรื่องเดียวกัน เหตุเดียวกัน ทำให้ในการ กระทำความผิดเพียงครั้งเดียวของจำเลยอาจถูกฟ้องเป็นคดีซ้ำกันหลายคดีได้ ก็ถูกฟ้องโดย พนักงานอัยการและถูกฟ้องโดยราษฎรเป็น โจทก์ จึงเป็นสภาวะการณ์ที่จำเลยจะต้องรับไปตราบ จนกระทั่งศาลมีคำพิพากษาให้คดีใดคดีหนึ่งเสร็จเด็ดขาดหรือมีการถอนฟ้องโดยผู้เสียหายคนใดคน หนึ่ง หรือมีเหตุอย่างใดอย่างหนึ่งอันมีผลให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามมาตรา 39¹⁰⁷ แต่ใน การนำคดีอาญามาฟ้องของราษฎรที่เป็นผู้เสียหายหรือผู้มีอำนาจทำการแทนผู้เสียหายนั้นมีข้อจำกัด เกี่ยวกับเรื่องของการแสวงหาพยานหลักฐาน ในการนำมาพิสูจน์ให้ศาลเห็นฟ้องและเชื่อโดย ปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริง ต่างจากพนักงานสอบสวนที่เป็น เจ้าหน้าของรัฐกระทำไปตามหน้าที่พยานหลักฐานที่ได้มาก็จะมีความหนักแน่นน่าเชื่อถือให้ศาล รับฟังได้มากกว่า แต่หากพยานหลักฐานที่ราษฎรนำมาไม่เพียงพอในการพิสูจน์ความผิด ไม่มี น้ำหนักในการสนับสนุนคำฟ้องของตนให้ศาลเชื่อถือได้ว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามที่ตนฟ้อง

¹⁰⁷ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39

แล้ว ศาลก็ไม่อาจรับฟังได้จึงต้องพิพากษายกฟ้องและสั่งให้จำหน่ายคดีออกจากสารบบความไป หรือในคำฟ้องมีการบรรยายฟ้องที่ไม่ครบองค์ประกอบความผิด โดยในการทำคำฟ้องนั้นจะต้องบรรยายข้อเท็จจริงให้ครบองค์ประกอบของความผิดและจะต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับวันเวลาและสถานที่ที่จำเลยกระทำความผิดอย่างชัดเจนครบถ้วน ในกรณีนี้ศาลอาจมีการแจ้งให้ทำการแก้ไขแต่หากไม่แก้ไขหรือแก้ไขแล้วแต่ก็ยังไม่ครบถ้วนถูกต้องเพราะด้วยความที่ราษฎรที่นำคดีฟ้องต่อศาลนั้นไม่ได้มีความรู้ความเข้าใจในการร่างคำฟ้องดีพอ เช่นนี้ก็ทำให้คดีนั้นจบลงด้วยการที่ศาลพิพากษายกฟ้อง ทำให้ผลของคดีไปกระทบกับสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลของพนักงานอัยการหรือของผู้เสียหายรายอื่นต้องถูกระงับสิทธิไปด้วยตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 ส่งผลทำให้คดีของรัฐเกิดความเสียหาย การนำคดีฟ้องต่อศาลนั้นไม่เพียงแต่ต้องบรรยายรายละเอียดวันเวลาสถานที่ข้อเท็จจริงให้ครบองค์ประกอบของความผิดดังกล่าวมาแล้วเท่านั้น แต่ราษฎรที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีต่อศาลนั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายที่แท้จริง กล่าวคือจะต้องไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องในการกระทำความผิดที่นำมาฟ้องต่อศาล และการกระทำความผิดนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลที่จะรับฟ้องได้หรือไม่ และคดีที่ยื่นฟ้องต่อศาลนั้นจะต้องไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลมิฉะนั้นแล้วจะเป็นการฟ้องซ้ำอีก รายละเอียดเหล่านี้เป็นเงื่อนไขในทางทฤษฎีที่ศาลจะต้องพิจารณาโดยจะละเว้นไม่ได้ และราษฎรที่จะนำคดีขึ้นสู่ศาลจำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเงื่อนไขเหล่านี้ด้วย หากไม่มีความรู้ความเข้าใจในเงื่อนไขก็จะทำให้การฟ้องคดีเสียไปเพราะศาลจะพิพากษายกฟ้อง และการพิพากษายกฟ้องของศาลจะส่งผลกระทบต่อสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องจำเลยในมูลเหตุเดียวกันนี้ของพนักงานอัยการถูกระงับไปด้วยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)¹⁰⁸ หลักดังกล่าวเป็นไปตามหลักทฤษฎีผลผูกพันของคำพิพากษา เมื่อศาลมีคำชี้ขาดออกมาอย่างไรย่อมมีความศักดิ์สิทธิ์ และมีผลผูกพันคู่ความในคดีไม่ให้หยิบยกข้อพิพาทที่ได้มีการชี้ขาดแล้วกลับมาฟ้องร้องฟ้องกันได้อีก รวมทั้งห้ามไม่ให้ศาลหยิบยกประเด็นที่ได้พิพากษาไปแล้วมาพิจารณาใหม่ด้วย ซึ่งหลักกฎหมายดังกล่าวจะปิดปากทั้งศาลและคู่ความให้ยอมรับในผลแห่งคำตัดสินจะมากแก้ไข เปลี่ยนแปลงอีกภายหลังไม่ได้ แม้แต่ศาลเองจะหยิบประเด็นที่มีการวินิจฉัยชี้ขาดพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วมาพิจารณาใหม่ก็ไม่ได้เช่นกัน ทั้ง ๆ ที่คดีของพนักงานอัยการในการเตรียมฟ้องจำเลยนั้นมีพยานหลักฐานที่ได้มาครบถ้วนและทำให้ศาลพิจารณาวินิจฉัยเป็นที่ยุติได้โดยปราศจากข้อสงสัยตามสมควรว่าจำเลยกระทำความผิด แต่ก็ไม่สามารถฟ้องคดีแก่จำเลยได้เนื่องจากคดีถูกระงับไปตามบทบัญญัติดังกล่าว เช่นนี้ทำให้เกิดความเสียหายแก่สังคมและรัฐมาก เนื่องจากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมารับโทษได้

¹⁰⁸ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4)

ปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ผู้ศึกษาเห็นว่ากรณีที่ราษฎรฟ้องคดีอาญาสู่ศาลแล้วหากศาลมีการแจ้งให้อัยการทราบถึงการนำคดีมาฟ้องของราษฎรเพื่อให้อัยการได้ตรวจสอบว่าได้มีการเตรียมการฟ้องจำเลยคนเดียวกันนี้ในฐานความผิดเดียวกันหรือไม่ รวมถึงกรณีที่มีการดำเนินคดีของราษฎรนั้น อาจทำให้คดีของรัฐเกิดความเสียหายได้หากศาลมีการแจ้งให้อัยการทราบเกี่ยวกับพฤติการณ์ในการดำเนินคดีของราษฎรที่เป็น โจทก์ และให้สิทธิแก่พนักงานอัยการในการดำเนินคดีแทนผู้เสียหายได้ในกรณีเป็นคดีที่มีความสำคัญต่อสังคมและเพื่อประโยชน์สาธารณะ จะช่วยลดปัญหาการทำให้คดีของรัฐเกิดความเสียหาย ลดปัญหาจำเลยถูกฟ้องเป็นคดีในการกระทำความผิดในครั้งเดียวกันและเรื่องเดียวกันออกไปหลายคดี

จากการศึกษาระบบการฟ้องคดีอาญาของประเทศไทยดังที่กล่าวมาข้างต้นนี้จะต่างจากระบบของต่างประเทศ เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีการฟ้องคดีอาญาโดยหลักแล้วใช้การดำเนินคดีอาญาจะกระทำโดยรัฐมีพนักงานอัยการเป็นตัวแทนของรัฐในการดำเนินคดีอาญา ถึงแม้ว่าการฟ้องคดีของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะไม่ได้ตัดสิทธิราษฎรที่เป็นผู้เสียหายในการฟ้องดำเนินคดีอาญา แต่ถึงกระนั้นก็ยังจำกัดไว้ให้ผู้เสียหายฟ้องได้เฉพาะบางคดีที่กฎหมายบัญญัติไว้ในฐานความผิดที่มีอัตราโทษไม่ร้ายแรงเท่านั้น การจะฟ้องคดีอาญานั้นผู้เสียหายจะต้องมีใบอนุญาตให้ฟ้องคดีได้ การจะได้ใบอนุญาตมาฟ้องคดีได้นั้นกฎหมายของสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีการกำหนดเงื่อนไขในการฟ้องคดีของราษฎรที่เป็นผู้เสียหาย โดยในการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลจะต้องผ่านกระบวนการที่เป็นเงื่อนไขสำคัญ หากไม่ได้มีการดำเนินการตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนดไว้ก็ไม่สามารถที่จะนำคดีฟ้องต่อศาลได้ โดยในลำดับแรกผู้เสียหายเมื่อเกิดความเสียหายต้องร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานก่อน และเงื่อนไขต่อมาคือต้องรอให้พนักงานอัยการพิจารณาว่าจะควรสั่งฟ้องคดีหรือไม่ หากพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว ก็ไม่ได้หมายความว่าจะได้รับใบอนุญาตให้ฟ้องคดี แต่ผู้เสียหายจะต้องเข้าสู่กระบวนการเจรจาเพื่อประนีประนอมยอมความกันกับจำเลยเสียก่อน ขั้นตอนการเจรจานี้จะต้องเจรจากันต่อหน้าผู้แทนกระทรวงยุติธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งเสียก่อน หากเจรจากันไม่สำเร็จจึงจะได้รับใบรับรองอนุญาตให้ฟ้องคดี แต่ถึงแม้ว่าผู้เสียหายจะได้รับใบอนุญาตให้นำคดีฟ้องต่อศาลแล้วก็ตาม การดำเนินคดีของผู้เสียหายก็ยังคงอยู่ในสายตาของรัฐอยู่ดี โดยรัฐจะไม่ปล่อยให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาอย่างอิสระเหมือนของประเทศไทย แต่ประเทศนี้หากศาลเห็นว่าคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเข้ามาสู่ศาลนั้นถ้าปล่อยให้ผู้เสียหายดำเนินคดีไปอาจจะส่งผลกระทบต่อสาธารณประโยชน์ ศาลจะแจ้งให้อัยการได้ทราบถึงการดำเนินคดีของผู้เสียหายและอัยการจะเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเพื่อรักษาประโยชน์ให้กับรัฐ

ส่วนการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็น โจทก์ของประเทศอังกฤษจากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษมีการจำกัดการดำเนินคดีอาญาของราษฎรในความผิดบางประเภทที่ราษฎรจะฟ้องได้ก็ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจาก Attorney-General หรือบางคดีที่ราษฎรฟ้องแล้วแต่ Attorney-General เห็นว่าเพื่อสาธารณะประโยชน์ไม่ควรที่จะปล่อยให้ราษฎรดำเนินคดีนั้นต่อไปก็อาจจะขอศาลยุติการดำเนินคดีนั้น โดยตามหลักทั่วไปแล้วราษฎรยังสามารถที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองได้ แต่ในทางปฏิบัติราษฎรจะไปร้องทุกต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้ดำเนินคดีแทนและตำรวจจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดจนนำไปสู่การจับกุมตัวผู้กระทำความผิดรวมถึงนำคดีไปฟ้องต่อศาล ในการดำเนินคดีนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจก็อาจแจ้งทนายความในการว่าความในศาลให้ดังเช่นราษฎรทั่วไปนั่นเอง แต่หากคดีที่ตำรวจหรือราษฎรยื่นฟ้องนั้นมีการถอนฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีต่อ กฎหมายของประเทศอังกฤษกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของศาลต้องรายงานให้ D.P.P. ทราบเพื่อพิจารณาว่าสมควรที่จะดำเนินคดีต่อหรือไม่ ทั้งนี้กฎหมายไม่ได้ตัดสิทธิรัฐที่จะดำเนินคดีต่อ จะเห็นได้ว่ากระบวนการดำเนินคดีอาญาของประเทศอังกฤษในปัจจุบันถึงแม้ว่าจะเปิดโอกาสให้ราษฎรฟ้องคดีได้อย่างกว้างขวางแต่ก็ยังคงอยู่ในความควบคุมของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นศาลหรืออัยการ ไม่ว่าจะเป็นการฟ้องคดีหรือการสิ้นสุดคดี หากรัฐเห็นว่เพื่อสาธารณประโยชน์แล้วรัฐจะเข้ามาควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาของราษฎร โดยจะเห็นได้จากการจัดตั้งหน่วยงานควบคุมดูแลการดำเนินคดีอาญาของราษฎรในประเทศอังกฤษ

สำหรับการฟ้องคดีอาญาของประเทศแอฟริกาใต้นั้นจากการศึกษาพบว่าประเทศแอฟริกาใต้ ตามหลักการฟ้องคดีโดยทั่วไปนั้นต้องทำโดยพนักงานอัยการ แต่การฟ้องคดีโดยราษฎรนั้นให้เป็นข้อยกเว้น ประเทศแอฟริกาใต้มีกฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญาของราษฎรที่เป็นผู้เสียหายโดยเปิดโอกาสให้ผู้ใช้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาแต่ไม่ได้เป็นการเปิดกว้างหากราษฎรที่ต้องการจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญานั้นจะต้องเป็นผู้เสียหายจากการกระทำผิดอาญานั้นๆ และต้องแสดงให้เห็นว่าได้รับความเสียหายอันเป็นสาระสำคัญจากการกระทำดังกล่าวนั้นอย่างไร และเป็นกรณีที่พนักงานอัยการปฏิเสธไม่ฟ้องคดีนั้นแล้ว โดยหลักเกณฑ์นี้ปรากฏในพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1828 มาตรา 13 ที่วางหลักไว้ว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีในอาชญากรรมหรือความผิดใด ๆ คู่ความที่ได้รับการเสียหายจากอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลใด ๆ แก่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมหรือความผิดดังกล่าว” และปรากฏในมาตรา 14 นั้น แสดงให้เห็นว่าในคดีอาญาทุกประเภทกฎหมายจะเปิดโอกาสให้ราษฎรผู้ใช้สิทธิฟ้องคดีได้ก็ต่อเมื่ออัยการสูงสุดใช้ดุลพินิจไม่สั่งฟ้องในความผิดนั้นแล้วแต่ถ้าคดีนั้น ๆ อัยการมีคำสั่งฟ้องราษฎรจะไม่มีอำนาจฟ้องคดีนั้น แต่ถึงแม้ว่าในคดีที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้วราษฎรมีอำนาจในการฟ้องคดี แต่การจะฟ้องคดีนั้นได้ก็ต้องแสดง

ให้เห็นได้ว่าได้รับความเสียหายอันเป็นสาระสำคัญจากการกระทำคามผิดนั้นอย่างไรและจะต้องมีหนังสือยืนยันการสั่งไม่ฟ้องคดีที่อัยการออกให้มาประกอบด้วยจึงจะสามารถใช้สิทธิฟ้องได้ โดยกฎหมายไม่ได้จำกัดสิทธิของราษฎรผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีว่าจะต้องฟ้องคดีเฉพาะในคดีประเภทใด

บทบัญญัติกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ในส่วนนี้ผู้ศึกษาเห็นว่าคดีที่ผ่านการคัดกรองจากกระบวนการของอัยการจนมีคำสั่งไม่ฟ้องเป็นเพราะการฟ้องคดีนั้นๆ ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะแต่เป็นประโยชน์ต่อส่วนตัวจึงยังคงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำคามผิดนั้น แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ก็ไม่ได้เปิดกว้างซะทีเดียวยังคงกำหนดเงื่อนไขไว้ว่าผู้เสียหายจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่าได้รับความเสียหายในสาระสำคัญอย่างไร และไม่เพียงแค่นั้นแสดงให้เห็นถึงความเสียหายที่ได้รับจากการกระทำคามผิดอาญานั้น แต่กฎหมายของประเทศนี้ยังได้กำหนดให้ผู้ที่จะฟ้องคดีอาญาจะต้องมีหนังสือยืนยันการไม่สั่งฟ้องคดีของอัยการประกอบด้วยดังนี้ศาลจึงจะรับคำฟ้องคดีนั้น ๆ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาล กระบวนการเหล่านี้ถือว่าเป็นกระบวนการคัดกรองคดีที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลและเป็นการป้องกันการฟ้องคดีอาญาของราษฎรแล้วทำให้เกิดความเสียหายต่อคดีของรัฐได้เป็นอย่างดี

2. วิเคราะห์ปัญหาจำเลยไม่ได้รับการชดเชยตามกฎหมาย

ประเทศไทยในยุคสมัยปัจจุบันทุกคนมีสิทธิในการดำเนินชีวิตได้เสมอภาคเท่าเทียมกัน หากผู้ใดถูกละเมิดสิทธิ หรือกระทำให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหาย ผู้เสียหายก็มีสิทธิที่จะฟ้องคดีได้ด้วยตนเอง และเมื่อได้รับการเยียวยาแล้วก็มีสิทธิที่จะยุติคดีได้ด้วยตัวเองเช่นกัน เพราะกฎหมายมองว่าผู้เสียหายเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำคามผิดโดยตรง จึงให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ที่ทำให้ตนเกิดความเสียหายได้หรือจะไม่เอาโทษกับผู้ที่ทำให้ตนได้รับความเดือดร้อนเสียหายก็ได้เช่นกัน โดยในคดีความผิดต่อส่วนตัวนั้นกฎหมายจะเคารพในเจตจำนงของผู้เสียหาย หากผู้เสียหายไม่ต้องการร้องทุกข์กล่าวโทษผู้ที่ทำให้ตนเกิดความผิด รัฐก็ไม่มีอำนาจที่จะไปลงโทษผู้ทำความผิดได้ แต่การที่กฎหมายให้สิทธิผู้เสียหายอย่างเสรีในการใช้สิทธิดำเนินคดีต่อผู้ทำความผิดอาญาให้ตนได้รับความเดือดร้อนเสียหายนี้ก็เป็นโอกาสให้ผู้เสียหายใช้สิทธิโดยไม่สุจริตในการฟ้องกลับแก่ผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อนเสียหายได้ บางคนถูกฟ้องโดยที่การกระทำนั้นไม่ได้เป็นความผิดแต่ด้วยความที่โอกาสทางสังคมน้อยกว่าหรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ด้อยกว่าทำให้ต้องได้รับความเดือดร้อนอย่างมากในการต้องต่อสู้คดีเพื่อให้ตนพ้นผิดในการที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญา

กฎหมายชดเชยความเสียหายแก่จำเลยเฉพาะกรณีที่พนักงานอัยการเป็นผู้ฟ้องคดีเท่านั้น มิได้ให้ความสำคัญต่อความคุ้มครองและชดเชยแก่จำเลยที่ถูกฟ้อง โดยราษฎร หากจำเลยที่ถูกฟ้องเป็นคดีมิได้กระทำความผิด หรือการกระทำนั้นไม่ได้เป็นความผิด แต่กลับต้องเดือดร้อนเพราะโดนฟ้องเป็นคดีอาญา ซึ่งไม่ว่าเป็นใครการที่ถูกฟ้องคดีโดยไม่ได้มีความผิดไม่ว่าจะถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือถูกฟ้องโดยราษฎรก็ย่อมทำให้เกิดความเสียหายทั้งสิ้น ความเดือดร้อนเกิดแก่จำเลยในทุกด้านที่สำคัญคือจำเลยจะต้องหาเงินมาประกันตัวเมื่อศาลประทับฟ้องคดีของโจทก์ไว้พิจารณา หากในวันนัดฟังคำสั่งหรือคำพิพากษาจำเลยมาฟังก็ต้องประกันตัวตั้งแต่วันนั้นเลย หรือหากวันที่ศาลนัดฟังคำสั่งหรือคำพิพากษาจำเลยไม่ได้มาฟังแล้วมาในวันนัดสอบคำให้การตามหมายเรียกของศาล จำเลยก็ต้องประกันตัวในวันนั้นเช่นกัน ถ้าไม่มาศาลจำเลยก็จะถูกออกหมายจับ หากจำเลยไม่มีเงินมาประกันตัวก็ต้องถูกจำคุกจนกว่าจะมีคำพิพากษายกฟ้องหรือมีการถอนฟ้องไป ถ้าหากมองตามหลักนิติธรรมแล้วบุคคลไม่ควรที่จะถูกกระทำหรือย่ำยีร่างกายทรัพย์สินหรือจิตใจวันแต่ได้กระทำความผิดแต่ยังไม่ทันที่จะพิสูจน์ได้ว่าผู้ที่ถูกราษฎรฟ้องเป็นผู้กระทำความผิดเค้าก็ต้องถูกจำคุกแล้ว ส่งผลให้เกิดความเสียหายไม่ว่าจะเป็นผลกระทบทางการเงินและด้านจิตใจ รวมถึงครอบครัวก็ได้รับผลกระทบไปด้วย หลายคนการดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้นไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ความน่าเชื่อถือไม่สามารถกู้กลับคืนมาเหมือนเดิมได้ เพราะบุคคลเหล่านี้ไม่เพียงแต่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาของศาลเท่านั้น แต่ต้องตกเป็นจำเลยของสังคมเนื่องจากสังคมตัดสินไปแล้วว่าเป็นคนไม่ดีกระทำความผิดอาญา ผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้เกิดเฉพาะจำเลยที่ถูกฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเท่านั้น กฎหมายของประเทศไทยไม่ได้มีการบัญญัติให้ผู้ที่ตกเป็นจำเลยในคดีที่ราษฎรฟ้องเป็นโจทก์ได้รับความช่วยเหลือเยียวยาทดแทนค่าใช้จ่ายความเสียหายเหมือนกับจำเลยที่ถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการฟ้องเป็นโจทก์ ซึ่งถ้าจะมองถึงผลกระทบที่ได้รับแล้วไม่ต่างกัน หากกฎหมายของประเทศไทยจะบัญญัติให้มีการเยียวยาผู้ที่ต้องตกเป็นจำเลยในคดีอาญาก็ไม่ควรให้สิทธิได้เพียงแก่จำเลยที่ถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการเท่านั้น แต่จำเลยที่ถูกฟ้องโดยราษฎรเป็นโจทก์ก็ควรที่จะได้รับการเยียวยาช่วยเหลือความเสียหายและค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการถูกฟ้องคดีอาญาเช่นเดียวกับจำเลยที่ถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการ เพราะไม่ว่าจะเป็นจำเลยที่ถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการหรือราษฎรต่างก็เป็นประชาชนในประเทศเหมือนกัน ควรที่จะได้รับคุณภาพชีวิตเสมอเท่าเทียมกัน หากจะมองว่าจำเลยที่ถูกฟ้องโดยราษฎรเป็นโจทก์เมื่อราษฎรฟ้องคดีราษฎรก็ต้องเป็นผู้เยียวยาความเสียหายแก่จำเลยที่ตนได้ฟ้องคดี แต่ถ้าจะพิจารณาในด้านของคุณภาพชีวิตประชาชนของประเทศ ในเมื่อกฎหมายให้สิทธิแก่ราษฎรทุกคนที่ได้รับ ความเสียหายอันเกิดจากผลการกระทำความผิดอาญาสามารถใช้สิทธิภาคติเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลได้โดยไม่มีเงื่อนไข แต่การที่ประชาชนถูกฟ้องคดีโดยไม่ได้กระทำความผิด

กฎหมายกลับกำหนดเงื่อนไขที่จะเยียวยาไว้เฉพาะจำเลยที่ถูกฟ้องโดยพนักงานอัยการเท่านั้น ส่วนจำเลยที่ถูกฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติในการทดแทนเยียวยาความเสียหาย ดังปรากฏตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญามาตรา 20 (1) ที่บัญญัติไว้เฉพาะจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น แต่จำเลยที่ถูกฟ้องโดยราษฎรเป็นโจทก์นั้นกฎหมายไม่ได้บัญญัติไว้ให้ได้รับค่าทดแทนและค่าเสียหายเพื่อเป็นการเยียวยาทดแทนค่าใช้จ่ายและความเสียหายที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ราษฎรฟ้อง

ในต่างประเทศกฎหมายจะให้ความสำคัญต่อการฟ้องคดีอาญา กฎหมายจะป้องกันการฟ้องคดีของราษฎรแล้วอาจจะทำให้เกิดความเสียหายไว้ตั้งแต่ต้นทาง เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีและประเทศแอฟริกาใต้ทั้งสองประเทศนี้จะมีการป้องกันการฟ้องคดีของราษฎรไว้ตั้งแต่ต้นทาง ถึงแม้ว่าทั้งสองประเทศนี้จะเปิดโอกาสให้ราษฎรฟ้องคดีอาญาได้แต่ก็ไม่ได้เปิดกว้างหรือให้อิสระในการฟ้องดำเนินคดีอาญาเหมือนที่ประเทศไทยให้สิทธิราษฎรในการฟ้องคดีอาญา แต่ทั้งสองประเทศนี้มีการกำหนดเงื่อนไขในการนำคดีอาญามาฟ้องของราษฎร โดยจะต้องแสดงให้เห็นว่าได้รับความเสียหายอันเป็นสาระสำคัญจากการกระทำความผิดของผู้ที่ตนจะฟ้องเป็นคดีอาญาอย่างไร และคดีที่จะนำมาฟ้องจะต้องเป็นกรณีที่พนักงานอัยการปฏิเสธไม่ฟ้องคดีนั้นแล้วเท่านั้น จึงจะได้รับใบอนุญาตให้ฟ้องคดี โดยเฉพาะประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกฎหมายยังกำหนดเงื่อนไขเพิ่มไปอีกว่าไม่เพียงแต่จะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าได้รับความเสียหายจากการถูกผู้ที่ตนจะฟ้องคดีทำให้เกิดความเสียหายในสาระสำคัญอย่างไรและเป็นกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้ว แต่การจะได้รับใบอนุญาตให้ฟ้องคดีได้นั้นกฎหมายยังกำหนดเงื่อนไขว่าจะต้องเข้าสู่กระบวนการประนีประนอมยอมความต่อหน้าตัวแทนของรัฐ และหากไม่สามารถเจรจากันได้จึงจะได้รับใบอนุญาตให้ฟ้องคดี จะเห็นได้ว่าเงื่อนไขดังกล่าวเหล่านี้เป็นมาตรการของทั้งสองประเทศในการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดจากการฟ้องคดีอาญาของราษฎรแล้วทำให้เกิดการละเมิดสิทธิบุคคลอื่น หรือฟ้องผิดคน หรือปัญหาอื่นที่จะทำให้กระทบกับสิทธิของผู้ที่ไม่ได้กระทำความผิดอาญาหรือการกระทำนั้นไม่ได้เป็นความผิดอาญาแต่กลับต้องได้รับความเดือดร้อน เกิดความเสียหายต่อการดำเนินชีวิตไว้ตั้งแต่ต้นทาง เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายแก่ประชาชนในประเทศ มาตรการของทั้งสองประเทศนี้ผู้ศึกษาเห็นว่ากฎหมายของทั้งสองประเทศนี้รัฐจะเข้ามาดูแลการฟ้องคดีอาญาไม่เพียงแต่เฉพาะคดีที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ฟ้องเท่านั้น ถือเป็นคุณธรรมทางด้านกฎหมายที่ไม่มุ่งคุ้มครองประโยชน์ของผู้เสียหายเพียงอย่างเดียวแต่ยังมุ่งคุ้มครองจำเลยที่อาจจะถูกรายกรผู้เสียหายฟ้องกลั่นแกล้งให้ได้รับความเสียหายด้วย จึงเป็นการสร้างคุณภาพชีวิตให้กับประชากรในประเทศเหล่านี้ อีกด้านหนึ่งให้อยู่ร่วมกันได้อย่างสงบเรียบร้อย

แต่ในส่วนกฎหมายของไทยไม่ได้มีมาตรการในการป้องกันผู้ถูกระทำให้เกิดความเสียหาย กลายเป็นผู้ที่ทำให้เกิดความเสียหายเสียเองไว้ตั้งแต่ต้นทาง เพราะกฎหมายของไทยเปิดโอกาสให้ ราษฎรที่เป็นผู้เสียหายได้ใช้สิทธิอย่างอิสระเต็มที่ไม่มีข้อจำกัดในการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการ พิจารณาคดีของศาล จึงทำให้เกิดปัญหาการฟ้องคดีอาญาแล้วทำให้เกิดความเสียหาย หากราษฎร ผู้เสียหายไม่สุจริตใจในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้วย่อมทำให้เกิดความเสียหายไม่ ว่าจะเป็นเสียหายต่อคดีของรัฐ หรือทำให้ผู้ที่ถูกฟ้องโดยไม่มี ความผิดต้องได้รับความเสียหายด้วย ส่งผลให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในสังคม ดังนั้นแล้วในเมื่อกฎหมายปล่อยให้ราษฎรฟ้องคดีได้ อย่างอิสระจนทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้บริสุทธิ์ กฎหมายก็ควรร่วมรับผิดชอบโดยการเยียวยาผู้ที่ ถูกราษฎรฟ้องคดีโดยไม่มี ความผิดเช่นกัน ดังนั้นพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่า ทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา บรรพ 5 มาตรา 20 (1) ที่บัญญัติไว้เฉพาะจำเลยที่ถูก ดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการที่จะได้รับสิทธิตามบทบัญญัติมาตรานี้เท่านั้น ย่อมไม่เป็นเยียวยา ความเสียหายของจำเลยอย่างครอบคลุมทั่วถึง

3. วิเคราะห์ปัญหาการดำเนินคดีโดยไม่สุจริตของราษฎร

กฎหมายของประเทศไทยเปิดกว้างเสรีให้ราษฎรที่เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้อย่าง อิสระแยกออกจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการอย่างเป็นเอกเทศโดยไม่ต้องไปร้องทุกข์ กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนก่อนฟ้องคดีหรือต้องรอกระบวนการกลั่นกรองรวบรวม พยานหลักฐานของพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการจนมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้วจึงจะฟ้องคดีได้ และกฎหมายไม่ได้กำหนดให้ราษฎรที่ฟ้องคดีอาญาต้องวางเงินค่าธรรมเนียมในการฟ้องคดีต่อศาล ราษฎรที่ฟ้องคดีอาญาต่อศาลเพียงแค่วางเงินค่านำส่งคำคู่ความเพื่อประโยชน์แห่งคดีของตนเท่านั้น กฎหมายแค่ห้ามฟ้องบุพการี ห้ามฟ้องขอให้กักกัน หรือการจำกัดอำนาจในการฟ้องกรณีที่ฟ้องเด็ก และเยาวชน หากมิได้ฟ้องตามที่กฎหมายห้ามไว้นี้ก็สมารถนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณา คดีของศาลได้แล้ว ซึ่งสะดวกและง่ายต่อการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล หาก ราษฎรที่ได้รับความเสียหายเดือดร้อนจากการกระทำความผิดอาญาของจำเลยอย่างแท้จริงมีเจตนา มุ่งหวังให้นำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ บทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการให้อำนาจในการฟ้อง คดีอาญาของผู้เสียหายก็ถือได้ว่าเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิด อาญานั้น แต่ก็ต้องยอมรับกันว่าบทบัญญัติในข้อนี้มีช่องว่างในการเปิดโอกาสให้เกิดการนำ คดีอาญาฟ้องต่อศาลโดยไม่สุจริต ฟ้องโดยมีเจตนาแอบแฝงในการนำคดีไหลเข้าสู่กระบวนการ พิจารณาคดีของศาล การฟ้องคดีอาญานั้นโดยปกติวิสัยของผู้ถูกระทำให้ได้รับความเสียหายจาก

การกระทำผิดอาญาของจำเลยนั้น เมื่อนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลแล้วก็ย่อมต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งหวังให้ศาลลงโทษจำเลยให้สมกับที่ได้กระทำให้เกิดความเสียหายแก่ตน แต่หากการฟ้องจำเลยเป็นคดีอาญาต่อศาลโดยมีเจตนาแอบแฝงไม่ว่าจะเป็นการฟ้องเพื่อใช้คดีอาญาขู่บังคับให้อีกฝ่ายกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งอันเป็นประโยชน์แก่ตน ฟ้องเพราะตนถูกจำเลยฟ้องเป็นคดีอาญาอีกคดีหนึ่งเพื่อต่อรองเมื่อจำเลยยอมทำตามจนเป็นที่พอใจก็ถอนฟ้องกันไป หรือฟ้องเพื่อใช้คดีอาญาเป็นเครื่องมือกลั่นแกล้งให้อีกฝ่ายได้รับความเดือดร้อน ฟ้องคดีอาญาเพื่อแก้แค้นกัน หากศาลประทับฟ้องแล้วจำเลยจะต้องหาเงินประกันตัวออกไปเพื่อต่อสู้คดี ถ้าไม่มีเงินประกันตัวก็จะถูกจำคุกจนกว่าคดีจะมีคำพิพากษาหรือถอนฟ้อง เมื่อศาลพิจารณาพยานหลักฐานของทั้งฝ่ายโจทก์และฝ่ายจำเลยแล้วพิพากษายกฟ้องโจทก์ หากไม่มีฝ่ายใดอุทธรณ์ฎีกาคำพิพากษาคดีก็เป็นอันถึงที่สุด ทุกอย่างก็จบลงเพียงเท่านั้น จำเลยที่ถูกจำคุกก็ได้รับการปล่อยตัว ส่วนโจทก์ที่ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตนั้นก็ไม่ต้องรับผลอะไรจากการฟ้องคดีครั้งนี้ โจทก์ไม่โดนริบหลักประกันที่ต้องวางต่อศาล เพราะกฎหมายของประเทศไทยไม่ได้บัญญัติไว้ให้ราษฎรที่ฟ้องคดีอาญาต้องวางหลักประกันความเสียหายให้แก่จำเลยไว้ต่อศาล โจทก์ไม่ต้องชดเชยค่าเสียหายให้แก่จำเลยเพราะที่ผ่านมาเมื่อศาลได้พิจารณาวินิจฉัยพยานหลักฐานแล้วหากจำเลยไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้อง ศาลก็จะมีคำพิพากษาเพียงคำว่า “พิพากษายกฟ้อง” เท่านั้น ส่วนจำเลยเมื่อศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์แล้ว หากถูกจำคุกอยู่ก็จะได้รับการปล่อยตัวออกมาเป็นอิสระแต่ในความอิสระนั้นก็ไม่ได้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเหมือนดังตอนก่อนถูกฟ้องคดี เพราะจำเลยยังจะต้องอยู่กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในระหว่างที่ถูกฟ้องคดีโดยไม่ได้รับการเยียวยาหรือชดเชยกับสิ่งที่ถูกกระทำ

การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตยังมีกรณีที่วัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการฟ้องคดีอาญานั้นเพื่อช่วยเหลือจำเลยไม่ให้ได้รับโทษ โดยการนำคดีในมูลเหตุความผิดเดียวกันกับคดีของพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายรายอื่นฟ้องต่อศาลแล้วนำพยานหลักฐานที่ไม่มีน้ำหนักให้เชื่อได้ว่าจำเลยกระทำความผิดมาสืบเพื่อหวังให้ศาลพิพากษายกฟ้องเพราะมุ่งหวังให้ผลของคดีทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องของพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายรายอื่นระงับไป เนื่องจากราษฎรผู้เสียหายที่ยื่นฟ้องคดีอาญามีอำนาจที่จะใช้สิทธิยุติคดีที่ตนฟ้องก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาชี้ขาดตัดสินว่าจำเลยมีความผิดตามฟ้องหรือไม่โดยการถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้อง ยอมความกัน โดยถูกต้องตามกฎหมาย ในคดีความผิดต่อส่วนตัวโดยเป็นอำนาจในการตัดสินใจของผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ไม่ว่าเหตุผลในการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือแม้แต่การไม่มาศาลตามกำหนดนัดเพื่อให้ศาลสั่งว่าโจทก์ทั้งฟ้องหรือจะเป็นการสืบพยานเพื่อให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ ก็เพื่อเป็นการช่วยเหลือให้จำเลยไม่ต้องรับโทษ พฤติการณ์การนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลโดยไม่สุจริตนี้ทำให้เกิดความเสียหายต่อคดีของรัฐเป็นอย่างมากเนื่องจากไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ

ได้ และส่งผลให้เกิดความไม่สงบสุขขึ้นในสังคม หลักการดำเนินคดีอาญาของราษฎรผู้เสียหายในกฎหมายของประเทศไทย นี้จะคำนึงถึงแต่ส่วนได้เสียหรือการเยียวยาให้แก่ผู้เสียหายเท่านั้นเพราะกฎหมายมองว่าผู้เสียหายเป็นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดอาญานั้นจึงต้องมีอำนาจในการดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองได้ แต่กฎหมายไม่ได้คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม หากผู้เสียหายใช้สิทธิที่กฎหมายให้อำนาจนำสิทธิในการฟ้องคดีนั้นมาฟ้องต่อศาลโดยไม่สุจริตเพื่อเป็นการกลั่นแกล้งให้ผู้อื่นได้รับความเดือดร้อน หรือนำคดีอาญามาฟ้องเพื่อข่มขู่เพื่อให้ผู้กระทำความผิดยอมกระทำตามสิ่งที่ตนต้องการเมื่อผู้เสียหายได้ในสิ่งที่ตนต้องการจนเป็นที่พอใจแล้วก็ไม่ตั้งใจที่จะดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดอีกต่อไปโดยการใช้อำนาจที่กฎหมายให้สิทธิมายุติคดีด้วยการถอนฟ้องถอนคำร้องทุกข์หรือแถลงต่อศาลว่าไม่ตั้งใจดำเนินคดีกับจำเลยอีกต่อไปเพื่อให้จำเลยไม่ต้องรับโทษ หากผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี การจ่ายเงินเพื่อเยียวยาผู้เสียหายเพื่อให้ผู้เสียหายไม่ตั้งใจดำเนินคดีและยุติคดีให้กับตนแล้วก็จะไม่ต้องรับโทษผู้กระทำความผิดก็จะไม่ได้รับความเดือดร้อนอะไรจากการเยียวยาผู้เสียหาย และทำให้รัฐไม่สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้ เนื่องจากผู้เสียหายสละการที่ให้อำนาจคุ้มครองไปแล้ว หากจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดคิดเป็นนิสัยการปล่อยยให้จำเลยไม่ต้องถูกกฎหมายลงโทษนั้นก็จะส่งผลถึงความสงบเรียบร้อยในสังคมส่วนรวม ดังนั้นการดำเนินคดีอาญาของราษฎรจึงจำเป็นต้องมีมาตรการควบคุมการใช้อำนาจในทางมิชอบของราษฎรในการนำคดีอาญามาฟ้องต่อศาล

ปัญหาเหล่านี้เกิดขึ้นเพราะการเปิดโอกาสให้ราษฎรใช้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาได้อย่างอิสระเป็นเอกเทศจากการฟ้องคดีของพนักงานอัยการ โดยไม่มีองค์กรหรือหน่วยงานใดทำหน้าที่ในการตรวจสอบการฟ้องคดีของราษฎรก่อนที่จะนำคดีฟ้องต่อศาล หากจะเปรียบเทียบการนำตัวผู้กระทำความผิดส่งฟ้องต่อศาลของเจ้าพนักงานตำรวจก็ยังมีลำดับขั้นตอนในการตรวจสอบ โดยต้องมีพนักงานสอบสวนทำการสอบสวนจนมีความเห็นว่าควรส่งฟ้อง และส่งต่อไปยังพนักงานอัยการผ่านกระบวนการตรวจสอบของพนักงานอัยการก่อนที่จะนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาตัดสินของศาลได้ แต่การฟ้องคดีอาญาของราษฎรนั้นกฎหมายของประเทศไทยให้สิทธิยื่นฟ้องต่อศาลได้โดยตรง มีเพียงแค่การไต่สวนมูลฟ้องของศาลเท่านั้นที่จะพิจารณาวินิจฉัยว่ามีมูลเหตุให้รับฟ้องได้หรือไม่ แต่กระนั้นหากผู้ที่ถูกฟ้องไม่ได้กระทำความผิดหรือหากถูกฟ้องกลั่นแกล้ง การกระทำของราษฎรที่นำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลโดยไม่สุจริตเหล่านี้ก็ทำให้ผู้บริสุทธิ์ได้รับความเดือดร้อนเสียหายมากแล้ว ซึ่งต่างจากกระบวนการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลในต่างประเทศ เช่น ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ประเทศแอฟริกาใต้ และประเทศอังกฤษ

ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี หากผู้เสียหายจะฟ้องคดีต่อศาลกฎหมายได้กำหนดเงื่อนไขในการฟ้องคดีนอกเหนือไปจากการจะต้องร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวน

และกรณีที่ต้องให้อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องในคดีนั้นแล้ว กฎหมายยังจำกัดประเภทความผิดที่ราษฎรผู้เสียหายจะฟ้องคดีได้อีกด้วย และผู้เสียหายกับคู่กรณีจะต้องเข้าสู่กระบวนการเจรจาเพื่อประนีประนอมยอมความคดีต่อกันต่อหน้าตัวแทนของกระทรวงยุติธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งก่อน หากกระบวนการเจรจาประนีประนอมกันนี้ไม่สามารถที่จะเจรจากันได้สำเร็จผู้เสียหายจึงจะได้รับใบอนุญาตให้ฟ้องคดี เพียงแค่ขั้นตอนนี้ก็สามารถที่จะคัดกรองป้องกันการฟ้องคดีของราษฎรที่นำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลโดยไม่สุจริต ฟ้องเพื่อกลั่นแกล้งกันให้ได้รับความเดือดร้อนแล้ว แต่เพียงเท่านี้ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ยังไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้ถึงแม้ว่าจะได้รับใบอนุญาตให้ฟ้องคดีแล้วก็ตาม เพราะการจะยื่นคำฟ้องคดีอาญาต่อศาลนั้น กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังได้กำหนดให้ผู้เสียหายต้องวางหลักประกันสำหรับค่าธรรมเนียมซึ่งการฟ้องคดีอาญานี้อาจทำให้จำเลยเสียหายด้วย ศาลจึงจะรับคำฟ้องคดีของผู้เสียหาย¹⁰⁹ ไว้พิจารณา แต่ถึงแม้ว่าคดีจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้วก็ตาม การดำเนินคดีของผู้เสียหายก็ยังยังคงอยู่ในการควบคุมของรัฐ หากศาลเห็นว่าคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเข้ามาสู่ศาลนั้นถ้าปล่อยให้ผู้เสียหายดำเนินคดีไปอาจจะส่งผลกระทบต่อประโยชน์สาธารณะ ศาลจะแจ้งให้อัยการได้ทราบถึงพฤติการณ์ในการดำเนินคดีของผู้เสียหายและอัยการจะเข้ามาเป็นคู่ความในคดีเพื่อรักษาประโยชน์ให้กับรัฐ และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังมีบทบัญญัติกฎหมายในการคัดกรองคดีที่อาจเป็นการฟ้องกลั่นแกล้งกันในคดีอาญาฐานหมิ่นประมาทเพื่อข่มขู่หรือเพื่อเป็นการต่อรองกับผู้เสียหายอีกด้วย โดยหากมีการยื่นฟ้องคดีฐานดังกล่าวบทบัญญัติกฎหมายให้อำนาจพนักงานอัยการชะลอการยื่นฟ้องคดีอาญาฐานดังกล่าวไว้ก่อนหากได้มีการฟ้องคดีในความผิดฐานดังกล่าวแก่จำเลยคนเดียวก่อนต่อศาลแล้ว เพื่อรอผลของคดีก่อนที่ได้มีการดำเนินคดีอาญาอยู่แล้วหรือดำเนินคดีทางวินัยอยู่ ถ้าพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายมีการนำคดีฟ้องสู่ศาลแล้วก็ต้องยุติการดำเนินกระบวนการพิจารณาไว้เพื่อรอฟังผลของคดีก่อนที่กำลังดำเนินคดีอาญาหรือการดำเนินคดีทางวินัย นั่นก็หมายความว่าหากมีการพิพากษาตัดสินในคดีก่อนในฐานะความผิดเดียวกันกับคดีที่ฟ้องหลังจากนั้น แนวคำพิพากษาของคดีก่อนจะมาเป็นบรรทัดฐานให้กับคดีหลังโดยที่จำเลยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการมาศาลในแต่ละคดีหรือเสียค่าใช้จ่ายในการต่อสู้ในแต่ละคดีซ้ำแล้วซ้ำเล่าในความผิดฐานเดียวกัน และหลักกฎหมายนี้มองได้ว่ากฎหมายเล็งเห็นความสำคัญของหลักสิทธิมนุษยชนเพราะไม่ได้เพียงแค่ให้ความคุ้มครองราษฎรที่ได้รับการเสียหายเท่านั้นแต่กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนียังให้ความคุ้มครองสิทธิประโยชน์ของจำเลยด้วยเช่นกัน

¹⁰⁹ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย : สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดีความผิดฐานฉ้อโกง” หน้า 46

ส่วนในประเทศแอฟริกาได้นั้น กฎหมายเกี่ยวกับการฟ้องคดีอาญาของราษฎรที่เป็นผู้เสียหายไม่ได้เป็นการเปิดกว้างให้ราษฎรฟ้องคดีกันได้อย่างอิสระเป็นเอกเทศเหมือนดังเช่นกฎหมายของประเทศไทย แต่มีการวางหลักกฎหมายไว้สำหรับการฟ้องคดีของราษฎรว่า “ในกรณีที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีในอาชญากรรมหรือความผิดใด ๆ คู่ความที่ได้รับความเสียหายจากอาชญากรรมหรือการกระทำความผิดมีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาลใด ๆ แก่บุคคลที่ถูกกล่าวหาว่าก่ออาชญากรรมหรือความผิดดังกล่าว” และปรากฏอยู่ในมาตรา 14 แห่งพระราชกฤษฎีกาเกี่ยวกับวิธีพิจารณาความอาญา ค.ศ.1828 แสดงให้เห็นว่าในคดีอาญากฎหมายเปิดโอกาสให้ราษฎรสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาได้ก็ต่อเมื่ออัยการสูงสุดใช้ดุลพินิจไม่สั่งฟ้องในความผิดนั้นแล้วเท่านั้น ราษฎรจึงจะฟ้องคดีได้และการฟ้องคดีนั้นราษฎรที่จะฟ้องคดีอาญาต้องแสดงให้เห็นได้ว่าได้รับความเสียหายอันเป็นสาระสำคัญจากการกระทำความผิดนั้นอย่างไร และในการยื่นฟ้องจะต้องมีหนังสือยื่นขออนุญาตฟ้องคดีที่อัยการออกให้มาประกอบด้วยจึงจะสามารถใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาได้ การฟ้องคดีอาญาของราษฎรผู้เสียหายนี้กฎหมายไม่ได้จำกัดสิทธิของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีว่า จะต้องฟ้องคดีได้เฉพาะในฐานะความผิดใด กฎหมายเปิดโอกาสให้ฟ้องได้ถ้าผ่านเงื่อนไขที่กำหนดไว้ข้างต้น แต่ถึงกระนั้นการฟ้องคดีผู้เสียหายกฎหมายก็ยังกำหนดว่าจะต้องวางหลักประกันต่อศาล และวางเงินค่าธรรมเนียมศาลจึงจะออกหมายเรียกจำเลย คดีของผู้เสียหายจึงจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล เมื่อผู้เสียหายได้ฟ้องคดีแล้วก็ไม่ได้หมายความว่าผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีอาญาของตนได้อย่างอิสระ เพราะการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายจะยังคงอยู่ในการควบคุมของรัฐเนื่องจากกฎหมายกำหนดให้อัยการสูงสุดสามารถเข้ามาควบคุมคดีที่ผู้เสียหายฟ้องเป็นโจทก์ได้โดยเป็นการดำเนินคดีต่อในนามของรัฐหรืออาจยื่นคำร้องขอให้ศาลยุติการดำเนินคดีของผู้เสียหายได้ หากเห็นว่าเพื่อประโยชน์สาธารณะหรือหากปล่อยให้ผู้เสียหายดำเนินคดีไปจะทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐหรือแก่ประโยชน์สาธารณะ และเมื่อศาลดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์แล้วพิพากษายกฟ้องโจทก์ ศาลอาจสั่งให้โจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยเพราะเหตุที่จำเลยต้องจ่ายไปอันเนื่องมาจากการต่อสู้คดีได้

กฎหมายของประเทศแอฟริกาได้นั้นคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เมื่อศาลพิจารณาวินิจฉัยในคดีของราษฎรแล้วมีคำพิพากษายกฟ้อง และมีคำสั่งให้โจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยเพราะเหตุที่จำเลยต้องจ่ายไปอันเนื่องมาจากการต่อสู้คดีนั้น ในส่วนนี้ผู้ศึกษาเห็นว่า เป็นมาตรการที่กฎหมายของประเทศแอฟริกาได้ใช้ในการลงโทษโจทก์ที่น่าคดีขึ้นสู่ศาลและสร้างความเดือดร้อนให้กับจำเลยถือเป็นมาตรการทางด้านกฎหมายที่จะใช้ในการป้องกันการนำคดีมาฟ้องเพื่อกลั่นแกล้งเอกชนด้วยกันให้ได้รับความเสียหายและฟ้องคดีเพื่อยืมมือศาลทำให้เอกชนด้วยกันเดือดร้อนเป็นอย่างดี และบทบัญญัติกฎหมายของประเทศแอฟริกาได้ในส่วนที่ต้องให้พนักงานอัยการสั่งไม่ฟ้อง

คดีและจะต้องมีใบรับรองยืนยันการสั่งไม่ฟ้องคดีก่อน ราษฎรจึงจะนำคดีมาฟ้องได้นั้น ผู้ศึกษาเห็นว่าคดีที่ผ่านการกลั่นกรองจากกระบวนการของอัยการจนมีคำสั่งไม่ฟ้องเป็นเพราะการฟ้องคดีนั้นๆ ไม่ได้ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสาธารณะแต่หากเป็นประโยชน์ต่อส่วนตัวกฎหมายจึงยังคงให้สิทธิแก่ราษฎรที่ได้รับความเสียหายจากการทำความผิดนั้นสามารถฟ้องคดีได้แต่ก็ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าว แต่อย่างไรก็ตามกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ก็ไม่ได้เปิดกว้างซะทีเดียวยังคงมีเงื่อนไขว่าผู้เสียหายจะต้องแสดงให้เห็นได้ว่าได้รับความเสียหายในสาระสำคัญอย่างไร และไม่เพียงแค่แสดงให้เห็นถึงความเสียหายที่ได้รับแต่กฎหมายยังได้กำหนดให้ผู้ที่จะฟ้องคดีจะต้องมีหนังสือยืนยันการไม่สั่งฟ้องของอัยการประกอบด้วยศาลจึงจะรับคำฟ้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล รวมถึงมีกฎหมายบังคับให้ผู้เสียหายต้องวางเงินประกันความเสียหายของจำเลยและวางเงินค่าธรรมเนียมไว้ต่อศาล และตามบทบัญญัติในมาตราที่ 23 ของหมวด 3 เรื่องการฟ้องคดีโดยเอกชนแห่งพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความอาญาและพยานหลักฐาน ฉบับที่ 31 ปี ค.ศ.1917 ในอนุมาตรา (1) ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “ในคดีอาญาที่เอกชนเป็นโจทก์ หากต่อมาศาลพิพากษายกฟ้องเพราะจำเลยไม่ได้กระทำความผิด ศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีอาญาอาจสั่งให้โจทก์ใช้ค่าใช้จ่ายอันเกิดขึ้นจากการฟ้องคดี” และในอนุมาตรา (2) ที่ได้บัญญัติไว้ว่า “หากศาลซึ่งพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเห็นว่าคดีดังกล่าวเป็นการฟ้องอย่างไม่มีมูลและเป็นกรกลั่นแกล้ง และจำเลยร้องขอ ศาลอาจสั่งให้โจทก์ชำระค่าเสียหายแก่จำเลยตามจำนวนที่เห็นสมควร”¹¹⁰ จากบทบัญญัตินี้แสดงให้เห็นถึงมาตรการทางกฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้ว่าไม่ได้มุ่งคุ้มครองผู้เสียหายเพียงอย่างเดียวแต่ยังมุ่งคุ้มครองจำเลยโดยป้องกันการถูกฟ้องกลั่นแกล้งของอีกฝ่าย กรณีถ้าหากศาลพิจารณาพิพากษาแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลหรือวินิจฉัยแล้วเห็นว่าพฤติการณ์เป็นการกลั่นแกล้งอีกฝ่ายให้ได้รับความเดือดร้อน โดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือศาลอาจสั่งให้ราษฎรที่เป็นโจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายที่เกิดจากการฟ้องหรือสั่งให้โจทก์จ่ายค่าเสียหายให้แก่จำเลยตามจำนวนที่เห็นสมควรได้อีกด้วย ถือว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายในการป้องปรามการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตของราษฎรผู้เป็นโจทก์ ถ้าหากนำคดีฟ้องต่อศาลโดยไม่สุจริตหรือนำคดีฟ้องต่อศาลเพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น โดยที่ผู้ถูกฟ้องไม่ได้กระทำความผิดแล้ว ผู้ฟ้องจะต้องชดใช้ค่าใช้จ่ายหรือต้องชำระค่าเสียหายให้แก่จำเลย ราษฎรที่นำคดีอาญามาฟ้องต่อศาลโดยไม่สุจริตจะต้องได้รับผลกระทบจากการที่ทำให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น มาตรการทางกฎหมายเหล่านี้ผู้ศึกษาเห็นว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายในการป้องกันการฟ้องคดีของราษฎรในการที่จะทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ หรือป้องกันการฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้งกันเอง

¹¹⁰ Charles W.H. Lansdown, *The South African Criminal Procedure and Evidence Acts, 1917-1942 and the Children's Act, 1937, Amended to 1942*, 3rd edition (Cape Town and Johannesburg: Juta & Co., Ltd, 1942), pp.5-6. อ้างใน ปิติ โพธิวิจิตร (2563), “อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญาโดยผู้เสียหายของประเทศไทย” หน้า 716

โดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือ และเป็นการถ่วงดุลคดีชั้นสู่ชั้นศาลที่มีประสิทธิภาพเป็นการควบคุมคดีที่ไม่เป็นคดีชั้นสู่ศาล ถ้าหากการฟ้องคดีโดยราษฎรเป็นโจทก์ตามกฎหมายของประเทศไทยที่เปิดโอกาสให้ราษฎรใช้สิทธิได้อย่างอิสระนั้น มีมาตรการทางกฎหมายในการควบคุมที่จะเป็นการประกันความเสียหายให้แก่ผู้ถูกฟ้องคดีที่เป็นผู้บริสุทธิ์ด้วยอาจช่วยลดปริมาณคดีที่ฟ้อง โดยมีเจตนาแอบแฝงลดลงไปจากศาลอีกหลายคดี

สำหรับประเทศอังกฤษจากการศึกษาทำให้ทราบว่าในปัจจุบัน โดยทั่วไปราษฎรยังสามารถฟ้องคดีด้วยตนเองได้ เพียงแต่การดำเนินคดีอาญาได้มีการจำกัดการดำเนินคดีอาญาของราษฎรในความผิดบางประเภทไว้ที่หากราษฎรจะฟ้องคดีต้องได้รับอนุญาตจาก Attorney-General หรือในบางคดีที่ราษฎรฟ้องไปแล้วแต่ Attorney-General เห็นว่าเพื่อสาธารณะประโยชน์ไม่ควรที่จะปล่อยให้ราษฎรดำเนินคดีนั้นต่อไปก็อาจจะขอศาลยุติการดำเนินคดีนั้นได้ ในส่วนการฟ้องคดีของราษฎรถึงแม้ว่ากฎหมายยังคงให้สิทธิในการฟ้องคดีเองได้แต่การฟ้องคดีของราษฎรในทางปฏิบัติแล้วจะไปร้องทุกต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อให้ดำเนินคดีแทน และตำรวจจะเป็นผู้ทำหน้าที่ในการแสวงหาพยานหลักฐานเพื่อนำมาพิสูจน์ความผิดจนนำไปสู่การจับกุมตัวผู้กระทำความผิดตลอดจนนำคดีไปฟ้องต่อศาล ในการดำเนินคดีของเจ้าหน้าที่ตำรวจนั้นก็อาจจะอ้างทนายความในการว่าความให้ในศาลไม่ต่างจากที่ราษฎรเป็นผู้ฟ้องคดีนั่นเอง ในการดำเนินคดีนั้นหากมีการถอนฟ้องหรือไม่ดำเนินคดีต่อ ไม่ว่าจะเป็นการดำเนินคดีโดยตำรวจหรือราษฎรกฎหมายของประเทศไทยได้มีการกำหนดให้เจ้าหน้าที่ของศาลจะต้องรายงานให้ D.P.P. ทราบเพื่อให้พิจารณาว่าคดีดังกล่าวรัฐสมควรที่จะดำเนินคดีต่อหรือไม่ หากประสงค์ที่จะดำเนินคดีต่อกฎหมายก็ให้สิทธิไว้ ถ้ามีการถอนฟ้องในคดีของราษฎรนั้นเป็นไปโดยไม่สุจริตหรือหากเห็นว่าเพื่อสาธารณประโยชน์สมควรดำเนินคดีนั้นต่อไป D.P.P. ก็มีอำนาจขอต่อศาลที่จะเข้าดำเนินคดีนั้นต่อไปได้ กรณีการถอนฟ้องของเจ้าหน้าที่ตำรวจหรือราษฎรนั้นกฎหมายของประเทศไทยจะไม่ถือว่าเป็นการทำให้คดีของรัฐถูกระงับไปไม่เป็นการตัดสิทธิรัฐที่จะดำเนินคดีต่อ ดังนั้นคดีของรัฐจึงไม่เกิดความเสียหาย

กระบวนการควบคุมการดำเนินคดีอาญาของราษฎรตามกฎหมายของประเทศไทยจะต่างจากกฎหมายของประเทศไทยเนื่องจากในประเทศไทยนั้นคดีความผิดต่อส่วนตัวผู้เสียหายมีสิทธิที่จะถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์เมื่อไรก็ได้ก่อนมีคำพิพากษา เพราะรัฐถือตามเจตจำนงของราษฎรผู้เสียหายเมื่อราษฎรที่เป็นโจทก์ประสงค์จะถอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความกันหากเป็นการทำถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ก็ถือว่าคดีนั้นสิ้นสุดลงทันทีรวมถึงเป็นการตัดสิทธิการนำคดีมาฟ้องในมูลเหตุเดียวกันนี้ของพนักงานอัยการซึ่งเป็นเจ้าพนักงานของรัฐหรือผู้เสียหายรายอื่นที่จะนำความผิดเดียวกันนี้ของจำเลยมาฟ้องก็สิ้นสุดลงทันทีด้วยเช่นกัน ตามมาตรา 39 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

สรุปได้ว่ากฎหมายการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ของประเทศแอฟริกาใต้กับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี มีความคล้ายกันตรงที่การฟ้องคดีอาญาของราษฎรไม่ได้เปิดกว้างให้ฟ้องคดีได้อย่างอิสระและเป็นเอกเทศอย่างประเทศไทย แต่การฟ้องคดีของราษฎรต้องผ่านกระบวนการกลั่นกรองกว่าคดีจะได้นำขึ้นสู่กระบวนการพิจารณาของศาลนั้นต้องผ่านเงื่อนไขหลายอย่าง เช่น จะต้องเป็นคดีที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องแล้วโดยจะต้องมีหนังสือยืนยันการสั่งไม่ฟ้องของอัยการประกอบการฟ้อง การฟ้องคดีอาญาจะต้องแสดงให้เห็นว่าได้รับความเสียหายในสาระสำคัญจากการกระทำความผิดอาญานั้นอย่างไร แต่กฎหมายของประเทศแอฟริกาใต้กับประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะต่างกันที่ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะมีเงื่อนไขเพิ่มมาตรงที่ราษฎรผู้เสียหายจะต้องเข้าสู่กระบวนการเจรจาเพื่อประนีประนอมยอมความกับผู้กระทำความผิดอาญานั้นเสียก่อน โดยเจรจากันต่อหน้าผู้แทนกระทรวงยุติธรรม หากไม่สามารถเจรจาได้จึงจะออกหนังสืออนุญาตให้นำคดีฟ้องต่อศาลได้ แต่กฎหมายของทั้งสองประเทศนี้ก็ยังมีข้อกำหนดว่าถึงแม้ราษฎรจะได้หนังสือยืนยันการสั่งไม่ฟ้องหรือหนังสืออนุญาตให้ฟ้องคดีแล้วก็ตาม ก็ยังต้องวางหลักประกันความเสียหายให้แก่จำเลย ต้องวางเงินค่าธรรมเนียมต่อศาล ศาลจึงจะรับฟ้อง เป็นต้น กว่าคดีอาญาของราษฎรจะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลนั้นต้องผ่านการกลั่นกรองหลายขั้นตอน และเมื่อคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลแล้วการดำเนินคดีของผู้เสียหายก็ยังไม่เป็นอิสระเนื่องจากการดำเนินคดีของผู้เสียหายจะยังคงอยู่ในสายตาของรัฐ หากมีรตอนคำร้องทุกข์ ถอนฟ้องหรือยอมความ หรือมีพฤติการณ์การในการดำเนินคดีอาญาจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่สาธารณประโยชน์ กฎหมายกำหนดให้ศาลต้องแจ้งให้อัยการได้ทราบถึงการดำเนินคดีของราษฎรในคดีนั้น ๆ อัยการก็จะเข้ามาควบคุมการดำเนินคดีของราษฎรเพื่อไม่ให้ประโยชน์ของสาธารณะเสียหาย โดยจะไม่ได้ยึดตามเจตจำนงของผู้เสียหายเป็นหลักว่าหากผู้เสียหายต้องการที่จะถอนคำร้องทุกข์หรือถอนฟ้องหรือยอมความในคดีความผิดต่อส่วนตัวแล้วก็จะปล่อยให้ผลของคดีจบไปตามความต้องการของผู้เสียหาย แต่จะคำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก ถ้าหากคดีนั้นมีการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์โดยผู้เสียหายไม่ประสงค์ที่จะเอาผิดจำเลยอีกต่อไปแต่ผลของการยุติคดีโดยการถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์นี้จะไปกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม กฎหมายของทั้งสองประเทศนี้ก็จะไม่ปล่อยให้คดีถูกระงับไปตามเจตจำนงของผู้เสียหาย โดยทางศาลจะแจ้งพฤติการณ์ในการดำเนินคดีของผู้เสียหายให้อัยการทราบเพื่อให้อัยการได้เข้าเป็นคู่ความและดำเนินคดีต่อไป กรณีนี้หากศาลไม่มีการแจ้งให้ทางอัยการได้ทราบอัยการก็จะไม่สามารถทราบได้เลยว่ามีคดีนี้สู่ศาลหรือพฤติการณ์ในการดำเนินคดีอาญาของราษฎรเป็นอย่างไร และในกรณีหากศาลพิจารณาพิพากษายกฟ้องคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ ศาลก็อาจจะมีคำสั่งให้โจทก์ชดใช้ค่าเสียหายให้แก่จำเลยได้ถ้าหากศาลเห็นว่าเป็นการนำคดีขึ้นสู่ศาลโดย

ไม่สุจริต ส่วนกฎหมายของประเทศอังกฤษนั้นก็เป็นในลักษณะคล้ายกันตรงที่ถึงแม้ว่าประเทศอังกฤษจะให้สิทธิราษฎรฟ้องคดีอาญาได้แต่ปัจจุบันก็ยังจำกัดบางคดีที่หากราษฎรจะฟ้องต้องได้รับอนุญาตเสียก่อนจึงจะฟ้องคดีได้และการดำเนินคดีของราษฎรนั้นก็ยังอยู่ในสายตาของรัฐ เช่นเดียวกับประเทศแอฟริกาใต้และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยมีระเบียบกำหนดให้ตำรวจจะต้องรายงานคดีอาญาบางประเภท โดยเฉพาะคดีที่กระทบกระเทือนต่อชุมชนคนส่วนมาก ให้ D.P.P. ทราบ เพื่อที่จะฟ้องคดีนั่นเอง นอกจากนี้ในคดีที่ตำรวจหรือราษฎรยื่นฟ้องแล้วถอนฟ้องไปหรือยื่นฟ้องแล้วแต่ไม่ดำเนินคดีต่อไปภายในระยะเวลาที่สมควร เจ้าหน้าที่ศาลจะต้องรายงานให้ D.P.P. ทราบ และเมื่อ D.P.P. ได้มีการพิจารณาแล้วเห็นว่าการถอนฟ้องนั้นไม่สุจริตหรือเพื่อประโยชน์สาธารณะสมควรที่จะดำเนินคดีนั้นต่อไป D.P.P. ก็มีอำนาจเข้าดำเนินคดีนั้นต่อไปได้¹¹¹ ดังนั้นแสดงให้เห็นได้ว่าถึงแม้ในปัจจุบันนี้ประเทศอังกฤษจะยังคงให้สิทธิราษฎรฟ้องคดีอาญาได้เองอยู่ก็ตาม แต่การดำเนินคดีของราษฎรจะยังคงอยู่ในสายตาและอยู่ในการควบคุมของรัฐอยู่ซึ่งก็จะเหมือนกับระบบการอนุญาตให้ราษฎรฟ้องคดีอาญาของประเทศแอฟริกาใต้และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี โดยผ่านทางเจ้าหน้าที่ศาลที่จะต้องรายงานถึงการดำเนินคดีของราษฎรที่อาจจะไม่สุจริต เพราะรัฐต้องคำนึงถึงสาธารณประโยชน์เป็นหลัก โดยจะเข้าดำเนินคดีนั้นต่อไป ประเทศอังกฤษถึงแม้ว่าจะจะเป็นประเทศที่ให้สิทธิในการฟ้องคดีอาญาของราษฎรได้แต่ก็ยังมี การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อควบคุมการดำเนินคดีอาญาของราษฎร โดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ในการควบคุมการดำเนินคดีอาญาของราษฎรให้อยู่ภายในขอบเขตที่เหมาะสม

กระบวนการเหล่านี้เป็นกระบวนการทางกฎหมายในการฟ้องคดีอาญาของทั้งสามประเทศและเป็นกระบวนการยุติธรรมที่คอยทำหน้าที่ในการกลั่นกรองคดีอาญาที่ราษฎรฟ้องเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาล ในแต่ละขั้นตอนนั้นช่วยป้องกันปัญหาที่จะเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นปัญหาที่เกิดจากความบกพร่องในการดำเนินคดีอาญาของราษฎร ปัญหาจำเลยถูกฟ้องคดีโดยไม่มีความคิดแต่ไม่ได้รับการชดเชยค่าใช้จ่ายและความเสียหายอันเกิดจากการที่ถูกรายการฟ้องเป็นคดีอาญา หรือปัญหาการฟ้องคดีของราษฎรโดยไม่สุจริต อันเนื่องมาจากการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ได้เป็นอย่างดี เช่นในกรณีของประเทศแอฟริกาใต้และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีที่กำหนดว่าราษฎรจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาใดต่อศาลจะต้องให้อัยการพิจารณาคดีนั้นแล้วมีคำสั่งไม่ฟ้องเสียก่อนจึงจะเปิดโอกาสให้ราษฎรใช้สิทธิฟ้องคดีได้ หลักการนี้ถือได้ว่าเป็นการกรองคดีที่มีความสำคัญต่อประเทศ สังคมและประชาชน โดยจะไม่ปล่อยให้ราษฎรฟ้อง เพื่อป้องกันการทำให้คดีของรัฐ และการควบคุมอาชญากรรมของรัฐเกิดความเสียหายได้ หลักการต่อมา คือกรณี

¹¹¹ ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ (2549) “อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดี ความผิดฐานฉ้อโกง” หน้า 50

หากราษฎรจะฟ้องผู้ใดเป็นความผิดอาญานั้นจะต้องบรรยายให้ชัดเจนว่าได้รับความเสียหายในสาระสำคัญอย่างไรจากการกระทำของผู้ที่ตนจะฟ้องถึงจำต้องนำคดีมาฟ้องเป็นคดีอาญา และนอกจากนี้ประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีจะกำหนดหลักการเพิ่มเติมที่ต่างไปจากประเทศแอฟริกาได้ว่าหากราษฎรจะฟ้องคดีอาญาจะต้องเข้าสู่กระบวนการเจรจาประนีประนอมยอมความกันกับผู้ที่ทำให้ได้รับความเสียหายโดยต้องเจรจากันต่อหน้าตัวแทนของรัฐ หลักการนี้จะช่วยให้แน่ใจว่าได้เกิดความเสียหายขึ้นจากผู้ที่ตนประสงค์จะฟ้องจริง ๆ จะไม่เป็นการฟ้องผิดคน และไม่ได้เป็นการแก่งัดฟ้องกันหรือมีเจตนาแอบแฝงที่ไม่สุจริตในการนำคดีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล และถ้าหากเจรจาตกลงกันได้ก็จะทำให้ไม่ต้องนำคดีฟ้องต่อศาล ทำให้ข้อพิพาทยุติลงได้อย่างสงบสุข และเพื่อเป็นการป้องกันการแอบอ้างว่าได้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดไว้และมีสิทธินำคดีอาญาฟ้องต่อศาลแล้วกฎหมายของประเทศแอฟริกาได้และประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีก็ได้กำหนดหลักสำคัญอีกประการว่าต้องได้รับใบยืนยันการสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการหรือใบอนุญาตให้ฟ้องคดีได้มาประกอบการฟ้องคดีต่อศาลด้วย รวมถึงมาตรการในการป้องปรามราษฎรผู้เป็นโจทก์และประกันความเสียหายให้แก่จำเลย ในส่วนนี้ผู้ศึกษาถือว่าเป็นมาตรการในการลงโทษโจทก์หากนำคดีมาฟ้องโดยไม่สุจริต กล่าวคือ กฎหมายมีการกำหนดให้โจทก์ต้องวางเงินประกันความเสียหายให้แก่จำเลย เพื่อศาลจะมีคำสั่งจ่ายให้แก่จำเลยในกรณีที่ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์ และนอกจากนี้หากศาลพิจารณาวินิจฉัยแล้วว่าการฟ้องคดีของราษฎรนั้นไม่สุจริตศาลก็จะสั่งให้ราษฎรผู้เป็นโจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอันเนื่องมาจากการที่จำเลยต้องเสียไปในการต่อสู้คดี รวมถึงกฎหมายของทั้งสามประเทศนี้ได้วางหลักให้ศาลต้องแจ้งให้อัยการได้ทราบถึงพฤติการณ์ในการดำเนินคดีของราษฎรผู้เป็นโจทก์หากเห็นว่าในระหว่างการดำเนินคดีนั้นมีพฤติการณ์การดำเนินคดีต่อไปในทางที่อาจทำให้เกิดความเสียหายแก่ประโยชน์สาธารณะ และให้อัยการเข้าดำเนินคดีแทน หลักการนี้ถือว่าเป็นการป้องกันการดำเนินคดีของราษฎรโดยไม่สุจริตหรือเอื้อประโยชน์ให้กับจำเลยได้เป็นอย่างดี ส่งผลให้รัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้โดยไม่เกิดปัญหาการฟ้องคดีโดยไม่สุจริตของราษฎร ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดีของราษฎร และปัญหาการถูกฟ้องคดีเพราะถูกกลั่นแกล้งให้ได้รับความเสียหายจนทำให้เกิดปัญหาจำเลยที่ราษฎรฟ้องไม่ได้รับการเยียวยาก็จะหมดไป มาตรการเหล่านี้ถือว่าเป็นการระงับเหตุไว้ตั้งแต่ต้นทางระหว่างทางจนถึงปลายทางในการที่อาจจะเกิดปัญหาจากการใช้สิทธิของราษฎรฟ้องคดีอาญาโดยใช้ศาลเป็นเครื่องมือในการกลั่นแกล้งระหว่างเอกชนด้วยกันเอง ถือได้ว่าเป็นมาตรการทางกฎหมายของทั้งสามประเทศที่จะคอยควบคุมการนำคดีอาญามาฟ้องของราษฎรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการดำเนินคดีอาญา และจากการศึกษาผู้ศึกษายังได้ข้อสังเกตอีกด้วยว่ามีการประสานงานกันเป็นอย่างดีระหว่างหน่วยงานอัยการและหน่วยงานศาลซึ่งเป็นการ

ทำงานอย่างบูรณาการของกระบวนการยุติธรรมเพื่อปกป้องประโยชน์สาธารณะให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อยและควบคุมอาชญากรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ เป็นกระบวนการยุติธรรมที่ประสานงานเชื่อมโยงอย่างสัมพันธ์กันเป็นระบบที่เข้มแข็งในการช่วยกันควบคุม คุ้มครองราษฎรในประเทศให้อยู่กันอย่างสงบสุข หากกฎหมายของประเทศไทยมีการกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไขในการฟ้องคดีอาญาของราษฎรมีระบบการกลั่นกรองคดีในการนำคดีมาฟ้องต่อศาลเป็นคดีอาญากำหนดให้มีหน่วยงานหรือกลุ่มงานคอยกลั่นกรองการฟ้องคดีของราษฎรจะลดปัญหาการฟ้องคดีเพื่อกลั่นแกล้งกันได้ หรือมีกฎหมายกำหนดให้ศาลมีการประสานงานกับอัยการเกี่ยวกับการฟ้องคดีและการดำเนินคดีของราษฎรที่อาจจะทำให้เกิดความเสียหายแก่คดีของรัฐในลักษณะที่เชื่อมโยงอย่างสัมพันธ์กันดังที่ต่างประเทศได้มีกฎหมายกำหนดให้มีการประสานงานกันเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญาของราษฎรรวมถึงควรจะให้อัยการเข้ามาดำเนินคดีต่อในคดีความผิดต่อส่วนตัวที่ราษฎรดำเนินคดีโดยไม่สุจริตแล้วส่งผลกระทบต่อให้เกิดปัญหาการทำให้คดีของรัฐต้องเสียหายเพราะสิทธิในการดำเนินคดีอาญาถูกระงับไป หากกฎหมายของไทยมีการนำเอาหลักการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรของต่างประเทศมาปรับใช้ตามแนวทางดังกล่าวนี้ก็อาจจะช่วยลดปัญหาการฟ้องคดีอาญาของราษฎรเป็นโจทก์แล้วทำให้สิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องของอัยการถูกระงับไปได้มาก ทำให้รัฐสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาลงโทษ และการควบคุมอาชญากรรมก็จะทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความสงบเรียบร้อยขึ้นในสังคมของประเทศ.

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

1. บทสรุป

จากการศึกษากล่าวสรุปได้ว่า ทฤษฎีเงื่อนไขในการดำเนินคดีจะเน้นที่รูปแบบและรายละเอียดในการฟ้องคดีต่อศาล โดยจะต้องผ่านกระบวนการพิจารณาตามเงื่อนไข ไม่ว่าจะมาก่อนฟ้องหรือระหว่างการดำเนินกระบวนการพิจารณาก็ตาม หากขาดเงื่อนไขใดไปการฟ้องดำเนินคดีนั้นจะสิ้นสุดลงไปที่ทันที การพิจารณาเงื่อนไขการให้อำนาจดำเนินคดีจะต้องพิจารณาเงื่อนไขแบบพิธีเป็นลำดับแรกแล้วจึงพิจารณาเงื่อนไขการให้อำนาจดำเนินคดีโดยเนื้อหาเป็นลำดับถัดไป ส่วนทฤษฎีผลผูกพันคำพิพากษาจะมุ่งเน้นในความศักดิ์สิทธิ์ของคำพิพากษา หากคดีใดคำพิพากษาได้ถึงที่สุดแล้วคดีนั้นถือเป็นอันยุติ คู่ความต้องยอมรับและเคารพในคำพิพากษาของศาล จะรื้อร่องฟ้องในเรื่องเดียวกันใหม่อีกไม่ได้ หรือแม้แต่ศาลเองก็จะยกประเด็นที่มีการวินิจฉัยชี้ขาดพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วมาพิจารณาใหม่ก็ไม่ได้เช่นกัน

ในปัจจุบันประเทศที่ใช้หลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐอย่างเคร่งครัดอย่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี ก็มีการอนุญาตให้เอกชนผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้บ้างเช่นกัน แต่จะจำกัดไว้เฉพาะความผิดบางประเภทที่กฎหมายบัญญัติให้เอกชนหรือผู้เสียหายฟ้องคดีได้¹¹² หรือแม้แต่ประเทศอังกฤษที่เปิดโอกาสให้ราษฎรฟ้องคดีอาญาแต่ก็ยังมี การจัดตั้งหน่วยงานขึ้นมาเพื่อควบคุมการฟ้องคดีอาญาของราษฎร และพนักงานอัยการของประเทศอังกฤษทำหน้าที่ฟ้องคดีอาญานามของรัฐ

ส่วนประเทศแอฟริกาได้นั้นการฟ้องคดีต้องทำโดยพนักงานอัยการ ส่วนการฟ้องคดีของราษฎรนั้นเป็นข้อยกเว้น ในการเปิดโอกาสให้ราษฎรที่เป็นผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาได้นั้นกฎหมายบัญญัติให้ต้องเป็นกรณีที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีและมีหนังสือยืนยันการสั่งไม่ฟ้องคดี

¹¹² คมกริช ดิชจูเจริญ และ จารุวรรณ อมรศีลสวัสดิ์. แพะในคดีอาญากับปัญหาการรื้อฟื้นคดี : ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. วารสารร่วมพฤษ มหาวชิชาลัยกรีก, 35 (3) ,40-61. หน้า 46 ออนไลน์ สารสังเขป สืบค้นวันที่ 18 มิถุนายน 2565 จาก <https://multiwww.krirk.ac.th/wp-content/uploads/sites/2/2020/09/chap35-3-2.pdf>

แล้วเท่านั้นจึงจะดำเนินการฟ้องคดีอาญาต่อศาลได้แต่ก็ต้องวางหลักประกันต่อศาล และหากศาลมีคำพิพากษายกฟ้องในคดีนั้นศาลอาจสั่งให้ผู้เสียหายที่เป็นโจทก์ชดใช้ค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยได้ด้วย

กฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี การดำเนินคดีอาญาจะเป็นหน้าที่ของพนักงานอัยการเท่านั้น แต่ก็เปิดโอกาสให้ผู้เสียหายดำเนินคดีอาญาหรือขอเข้าเป็นโจทก์ร่วมกับพนักงานอัยการได้ และมีความคล้ายกับประเทศแอฟริกาใต้ที่ราษฎรผู้เสียหายจากการกระทำความผิดอาญาจะฟ้องคดีได้ต่อเมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีแล้วแต่จะต้องผ่านกระบวนการเจรจาเพื่อประนีประนอมยอมความกันต่อหน้าตัวแทนของรัฐหากไม่สามารถเจรจกันได้จึงจะได้รับใบอนุญาตให้นำคดีอาญาฟ้องต่อศาลได้ แต่ถึงแม้ว่าราษฎรผู้เสียหายจะได้รับใบอนุญาตในการนำคดีอาญาเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีของศาลแล้วก็ตาม การดำเนินคดีของผู้เสียหายก็ยังอยู่ในสายตาของรัฐเนื่องจากกฎหมายของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนีกำหนดให้ศาลต้องแจ้งให้พนักงานอัยการทราบถึงการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย และพนักงานอัยการสามารถที่จะดึงคดีกลับไปดำเนินคดีเองได้ หากเห็นว่าคดีนั้นมีความสำคัญต่อสังคมถ้าหากคดีนั้นกลับไปทำเองจะเป็นประโยชน์แก่สาธารณะมากกว่า ดังนั้นผู้เสียหายจึงไม่สามารถทำให้คดีอาญาของรัฐเสียหายได้สำหรับประเทศไทยถือหลักการดำเนินคดีอาญาโดยรัฐเช่นกัน เนื่องจากรัฐมีหน้าที่ต้องดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยให้กับประชาชนในประเทศ แต่ก็ให้สิทธิแก่ราษฎรที่จะฟ้องคดีอาญาได้อย่างกว้างขวาง โดยผู้เสียหายในคดีอาญามีสิทธิที่จะฟ้องคดีได้เช่นเดียวกับพนักงานอัยการถึงแม้ว่าพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีนั้นแล้วแต่ผู้เสียหายก็สามารถนำคดีนั้นมาฟ้องต่อศาลได้ ตามที่ได้ปรากฏในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 ของไทย แต่ในการที่กฎหมายได้ให้อิสระแก่ราษฎรในการฟ้องคดีอาญาโดยให้อำนาจการฟ้องคดีแยกออกจากพนักงานอัยการอย่างเป็นเอกเทศนั้น โดยต่างฝ่ายก็ต่างฟ้องคดีไม่เกี่ยวข้องกัน โดยไม่ขัดกับหลักการห้ามดำเนินคดีซ้ำ และกฎหมายไม่ได้กำหนดให้อัยการเข้ามาตรวจสอบการฟ้องคดีของราษฎร บางครั้งการดำเนินคดีอาญาของราษฎรก็ก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีของรัฐ เพราะการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายที่เป็นราษฎรกับพนักงานอัยการที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐนั้นต่างกันพนักงานอัยการฟ้องคดีในนามของรัฐแต่ราษฎรผู้เสียหายในคดีอาญาฟ้องคดีเพื่อประโยชน์แห่งตนหรือในบางครั้งการใช้สิทธินำคดีมาฟ้องของผู้เสียหายนั้นก็อาจไม่ชอบด้วยกฎหมายเนื่องจากไม่ได้เป็นผู้เสียหายที่แท้จริงตามกฎหมาย หรือมีเจตนาแอบแฝงไม่สุจริต ใช้สิทธิที่กฎหมายให้อำนาจในการฟ้องคดีอาญามาข่มขู่บีบบังคับ กลั่นแกล้ง หรือก่อให้เกิดความเสียหายหรือแม้กระทั่งการใช้สิทธิการฟ้องคดีอาญาเพื่อช่วยเหลือ หรือทำให้ผลของคดีเป็นการระงับสิทธิในการนำคดีอาญามาฟ้องของพนักงานอัยการหรือผู้เสียหายรายอื่นถูกระงับไป โดยเฉพาะในคดีความผิดต่อแผ่นดินที่ผู้เสียหายฟ้องคดีก่อนพนักงานอัยการ พนักงานอัยการไม่สามารถที่จะรับรู้ได้ว่าผู้เสียหายได้นำคดีฟ้องศาลแล้ว ผู้เสียหายดำเนินคดีไปในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่รัฐอย่างไร พนักงานอัยการก็ไม่สามารถรับรู้ได้ต่างจากกฎหมาย

ต่างประเทศที่มีการประสานเชื่อมโยงข้อมูลมีการแจ้งให้อัยการทราบเกี่ยวกับการดำเนินคดีของผู้เสียหายที่อาจจะก่อให้เกิดความเสียหายแก่คดีของรัฐ เมื่ออัยการทราบก็เข้าควบคุมการดำเนินคดีของผู้เสียหายโดยดิ่งคดีไปดำเนินคดีเอง คดีผู้เสียหายจึงไม่มีโอกาสทำให้คดีของรัฐเสียหายได้

2. ข้อเสนอแนะ

จากการวิเคราะห์ปัญหาการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์ในบทที่ 4 นั้น ผู้ศึกษาขอเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายดังต่อไปนี้

2.1 ปัญหาความบกพร่องในการดำเนินคดี เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎรเป็นโจทก์แล้วทำให้เกิดความเสียหายแก่กระบวนการยุติธรรมของรัฐในการนำผู้กระทำความผิดมารับโทษ จึงขอเสนอให้เพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 162 โดยขอเพิ่มในวรรคที่สาม ซึ่งมาตรา 162 เดิมบัญญัติว่า

มาตรา 162 ถ้าฟ้องถูกต้องตามกฎหมายแล้ว ให้ศาลจัดการส่งต่อไปนี้

(1) ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ ให้ไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าคดีนั้นพนักงานอัยการได้ฟ้องจำเลยโดยข้อหาอย่างเดียวกันด้วยแล้ว ให้จัดการตามอนุมาตรา (2)

(2) ในคดีพนักงานอัยการเป็นโจทก์ ไม่จำเป็นต้องไต่สวนมูลฟ้อง แต่ถ้าเห็นสมควรจะสั่งให้ไต่สวนมูลฟ้องก่อนก็ได้

ในกรณีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องดังกล่าวแล้ว ถ้าจำเลยให้การรับสารภาพให้ศาลประทับฟ้องไว้พิจารณา

โดยขอเพิ่ม วรรคสาม ว่า “ในคดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ให้ส่งหมายแจ้งให้พนักงานอัยการทราบ โดยในหมายแจ้งให้ระบุรายละเอียด ชื่อ สกุลของจำเลย ฐานความผิด โดยให้พนักงานอัยการตรวจสอบว่าจำเลยที่ราษฎรฟ้องเป็นจำเลยคนเดียวกันกับที่อยู่ในกระบวนการเตรียมสำนวนคดีส่งฟ้องต่อศาลหรือไม่ และให้พนักงานอัยการแจ้งให้ศาลทราบภายในกำหนดนัดไต่สวนมูลฟ้อง โดยในหมายแจ้งให้ระบุวันและเวลานัดไต่สวนมูลฟ้องให้พนักงานอัยการทราบ”

และขอเสนอให้เพิ่มบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตราใหม่ เป็นมาตรา 162/2 ว่า

มาตรา 162/2 ในคำฟ้องที่ราษฎรยื่นฟ้องจำเลยต่อศาลนั้น ต้องบรรยายในคำฟ้องให้ศาลทราบว่าคดีมีการไปร้องทุกข์กล่าวโทษกับพนักงานสอบสวนให้ดำเนินคดีด้วยหรือไม่ หากมีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแล้วคดีดังกล่าวอยู่ในชั้นตอนใด เพื่อศาลจะนำมาเป็นดุลพินิจในการส่งต่อไป

วรรคสอง หากข้อเท็จจริงปรากฏต่อศาลว่าคดีที่ราษฎรฟ้องนั้น มีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนแล้วและอยู่ในขั้นตอนของพนักงานอัยการ ถ้าศาลเห็นว่าคดีนั้นอยู่ในขั้นตอนของพนักงานอัยการแล้ว หากรอการพิจารณาการไต่สวนมูลฟ้องจะไม่เป็นที่เสียหาย และจะเป็นประโยชน์แก่กระบวนการยุติธรรมโดยรวมมากกว่า ก็ให้ศาลมีคำสั่งรื้อการไต่สวนมูลฟ้องไว้จนกว่ากระบวนการพิจารณาของพนักงานอัยการจะเสร็จเด็ดขาด แต่ถ้าพฤติการณ์เปลี่ยนแปลงไปจากคำแถลงของกลุ่มความศาลอาจยกคดีขึ้นไต่สวนมูลฟ้องใหม่ได้ทันที โดยไม่จำเป็นต้องรื้อคดีของพนักงานอัยการ

เมื่อราษฎรมาฟ้องคดีอาญาให้ส่งหมายแจ้งให้พนักงานอัยการทราบเพื่อตรวจสอบว่าจำเลยที่ราษฎรมาฟ้องต่อศาลนั้นเป็นจำเลยคนเดียวกันกับที่อยู่ระหว่างกระบวนการฟ้องคดีของพนักงานอัยการหรือไม่ หากพนักงานอัยการแถลงต่อศาลว่าจำเลยเป็นบุคคลคนเดียวกันก็ให้ศาลสั่งให้รื้อคดีของพนักงานอัยการเพื่อไม่เป็นการนำคดีมาฟ้องจำเลยคนเดียวกันในความผิดฐานเดียวกันต่อศาล และลดปัญหาการดำเนินกระบวนการที่บกพร่องของราษฎรจนทำให้ไม่สามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมารับโทษ ส่งผลให้เกิดความเสียหายของกระบวนการยุติธรรมในการนำผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมารับโทษตามเจตนารมณ์ของกฎหมายอาญา

2.2 ปัญหาการชดเชยความเสียหายแก่จำเลยที่ถูกฟ้องโดยราษฎร กรณีตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มาตรา 20 (1) จากเดิมบัญญัติว่า

มาตรา 20 จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง

- (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ
- (3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ในคดีที่มีจำเลยหลายคน จำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดและคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี จำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย¹¹³

¹¹³ “พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544”

ตาม (1) ของพระราชบัญญัติดังกล่าวนี้¹ได้ให้สิทธิเป็นการเฉพาะคือต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการเท่านั้น แต่ในความเป็นจริงแล้วจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการหรือโดยราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง หากไม่ได้กระทำความผิดตามฟ้องก็ย่อมได้รับความเดือดร้อนเกินประมาณทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นความเดือดร้อนทั้งตัวจำเลยและครอบครัว กระทบทางจิตใจ หลายคนการดำเนินชีวิตของเขาเหล่านั้นไม่เหมือนเดิมอีกต่อไป ความน่าเชื่อถือไม่สามารถกู้กลับคืนมาดังเดิมได้ ผลกระทบเหล่านี้ไม่ได้เกิดเฉพาะจำเลยที่ถูกฟ้องคดีโดยพนักงานอัยการเป็นโจทก์เท่านั้น ดังนั้นขอเสนอให้ปรับแก้บทบัญญัติในมาตรา 20 (1) บรรพ 5 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว เป็น

“(1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและถูกดำเนินคดีโดยผู้เสียหายเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา”

2.3 ปัญหาการดำเนินคดีโดยไม่สุจริต เห็นควรเพิ่มเติมบทบัญญัติในมาตรา 161/1 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา จากเดิม

มาตรา 161/1 ในคดีราษฎรเป็นโจทก์ หากความปรากฏต่อศาลเองหรือมีพยานหลักฐานที่ศาลเรียกมาว่าโจทก์ฟ้องคดีโดยไม่สุจริตหรือโดยบิดเบือนข้อเท็จจริง เพื่อกลั่นแกล้ง หรือเอาเปรียบจำเลยหรือโดยมุ่งหวังผลอย่างอื่นยิ่งกว่าประโยชน์ที่พึงได้โดยชอบ ให้ศาลยกฟ้อง และห้ามมิให้โจทก์ยื่นฟ้องในเรื่องเดียวกันนั้นอีก

การฟ้องคดีโดยไม่สุจริตตามวรรคหนึ่งให้หมายความรวมถึงการที่โจทก์จงใจฝ่าฝืนคำสั่งหรือคำพิพากษาของศาลในคดีอาญาอื่นซึ่งถึงที่สุดแล้วโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรด้วย

โดยขอเสนอให้เพิ่มเติมใน วรรคสาม ว่า “คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์ฟ้อง ในการยื่นฟ้องคดีราษฎรต้องวางหลักประกันความเสียหายไว้แก่จำเลยเพื่อศาลมีคำสั่งจ่ายให้แก่จำเลยเมื่อคดีพิพากษายกฟ้องอันเนื่องมาจากการฟ้องคดีไม่สุจริตบิดเบือนข้อเท็จจริง”

และเพิ่มเติม วรรคสี่ ว่า “เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าจำเลยกระทำความผิดตามฟ้อง ให้ศาลสั่งคืนเงินประกันความเสียหายแก่ราษฎรผู้เป็นโจทก์”

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาคดีฟ้องคดีโดยไม่สุจริตของราษฎรควรกำหนดให้คดีที่ราษฎรเป็นโจทก์เมื่อยื่นฟ้องคดีต่อศาล นอกจากจะวางเงินค่าค่าคู่ความแล้วควรมีการกำหนดให้วางเงินประกันความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่จำเลยในกรณีที่ศาลได้พิจารณาวินิจฉัยมีคำสั่งในชั้นไต่สวนมูลฟ้องว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลเหตุให้ประทับรับฟ้อง หรือในชั้นพิจารณาศาลพิพากษายกฟ้องเพื่อเงินประกันความเสียหายที่โจทก์วางจะเป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่จำเลย เมื่อจำเลยต้องได้รับความเดือดร้อนจากการที่ถูกโจทก์ฟ้องเป็นคดี และเงินประกันความเสียหายนี้ศาลจะสั่งคืนแก่โจทก์เมื่อศาลมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำความผิดจริงตามฟ้อง และเพื่อเป็นการประกันว่าคดีที่

โจทก์นำมาฟ้องจำเลยนั้นเป็นคดีที่โจทก์ถูกจำเลยกระทำทำให้ได้รับความเสียหายแท้จริง ซึ่งประเทศเยอรมันได้นำหลักผู้เสียหายจะใช้สิทธิฟ้องคดีอาญาได้ต่อเมื่อผ่านกระบวนการประนีประนอมยอมความคดีต่อหน้าผู้แทนกระทรวงยุติธรรมที่ได้รับการแต่งตั้งและกระบวนการดังกล่าวไม่สำเร็จเสียก่อน ผู้เสียหายจึงจะได้รับใบรับรองอนุญาตให้ฟ้องคดีได้ และผู้เสียหายต้องวางหลักประกันสำหรับค่าธรรมเนียมอันอาจทำให้จำเลยเสียหายมาชื้ออยู่ในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏ

สกลนคร

บรรณานุกรม

- กนกศักดิ์ พ่วงลาภ. (2560). การสังคดีอาญาข้อพิจารณา ขั้นตอน แนวทางของอัยการในประเทศไทย
อังกฤษ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประโยชน์สาธารณะ. บทความคอลัมน์นิสต์ มติชน
ออนไลน์ 30 มกราคม 2560 (ออนไลน์) จาก
https://www.matichon.co.th/columnists/news_443987
- โกสินทร์ มีพรบุษชา. วารสารวิชาการ. เรื่องการฟ้องคดีอาญาโดยราษฎร. (หน้า 33). (ออนไลน์) จาก
<https://so01.tci-thaijo.org/index.php/lawhcu/article/download/157877/114338/>
- คมกริช ดิษฐเจริญ และ จารุวรรณ อมรศีลสวัสดิ์ (2560) แพะในคดีอาญากับปัญหาการรื้อฟื้นคดี :
ศึกษาบทบาทของพนักงานอัยการในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่. *วารสาร
ร่วมพฤษ์ มหาวิทยาลัยเกริก*, 35 (3) ,40-61. หน้า 46 ออนไลน์ จาก
<https://multiwww.krirk.ac.th/wp-content/uploads/sites/2/2020/09/chap35-3-2.pdf>
- คำพิพากษาฎีกาที่ 206/2488 (ศาลฎีกา.), ออนไลน์ จาก <https://deka.in.th/view-5978.html>
- คำพิพากษาฎีกาที่ 4967/2541 (ศาลฎีกา.), ออนไลน์ จาก <https://deka.in.th/view-5978.html>
- คำพิพากษาฎีกาที่ 687/2502 (ประชุมใหญ่ครั้งที่ 11/2502) (ศาลฎีกา),. ออนไลน์ จาก
<https://deka.in.th/view-5978.html>.
- จุฑามาศ เกียรติวรศรีกุล. (2561). การฟ้องคดีอาญา: ศึกษากรณีผู้เสียหายช่วยเหลือจำเลยในคดีอาญา.
(วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร.
(ออนไลน์) จาก
http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2018/TU_2018_5901031574_10684_11037.pdf
- เฉลิมวุฒิ บัวบาน. (2561). บทบาทของพนักงานอัยการ: ศึกษากรณีผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาก่อนฝ่ายเดียว.
มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารนิติศาสตร์* (ออนไลน์) จาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/lawnujournal/article/download/119129/118128/453462>
- เฉลิมวุฒิ สารกิจ. คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา:อำนาจฟ้องคดีอาญา มาตรา 29-36.
เว็บไซต์ READ Awrite.com
(www.readawrite.com/c/0722fdacb53d063898a56239c199fef5?page_no=1)
- ฐนิชา สาลีพันธ์. (2560). ผลกระทบการใช้สิทธิผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาในความผิดอันเกิดจากการ
ปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงาน. *วารสารวิชาการเฉลิมกาญจนา*. 4(2), (กรกฎาคม-
ธันวาคม 2560). (ออนไลน์) สาระสังเขป สืบค้นคืนวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2565 จาก
http://www.cnu.ac.th/images/Journal/Vol.4No.2/191-197_4_2.pdf

- น้ำแท้ มีบุญสล้าง. กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทย. (ออนไลน์) สาระสังเขป
 ค้นวันที่ 20 กุมภาพันธ์ 2565 จาก
https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/S%E0%B9%88ub_Jun/3journal/b115%20jun_6_6.pdf
- ประดิษฐ์ พงษ์สุวรรณ. (2549). *อำนาจฟ้องคดีอาญาของผู้เสียหาย: สัมฤทธิ์ผลของการฟ้องคดี
 ความผิดฐานฉ้อโกง*. วิทยานิพนธ์ (น.ม.).
- ปิติ โพธิ์วิจิตร. (2563). อิทธิพลของกฎหมายต่างประเทศต่อพัฒนาการของระบบการฟ้องคดีอาญา
 โดยผู้เสียหายของประเทศไทย. *วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์* ออนไลน์
 จาก <https://so05.tcithaijo.org/index.php/tulawjournal/article/view/243361>
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544.
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา (2559) ออนไลน์ จาก
https://file.thailandpost.com/upload/content/2554_5d15d2e21326b.pdf
- พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544.
 สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. (2559). ออนไลน์ จาก
https://file.thailandpost.com/upload/content/2554_5d15d2e21326b.pdf
- พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา พ.ศ.2477. สำนักงานคณะกรรมการ
 กฤษฎีกา (2562) ออนไลน์ จาก
<http://web.krisdika.go.th/data/law/law4/%BB05/%BB05-20-9999-update.pdf>
- พระราชบัญญัติองค์กรอัยการและพนักงานอัยการ พ.ศ.2553
- ไพโรจน์ ธนกิจโกเศรษฐ์. (2562). การไต่สวนมูลฟ้องในคดีราษฎรเป็น โจทก์ตามประมวลกฎหมาย
 วิธีพิจารณาความอาญาที่แก้ไขใหม่. *หลักสูตรผู้พิพากษาหัวหน้าศาล วิทยาลัย
 ข้าราชการตุลาการศาลยุติธรรม สถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม*
 (ออนไลน์) สาระสังเขป ค้นวันที่ 7 พฤศจิกายน 2563 จาก
https://library.coj.go.th/pdf-view.html?fid=13354&table=files_biblio
- ศาลจังหวัดนครสวรรค์ งานสารบบคดีคดีแดงและสารบบคำพิพากษา
 ศาลจังหวัดพิษณุโลก งานสารบบคดีคดีแดงและสารบบคำพิพากษา
 ศุภษา กิรติวราชศ, ธานี วรภัทร. (2560). *อำนาจดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหาย*. (วิทยานิพนธ์
 สาขาวิชานิติศาสตร์) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ (ออนไลน์) จาก
<http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/161669.pdf>

- สุทธิดา ใจสำริด. (2564). ปัญหากรณีราษฎรเป็นโจทก์ฟ้องคดีอาญา:ศึกษากรณีการฟ้องคดีอาญา โดยไม่สุจริต ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 161/1 หลักสูตร นิติศาสตร์มหาบัณฑิต สาขากฎหมายอาญา คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สุพัตรา เกตุแก้ว. (2555). การจัดประเภทความผิดอาญาแผ่นดินกับความผิดอันยอมความได้ : ศึกษา กรณี ความผิดฐานยักยอกกับความผิดฐานลักทรัพย์. (วิทยานิพนธ์) มหาวิทยาลัยธุรกิจ บัณฑิตย์ , กรุงเทพมหานคร. (ออนไลน์). สาระสังเขป คืบค้นวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2565 จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/144704.pdf>
- อาทิตยา ศุภวัชโรบล. (2559). การฟ้องคดีอาญา : ศึกษากรณีผู้เสียหายมอบให้ผู้อื่นดำเนินคดีอาญา แทน. (วิทยานิพนธ์ คณะนิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพมหานคร. (ออนไลน์) จาก http://ethesisarchive.library.tu.ac.th/thesis/2016/TU_2016_5601031569_6257_5253.pdf
- อุทุมพร จุลนิพิฐวงษ์. (2556). คำฟ้องคดีอาญา ศึกษาบทบาทศาลในชั้นประทับฟ้อง. (วิทยานิพนธ์ สาขาวิชานิติศาสตร์). มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, กรุงเทพมหานคร. (ออนไลน์) จาก <http://libdoc.dpu.ac.th/thesis/147863.pdf>

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นางสาวปิ่นปิ่นนัท ทักภมมาน
วัน เดือน ปีเกิด	17 สิงหาคม 2516
สถานที่เกิด	จังหวัดพิษณุโลก
ประวัติการศึกษา	พ.ศ.2564 ปริญญาโทนิติศาสตร์ หลักสูตรนิติศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	ศาลจังหวัดพิษณุโลก
ตำแหน่ง	เจ้าหน้าที่ศาลยุติธรรมชำนาญงาน ประจำสำนักอำนวยการประจำศาลจังหวัดพิษณุโลก

